

TESIA
150

ДАН РУДАРА СРБИЈЕ - 6. АВГУСТ

Приватизација са визијом

Два велика посла о којима су медији брујали, успешно су завршена. На жалост неких, без афера, а на ползу народа српског. Прво је републичка влада прихватила Стратегију приватизације Нафтне индустрије Србије по којој ће држава, са 51 одсто капитала, остати њен већински власник. Тиме је реализован давно изнет став Министарства рударства и енергетике о будућности српске нафтне компаније. Приватизација да, али не кроз продају делова националне нафтне компаније. Подсећамо, тај став је често био мета многих "експерата".

Само пар дана касније, јавно, да јавније не може бити, продат је мобилни оператер МОБИ 63 за милијарду и 513 милиона евра.

Премијер Коштуница и министри су нагласили да је МОБИ 63 продат у корист народа и државе. Охрабрује и чињеница да је председник Србије и лидер опозиционе странке Борис Тадић, такође, похвалио потез владе. Страна јавност нема замерки на цео поступак. Напротив. То је охрабрење за њихове инвеститоре.

Али, два успешна посла су значајно утицала на домаће критизере који нису показали досадашњи ниво слоге. По неким, држава је требало да прода већински пакет НИС-а, а по другима је и 49 понуђених процената превише. Кад је реч о продаји мобилне, ни ту нема слоге. Једни кажу, Норвежани су преплатили, а други тврде да смо МОБИ продали испод цене.

Све те противуречности нису никаква новина за нас и наш менталитет. Новина је то што нико од тих критизера не може да каже да је у једном, или другом послу, нешто било нерегуларно. Чини се да је то управо оно што нам је у претходних неколико година толико недостајало када су се приватизовале наше велике компаније - "Књаз Милош", САРТИД, шећеране за један евр...

Испоставило се да у тим пословима и не треба превише мудровања. Ако се има знање, циљ и визија. Очигледно да је свега тога овог пута било уз обавезну - корист за народ и државу, а не за лобије. У све то је додато и мало правила пословања са Запада - јавност, тендер, конкуренција... и афере несталоше. За приватизацију НИС-а, светски стручњаци су добили задатак да смисле Стратегију која обавезно уважава и корист за Србију. Понудили су нам чак три модела, а држава је јавно обнародовала изабрани. Кад је реч о МОБИ 63, ствар је још једноставнија - конкуренција и јавност рада су донели више од милијарду и по евра.

Вратимо се НИС-у, а размишљајмо о ЕПС-у. Ресорни министар је, небројено пута поновио да неће бити продаје делова НИС-а. То је изазивало жестоке реакције већ поменутих "стручњака". Листом су говорили да "држава жели да сачува нерационални монопол".

Томе је одзвонило када је држава представила одабрани модел приватизације којим се недвосмислено одрекла омиљеног монопола, али и свог утицаја на националну нафтну компанију, зарад њеног оздрављења и јачања. Добра парче НИС-а у рукама будућег стратешког

партнера ће бити онај толико чекани и неопходни коректив за све досадашње слабости државе према својим миљеницима.

Али, тиме је остварено још нешто. Ситни играчи и лобисти су изгубили право гласа. Тако је било и приликом приватизација наше дуванске индустрије. Када су у Србију стигли светски гиганти, нестали су шверцери, ситни трговци, комплетно сиво тржиште... и спотови, као, рецимо, ПОЗДРАВ из Ровиња. И критизери домаће дуванске, који су у ствари припремали терен за улазак великих, нетрагом несталоше. Од тада до данас, нико се у "слободним" медијима није усудио да напише текст о досадашњим поскупљењима цигарета.

Али, отровна пера су сачувана и сада се користе за писање о НИС-у и ЕПС-у, јединим компанијама чији је власник држава. То су, пишу ти са апанажама, озлоглашени монополисти који поткрадају народ, јер му продају најјевтинију електричну енергију и нафтне деривате у Европи. А када дођу нови власници, одмах ће све да појевтини, обећавају они.

Како су код НИС-а "шабе кречили", своје постојање ће морати да оправдају на ЕПС-у. Осуће палбу по "последњем Мохиканцу" у власништву државе. То су и најавили крајем прошле године када се министар Наумов вратио из Брисела и из седишта ЕУ донео прегршт похвала за реформе у српском сектору енергетике. Приче о обавезној продаји ЕПС-а по деловима, као услови за улазак у ЕУ, пале су им у воду. Још једном је био потврђен став и министра Наумова и врха ЕПС-а - "најбољи електроенергетски системи и даље су јединствене целине и приватизација ЕПС-а није императив за улазак у енергетску заједницу Европске уније". Одмах су умочили пера и понудили домаћој јавности своје визије.

Од тада до данас критичари и њихови медији, нису се променили. Променио се само ЕПС. После ратификације Уговора о енергетској заједници у српском парламенту, ЕПС је једина српска компанија, која је захваљујући постојећем Закону о енергетици, али и спроведеној реорганизацији и унутрашњим реформама, примљена у европско друштво. Шта је све урађено у реструктурисању, смањивању броја запослених... познато је онима који то треба и хоће да знају. ЕПС се спрема и за својинску трансформацију. Тражи се партнер за завршетак изградње ТЕ "Колубара Б". Уз помоћ државе отвориће се врата и инвеститорима који желе да граде нове енергетске објекте и буду јој конкурентни и по цени и по квалитету. И све то ради као вертикално интегрисана компанија да не кажемо целина.

Дакле, и кад је реч о ЕПС-у, циљ и визија постоје. Нема цепања, нема продаје на делове, нема распродаје. Полако, осмишљено, не преко колена, на основама сагледаних туђих искустава, а не у интересу лобија... Тендер, конкуренција, јавност, корист и за државу и за купца... Једнаки услови за утакмицу свих "играча", па ко победи, ко понуди више. ■

Џељко Мартиновић

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Др Владимир Ђорђевић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ

Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА

Драган Обрадовић

НОВИНАР

Анка Цвијановић

РЕДАКТОР – ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Јелена Станојевић

Александра Чолић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:

**Царице Милице 2
11000 Београд**

ТЕЛЕФОНИ:

011/2627-090, 2627-395

ФАКС:

011/2024-844

E-mail:

miodrag.filipovic@eps.co.yu

list-kWh@eps.co.yu

fotokWh@eps.co.yu

web site:

www.eps.co.yu

НАСЛОВНА СТРАНА: BLUEPRINT

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА
ПРИПРЕМА:

”ОВАКО” – Београд

ШТАМПА:

**Штампарија
„Политика” а.д.
Београд**

ТИРАЖ:

13.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП”, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ
МАРТА 1975. ГОДИНЕ; ОД МАЈА 1992.
НОСИ НАЗИВ „ЕПС”, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ
ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh”

ИЗДАЈЕ
ЈАВНО
ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

4

Уговор о енергетској заједници први је формални документ који је Србија на мултилатералној међународноправно обавезујућој основи потписала са ЕУ и другим земљама и територијама региона - истакао је у интервјуу за “kWh” Радомир М. Наумов, министар рударства и енергетике Србије

6

Нови правилник о организацији рада и систематизацији, укључујући и нове коефицијенте радних места, почеће да се примењује од октобра 2006. године, каже Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а

14

Уговор о дугорочној пословно-техничкој сарадњи између ЕПС-а и ЕПЦГ (чији је сегмент и коришћење ХЕ “Пива”), потписан још 1991. године, треба да буде усклађен са новим временом и новим односима. У преговорима који су у току ЕПС ништа неће потписати на своју штету

15

ЕПС у трговинској делатности има вишедеценијско, а у неким периодима и врло респектабилно искуство. Због изгубљеног корака у последњој деценији прошлог века она је поново на неком почетку, који се сада назива и стартом остварења визије о ЕПС-у као лидеру на регионалном тржишту

62

Ни ми не знамо тачно где смо, осим да смо на шљунковитом спруду уз леву обалу Колубаре. Када би нас ко издалека угледао, помислио би да смо деца утекла из књиге Марка Твена

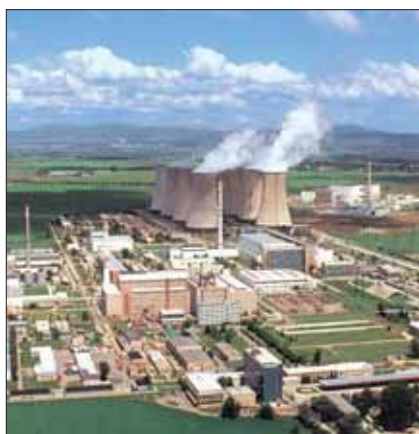

18 Ново "експертско" писаније неких бивших владиних чиновника, уз стару идеју - издвајање и продају дистрибуција, нуди и нови "бисер" - продају хидроелектрана

20 Савет Агенције за енергетику Србије утврдио је 14. јула методологије за одређивање цена струје и гаса за тарифне купце, које ће почети да се примењују од 1. јануара 2007. године. Утврђене су и методологије за одређивање цена производње, преноса и дистрибуције струје

32 Тек на крову ТЕНТ А, оне у Забрежју крај Саве, успео сам да докучим колико је то здање: људи у подножју личили су на мраве, булдозер који је равнао брда угља на огромној депонији био је као играчка

47 Прве аукције електричне енергије у средњоевропском региону за 2007. годину, донела су изненађења са доста већим ценама од очекиваних

- НАШ ИНТЕРВЈУ ■■■
- 04 РАДОМИР М. НАУМОВ, МИНИСТАР РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
Енергетика Србије већ у Европи
- РАЗГОВОР С ПОВОДОМ ■■■
- 06 ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ, ЗАМЕНИК ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА ЕПС-а
Велико спремање ЕПС-а
- ФОРУМИ ■■■
- 08 ПОСЛЕ КИДАЊА КАБЛОВСКОГ ВОДА У ЦЕНТРУ БЕОГРАДА
Бахатост направила штету од 120 хиљада евра
- АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ ■■■
- 10 ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА И СИСТЕМАТИЗАЦИЈА У ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА ЕПС-а
Вишак једних, мањак других
- 12 "ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ"
Без отказа прекобројнима
- 14 ОДНОСИ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Ништа на штету ЕПС-а
- 18 ЕПС ПОНОВО НА МЕТИ "ЕКСПЕРТСКИХ" МУДРОВАЊА
Нови "бисер" - продати ХЕ!
- 20 ИЗ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Новом рачуницом до чистих односа
- 22 ИЗУЗЕТНИ ПРОИЗВОДНИ РЕЗУЛТАТИ ЕПС-а
За пола године 20,64 милијарде киловат-часова
- 24 РЕМОНТИ ЖЕЛЕЗНИЧКИХ КАПАЦИТЕТА ТЕНТ-а
На колосеку модернизације
- 26 ЗНАЧАЈНО АНГАЖОВАЊЕ ЗАПОСЛЕНИХ У КОСМЕТСКИХ ПРЕДУЗЕЋИМА
Квалитетом до поверења
- 28 СИНДИКАТ ЕПС-а ПРИПРЕМЉЕН ЗА КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ
Минимум стандарда исти за све
- АКЦИЈЕ ■■■
- 29 ТЕСЛА -150 ГОДИНА
Теслине муње на Ђердапу
- ЕКОЛОГИЈА ■■■
- 30 ЗАШТИТА ДЕПОНИЈА У ТЕ "НИКОЛА ТЕСЛА"
Хемија приземљује пепео
- НА ЛИЦУ МЕСТА ■■■
- 32 БЛОК 1 ТЕНТ-А НА РЕМОНТУ
Под шлемом на коти 60
- ПОВРШИНСКИ КОПОВИ ■■■
- 34 РУДАРИ "КОЛУБАРЕ" ОБЕЛЕЖИЛИ СЛАВУ СВЕТОГ ПРОКОПИЈА
Откопали 13,5 милиона тона лигнита
- 36 "ПОЉЕ Б" - ЗАПИС ИЗ ТРЕЋЕ СМЕНЕ
Систем не сме стати
- ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ ■■■
- 38 РЕМОНТНЕ АКТИВНОСТИ У ТЕНТ Б
Скраћивање рокова
- ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ ■■■
- 40 НА ХЕ "ЂЕРДАП I" РЕМОНТИ ПРЕ ПЛАНИРАНОГ РОКА
Замена дотрајале опреме
- 42 У "ЛИМСКИМ ХЕ" ВЕЋ У ПРВОМ ПОЛУГОБУ ДОСТИГНУТ ПЛАН ПРОИЗВОДЊЕ
Златне воде Увца и Лима
- ДИСТРИБУЦИЈЕ ■■■
- 44 ОДЛУКОМ САВЕТА АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ СРБИЈЕ
"Електровојводина" са три лиценце
- СВЕТ ■■■
- 46 ЗАХВАЉУЈУЋИ ЕНЕРГЕТСКОМ БУМУ
Русија поново велесила
- 48 ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ СВЕ ВЕЋИ ОСЛОНАЦ У НЕМАЧКОЈ
Препород у знаку ветра
- 50 ВЕЛИКЕ АЗИЈСКЕ РЕКЕ ЕУФРАТ И ТИГАР ЕНЕРГЕТСКА ШАНСА ЗА ИРАК, ТУРСКУ И СИРИЈУ
Нови процват Месопотамије!
- 52 ПОВРАТАК НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ СИЛЕ НУКЛЕАРНОЈ ЕНЕРГЕТИЦИ
Нови реактори у САД после 30 година
- 54 ОХРАБРУЈУЋА ПОДРШКА СА САМИТА Г 8
Општа корист од чисте енергије
- КУЛТУРА ■■■
- 56 ЗНАМЕЊА: ЗЕМУНСКИ ХРАМ СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ
Чувар православља
- 57 ПОРТРЕТ ВЕЛИКАНА: ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ
Лик из крипте Позоришног музеја
- ЗДРАВЉЕ ■■■
- 60 ПЛАШИМО СЕ БОЛЕСТИ, А НЕ БРИНЕМО О ЗДРАВЉУ
Излеживање прети нацији
- УПОЗНАЈМО СРБИЈУ ■■■
- 62 КОЛУБАРСКИ ВОДОПИС
Чамцем у авантуру

РАДОМИР М. НАУМОВ, МИНИСТАР
РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ

Енергетика Србије већ у Европи

■ Уговор о енергетској заједници недавно ратификован у српском парламенту представља верификацију напора за интеграцију енергетског сектора у Европску унију ■ Први документ који је Србија на мултилатералној међународно правно обавезујућој основи потписала са европском заједницом и другим земљама и територијама региона ■ После ОПЕС и ИАЕА трећа највећа енергетска организација

Тек после доношења Закона о енергетици у августу 2004. године, подсећам, створене су претпоставке за пуноправно укључивање Србије у паневропско енергетско тржиште. Из тога произлази да је преко енергетике за само две године држави омогућено укључење у европске интеграције. Уговор о енергетској заједници, који је српски парламент недавно ратификовао, представља верификацију наших досадашњих напора да се усагласимо, ухватимо корак и интегрисемо у ЕУ када је енергетски сектор у питању - рекао је за "kWh" Радомир М. Наумов, министар рударства и енергетике Владе Србије.

Уговор о енергетској заједници први је формални документ који је Србија на мултилатералној међународноправно обавезујућој основи потписала са Европском заједницом и другим земљама и територијама региона (Албанија, Бугарска, Хрватска, Македонија, Босна и Херцеговина, Румунија, Црна Гора и Привремена мисија Уједињених нација на Косову и Метохији сагласно Резолуцији Савета безбедности УН 1244).

Како је истакао Наумов, глобални значај овог уговора превазилази оквире енергетских повезивања и дугорочне сигурности у погледу залиха гаса и снабдевања електричном енергијом. Такав документ значајно утиче и на политичку стабилност у региону југоисточне Европе и представља генератор процеса интеграције у ЕУ. Значајно је и да су захтеви које овај мултилатерални, међународноправно обавезујући

Радомир
Наумов

документ намеће нашој земљи компатибилни са Законом о енергетици Републике Србије.

- Формирањем паневропске енергетске заједнице биће створена и трећа, после ОПЕС и ИАЕА, највећа

Подстицај учешћу
приватног капитала у
изградњи енергетских
капацитета

енергетска организација - истакао је Наумов. Тај уговор као камен темељац европских интеграција региона, представља и аналогiju ономе што се у ЕУ у прошлости десило успостављањем Европске заједнице за угља и челик. Али, истовремено представља и један веома комплексан и жив документ, чији ће се садржај мењати и обухват ширити са даљом еволуцијом енергетског законодавства у ЕУ.

Према речима Наумова, овај уговор требало би да знатно допринесе привлачењу инвестиција у енергетске капацитете, а у циљу обезбеђења стабилног и континуираног снабдевања енергијом, што је од виталног значаја за економски развој и социјалну стабилност, сигурност снабдевања енергијом, развој конкуренције на енергетском тржишту, унапређења еколошке ситуације и одрживости енергетског сектора у најширем смислу речи. Посебно је значајно то што ће се у даљим активностима процеса повезивања и рада енергетске заједнице изнајзлити могућности за што веће учешће приватног капитала у изградњи енергетских капацитета.

- Светска банка је за сада издвојила око милијарду долара (америчких) за развој електроенергетског сектора у нашем региону - каже Наумов. Актуелне

анализе указују да је у наредних 15 година у електроенергетски сектор у региону потребно уложити

◆

Евројска комисија сматра да су земље које су ратификовале Уговор и придржавају се његових одредби испуниле све услове за прикључење ЕУ у областима енергетике

◆

око 12 милијарди долара за нове пројекте, а за рехабилитацију постојећих више од осам милијарди долара. У плану је, стога, и оснивање Регионалног фонда за финансирање енергетских инфраструктурних пројеката (до сада подржаног од ЕУ, Светске банке и

Европске банке за обнову и развој). А главни критеријум за одобравање финансирања енергетских пројеката неке земље биће управо адекватно спровођење Уговора и компатибилност пројектног предлога са захтевима из Уговора.

Министар енергетике и рударства посебно наглашава да Европска комисија сматра да су земље које су ратификовале Уговор и придржавају се његових одредби испуниле све услове за прикључење ЕУ који се односе на област енергетике. То, између осталог, значи да ће им бити омогућен приступ фондовима ЕУ и међународних финансијских институција. У супротном, земље могу би-

ти санкционисане искључењем из процеса и ограничавањем подршке међународних финансијских институција.

На крају, тај уговор даје и још један замајац новооснованој независној регулаторној Агенцији за енергетику Србије, задуженој да донесе одговарајуће тарифне системе и пропише методологије по којима ће се формирати цене електричне енергије и гаса за тарифне купце (то су, пре свега, домаћинства и мали потрошачи), као и за услуге преноса и дистрибуције. То је веома значајно, тим пре што ће тарифни системи и методологије, заједно са Правилником о раду тржишта, представљати базу суштинске реформе нашег енергетског система. ■

Желько Мартиновић

Трећа највећа енергетска организација

ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ, ЗАМЕНИК ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА ЕПС-а

Велико спремање ЕПС-а

■ Израда аката о систематизацији радних места приводи се крају ■ Нема никакве бојазни да ће неко остати без посла, док се на системски а то значи на задовољавајући начин не реши његово питање ■ О пријему, отпремнинама, платама...

После оснивања новог ЕПС-а, почев од 1. јануара 2006. године, формирано је 11 привредних друштава. Следи дефинисање унутрашње организације привредних друштава и израда аката о систематизацији радних места. Нова систематизација, са новим коефицијентима по радним местима, треба да буде примењена од октобра ове године. Приликом измене унутрашње организације привредних друштава обликоваће се огранци, погони, пословнице и друге организационе целине - рекао је за "kWh" Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а за пословни систем.

Стручни тим који је формирао генерални директор сачинио је глобалну организацију по привредним друштвима, настојећи да се уједначавања обаве у мери у којој је то могуће. Потпуно је јасно, напомиње Бажалац да промене које ће уследити са новом организацијом привредних друштава не могу у свим сегментима бити применљиве одмах, већ то тражи одређено време за прилагођавање, али је битно започети овај процес.

- Што се тиче самих систематизација, оне ће се састојати из текстуалног и табеларног дела, као и описа послова по радним местима. Табеларни део систематизације, поред назива радног места и услова потребних за обављање послова на

радном месту, садржаће и број извршилаца по радним местима. Он ће убудуће бити одређиван годишњим програмом пословања, а у овој почетној фази ћемо имати број извршилаца потребних за обављање процеса рада, садашње стање запослених, број недостајућих извршилаца појединих струка и специјалности и број извршилаца чији би се послови могли распоредити на друге извршиоце без нових пријема, или извршилаца чији би се послови могли обављати рационалније у посебно формираном зависном привредном друштву, а можда и код другог послодавца - каже наш саговорник.

Свако привредно друштво добило је податак о потребном броју извршилаца. Паралелно с тим свако привредно друштво, како наводи Бажалац, има постојећи број запослених, који се сигурно не поклапа са потребним

*
**Нова унутрашња организација
 привредних друштава
 и нова систематизација,
 укључујући и нове коефицијенте
 по радним местима, стартују
 од октобра ове године**
 *

бројем извршилаца ни по броју ни по структури, стручности или квалификованости. Из тога се види да ће постојати мањак одређених струка и занимања, а других - вишак. Бажалац истиче да то не значи да ће се одмах при-

ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ

заменик генералног директора ЕПС-а

Јача пословни субјективитет привредних друштава

Јачање пословног субјективитета у привредним друштвима подразумева и јачање контролне функције од стране матичног предузећа и спровођење интерне економије по огранцима привредног друштва. Трансферна цена коју ће имати привредно друштво не може линеарно бити примењена и на ниже организационе облике, већ та интерна цена, која ће важити за огранак, мора бити утврђена по приближној методологији за добијање трансферне цене. Конкуренција између огранака је један од најбитнијих механизма за унапређење резултата пословања привредног друштва. Зато директор привредног друштва део масе зарада мора имати за стимулацију по огранцима, а директор огранка мора ту масу да расподељује по погонима, пословницама и другим организационим облицима, зависно од оствареног резултата - напомиње Драгојло Бажалац и додаје да са власником мора да се регулише, да буде исти третман свих планираних трошкова (зараде имају другачији третман од осталих трошкова). Будуће рационализације углавном су могуће само ако уштеде (а за неке трошкове део уштеда) буду искоришћене за исплату зарада. Сличан третман треба дати и повећању осталих прихода.

мити недостајући радници, већ ће се то чинити постепено, паралелно са решавањем питања извршилаца чији би се послови могли пренети на друге запослене. Запослени

из ове друге групе једини ће имати право на стимулативне отпремнине и на друге видове решавања тог питања

- Закључили смо и уговор са Привредном комором Србије за израду студије о смањењу социјалних тензија у процесу реструктурисања ЕПС-а. Тиме би се видело постоје ли неки други механизми да се људи који нису неопходни ЕПС-у рационалније искористе и ангажују на неким другим пословима и ван ЕПС-а. Нема никакве бојазни да ће ови запосле-

ни остати без посла док се на системски и задовољавајући начин не реши њихово питање. Треба нагласити да се мора решити и питање запослених из три јавна предузећа са подручја Косова и Метохије и питање инвалида рада. У ЕПС-у постоји око 1600 инвалида рада који ће углавном, уколико желе, бити упућени на узимање стимулативних отпремнина, или ће да буду усмерени на послове, које могу да обављају - истиче Драгојло Бажалац.

У ЕПС-у сада има око 31.000 запослених, не рачунајући раднике из три јавна предузећа са подручја Косова и Метохије. Подразумева се да ће нови пријем бити условљени одласком радника природним одливом, коришћењем отпремнина и оснивањем привредних друштава за обављање од-

ређених послова. Она могу бити основана и на одређено време. Оснивање привредног друштва на одређено време, како каже Бажалац, биће примењивано најпре код електродистрибуција, за обављање послова замене бројила и неких других техничких услуга (у првом реду израда пројектне документације, која је у великом заостатку за потребама). Запосленима ће мировати радни однос у привредним друштвима основне делатности, а у новоформираном зависном привредном друштву имаће могућност да се и пристојно заради, јер ће већина послова бити нормирана, а зараде у овим организационим облицима неће бити ограничене. Израдиће се и студија оправданости оснивања таквих предузећа, али се, по речима нашег саговорника, већ види да се код дистрибуција замена бројила не може обављати паралално са редовним пословима дистрибутера.

Биће и издвајања и неких организационих целина, које не спадају у основну делатност. Ту су у првом реду, како каже Бажалац, водоводи, топлификације, спортски објекти... Планира се да се издвоји пројектовање у "Колубари", које би заједно са деловима неких других фирми, односно Рударског института, омогућило стварање једног профитабилног предузећа за израду пројекта и студија, које ће нам у наредном периоду и те како требати.

- Да би пословни субјективитет привредних друштава био израженији, програмом пословања за 2006. годину подељене су масе зарада по привредним друштвима, али и даље остаје њихова овера код Министарства финансија и Министарства за рад, запошљавање и социјалну политику. Свако привредно друштво мора

поштовати утврђени износ масе зарада, јер прекорачење, било оно и минимално, обуставља исплату док се обрачунати ниво зараде не усклади са нивоом одобреног износа. По новој систематизацији, за свако привредно друштво предвиђена је маса коефицијената, а до

мања предвиђена колективним уговором.

Укупна нето маса за зараде привредног друштва, ни по једном основу се не може прекорачити. У инструкцији, коју је генерални директор ЕПС-а др Владимир Ђорђевић упutio директорима привредних друштава, наводи

вати овај колективни уговор.

- Договарање ће се одвијати у привредним друштвима, али у оквиру правила утврђених на нивоу ЕПС-а и одобрене, масе коефицијената, које су дате за свако привредно друштво. Директор привредног друштва, са представ-

Мањак једних, а вишак других занимања

краја септембра Пословодство ЕПС-а ће са Синдикатом договорити цену радног часа за четврти квартал - напомиње Бажалац.

Влада је овластила пословодство ЕПС-а да са представницима синдиката утврди цену радног часа за четврти квартал ове године, према расположивим средствима, која су предвиђена Планом пословања, а уклапају се у ограничени део масе зарада. Према томе, како истиче наш саговорник, годишњи програм пословања ЈП ЕПС остаје основни регулатор у односима између матичног предузећа и зависних привредних друштава. Планом ће се одређивати, поред осталог потребан број запослених, ниво средстава које је могуће исплатити за зараде, накнаде зарада и остала лична при-

се да је нужно да се, одговарајућом организацијом рада, распоредом радног времена, уговарањем коефицијената послова у случају пријема нових запослених и другог, обезбеди да исплаћене зараде буду у оквиру одобреног износа укупне нето масе зарада привредног друштва. Директор Бажалац нам објашњава да сада привредно друштво може да запосли нове раднике, уколико маса зарада не излази из задатих оквира. Такође, уколико се смањи број запослених, они који остану поделиће укупну расположиву масу зарада и на тај начин увећати просечне зараде.

Изменама Закона о раду утврђено је да се закључује колективни уговор код послодавца, што значи да ће сада директор привредног друштва са синдикатом закључи-

ницима синдиката договориће и коефицијенте за типична радна места из нове систематизације, која ће се применити од 1. октобра ове године. Уколико се не постигне договор са синдикатом, директор привредног друштва је у обавези да у року од 60 дана, донесе привремени општи акт, којим ће се уредити материја о којој се преговарало.

Одмах по утврђивању вредности радног часа за четврти квартал ове године, доставиће се податак о припадајућој укупној нето маси зарада, привредног друштва по месецима. У оквиру тога обрачунаваће се и исплаћивати зарада запосленима у привредним друштвима у последњем кварталу ове године рекао је директор Бажалац.

Д. Обрадовић

ПОСЛЕ КИДАЊА КАБЛОВСКОГ ВОДА У ЦЕНТРУ БЕОГРАДА

Бахатост направила штету од 120 хиљада евра

■ На мети неодговорних инвеститора ■ Упркос смањеној поузданости, потрошачи нису знатније осетили последице тако великог квара у напајању конзума

Како је на конференцији за новинаре, одржаној 3. августа, истакао Стеван Милићевић, директор Привредног друштва "Електродистрибуција Београд", у протеклом периоду ове године потрошачи у центру Београда у два наврата били су суочени са поремећајима у снабдевању електричне енергије. Разлог за угрожено напајање четири трафо станице 110/10 kV проистекао је услед механичког оштећења 110 kV кабловског вода. Феномен је, међутим, у томе што је исти кабл два пута покидан у шест месеци! Конкретно, у оба случаја био је оштећен 110 kV кабловски вод ТС 220/110 kV "Београд 17" - ТС 110/35 kV "Славија". И то 13. јануара (у Устаничкој, испред

броја 154), а потом и 6. јула (код броја 170, односно само стотинак метара даље). Јануарска невоља, када је због изводјења грађевинских радова до пробоја дошло на зауставној спојници, проузрокована је механичким оштећењем кабла, а јулску хаварију, опет крајњом непажњом, изазвао је други извођач радова на оближњем градилишту.

- Реч је о 110 kV уљном каблу (типа СЗНЛВ1Е 1x500 мм²) италијанског "Пирелија", положеног још 1979 године, с тим што би у нормалним условима преко њега требало да буду прикључене само две а не четири ТС 110/10 kV. Али, такво неповољно стање потрајаће и даље - све до изградње ЕМС-ове ТС "Београд 20" у Миријеву - истакао је Мили-

ћевић. Проблем је настао зато што се испоставило да стране фирме и извођачи радова на кабловском прибору, упркос томе што "ЕДБ" поседује резервну опрему (набављену тих година и ускладиштену према упутствима произвођача), због застарелости нису прихватили да обаве њену монтажу. После квара у јануару, због тога а преко њиховог заступника Tomas d.o.o export-import у Београду, ангажована је немачка фирма CCC GmbH Berlin-Cable systems Contracting & Consulting. Радови на отклањању квара завршени су почетком марта и кабловски вод је поново прорадио. Али, само до 17. јула, дакле после четири месеца немачки стручњаци су се - поново из истих разлога и скоро на истом месту - нашли у Београду. Други квар је убрзо отклоњен и тај вод је већ 2. августа поново пуштен у рад.

Хаваријама кабловског вода, речено је на овој конференцији, проузрокована је директна штета од 120.000 евра, изузимајући, при томе индиректне штете зато што за то време није коришћена пропусна моћ кабла. Трошкове настале услед тих кварова увећавају

и додатно ангажовање стручних екипа, редовно термовизијско праћење загревања на прикључку резервног напајања у ТС "Београд 17", дотезање споја на кабловској глави и санирање топлог места, санирање цурења уља на месту киданја сва три кабла. Последице тако великих хаварија потрошачи на том конзуму, ипак, нису осетили, упркос битно смањеној поузданости у снабдевању електричном енергијом и то посебно у јулу, када зато што је расположиви правац већ био искоришћен, није било могуће резервно напајање. У таквим ванредним приликама, поред стручности, запослени у "ЕДБ" испољили су и изузетну спремност, нарочито у поштовању планираних рокова за завршетак радова. Али, како је нагласио Милићевић, све то последица је, пре свега, понашања инвеститора који за грађевинске радове нису дужни да од "ЕДБ" траже сагласност за микролокације на којима подижу објекте, чиме би се, рецимо, избегла копања по траси каблова или у њиховој непосредној близини. ■

Р. Сретеновић

И кабловски водови на удару несавесних "градитеља"

"КЛУБ НТ" ПОВОДОМ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ВЕЛИКОГ НАУЧНИКА Књиге о Тесли и Пупину

Поводом 150 година од рођења Николе Тесле у јубиларној Теслиној години "Клуб НТ" у библиотеци "Популарна наука" издао је свечано коло са седам књига у вези са именом овог српског и светског генија и проналазача, од којих се неке и први пут појављују. Поред Теслине аутобиогра-

фије "Моји изуми" у овом колу су и књиге Гранта Константиновича Цвераве: "Никола Тесла (1856-1943)", Славка Бокшана: "Никола Тесла и његово дело", Дејвида Фрејзера: "Теслино електрично друштво", Дејвида Пита: "У трагању за Николом Теслом", Артура Беркхарда: "Геније електриците-

та Никола Тесла" и "Бокшан и Тесла", а на основу преписке са Теслом и његовим блиским пријатељима.

У оквиру ове едиције, а такође поводом Теслине године, под насловом "Са пашњака до научењака" објављено је и ново издање аутобиографије српског

научника, хуманисте и родољуба Михаила Идворског Пупина (а која је први пут издата у 1923. години). У њој је, између осталог, дата потпуна листа 34 Пупинова патента, као и списак медаља, одликовања и почасних доктората.

Р. И.

ЕПС свестрано следио Теслина достигнућа

Немачки часопис "Простор и време нова димензија у науци" доделио је медаљу "Никола Тесла" Електропривреди Србије - за велики допринос примене Теслиних идеја, пројеката и патената у последњих пет деценија.

Генералном директору ЕПС-а др Владимиру Ђорђевићу, медаљу је 11. јула, у згради у Балканској 13, уручио представник редакције овог немачког часописа за Балкан и источну Европу професор Никола Радошевић. Он је истакао да је одлуку да Електропривреда Србије добије ово признање донео главни уредник овог листа и она ће се у будуће додељивати искључиво електропривредним посленицима.

Професор Радошевић је директора Ђорђевића упознао и са идејом да се оснује Форум електропривреда западног Балкана (земаља некадашње СФРЈ) и да се до њиховог скупа у Цавтату 1. новембра покрене и часопис "Тесла" у коме би на енглеском језику било објављено све оно што су те електропривреде постигле у последњих 50 година, како би се с тим упознала светска јавност.

Д. Об.

Владимир Ђорђевић,
генерални директор
ЕПС-а са медаљом
"Никола Тесла"

ФОТО: САША ЦАМБИЋ

ФОНДАЦИЈА "НИКОЛА ТЕСЛА" ДОДЕЛИЛА НАГРАДУ ПД "ЕЛЕКТРОСРБИЈА"

Најуспешнија организација у остваривању циљева

На дан обележавања 150 година од рођења Николе Тесле, 10. јула, Управни одбор Фондације "Никола Тесла" одлучио је да Привредном друштву за дистрибуцију електричне енергије "Електросрбија" д.о.о. додели Теслину награду за остваривање циљева

фондације у организацијама.

Добијање Теслине награде, о чему је одлучивао еминентни стручни жири, за ово друштво је велика част и доказ досадашњег доброг рада, али и обавеза да у наредном периоду доследно спроводи основни

циљ - поуздано и квалитетно снабдевање купаца електричном енергијом, као да и даље ради на развоју и осавремењивању електродистрибутивног система.

Привредно друштво спада у сам врх по успешности пословања дистрибутивне делатности о чему сведочи више друштвених и стручних признања које је "Електросрбија" добила у протекле три и по деценије. Према речима Десимира Богићевића, заменика директора, та признања првенствено су додељивана на основу сагледавања и вредновања укупне и разноврсне делатности у одређеном временском периоду, односно за пружену материјалну или другу вр-

сту помоћи у организацији и спровођењу конкретних акција и манифестација од ширег друштвеног интереса и значаја.

Значајно је и то да је почетком августа Агенција за енергетику Републике Србије "Електросрбији" доделила још три лиценце за обављање енергетских делатности и то: за производњу електричне енергије, за дистрибуцију електричне енергије и за управљање дистрибутивним системом. Са лиценцом за обављање трговине електричном енергијом, издатом у јуну ове године, то је укупно четири лиценце за ово дистрибутивно предузеће.

Р. Е.

У врху
успешних
организација

“ТЕНТ”

Вишак једних, мањак других

■ Максималан број предвиђених радних места по новој систематизацији је 2.850

У Привредном друштву ТЕНТ у току је припрема Правилника о систематизацији радних места. Максималан број предвиђених радних места по новој систематизацији је 2.850. После другог круга стимулативних отпремнина (од 1. јула) број запослених у ТЕНТ д.о.о. је нижи од тога, а структура у разним аспектима није одговарајућа, тако да је припрема овог правилника показала и вишак и мањак појединих категорија запослених, односно радних места, каже Ненад Радојичић, координатор оперативног тима за припрему овог документа ТЕНТ д.о.о.

Суштина овог посла је утврђивање предлога оптималне организације друштва и свих његових организационих целина, опти-

малног броја радних места и извршилаца на њима, затим анализа која од тих радних места је могуће попунити из

Неодговарајућа структура запослених: ТЕНТ

Преговори о новом колективном уговору

Ових дана започећемо преговоре о новом колективном уговору, с обзиром на то да су постављени оквири у које треба да се уклопе у свим привредним друштвима. Њихов потпуни садржај биће дефинисан после непосредних преговора, који ће се у сваком привредном друштву водити између послодавца и представника Синдиката. Ове активности кренуће наредних дана, у роковима које захтева Закон, каже Радојичић.

постојећег броја запослених, као и тражење решења за распоређивање осталог броја запослених. После свега, следи решавање евентуалног вишка запослених.

Целокупан посао, укључујући и озваничење ових докумената, односно давања сагласности генералног директора биће завршен до 1. октобра, када сви запо-

слени у привредним друштвима Електропривреде Србије треба да добију нове уговоре о раду, у складу са новом систематизацијом радних места.

- Да бисмо то постигли, били смо дужни да 20. јула припремимо табеларни део правилника, а он заправо значи дефинисање свих радних места у окви-

ру утврђене организационе структуре, са свим карактеристикама - квалификацијама, посебна знања, радно искуство и број извршилаца на сваком од тих систематизованих радних места. После тога следи доношење текстуалног дела овог правилника, до средине августа, а затим завршног дела прилога овог документа, са описима послова систематизованих радних места - до 15. септембра. Комплетан правилник биће завршен до 20. септембра, како би потписивање уговора о раду било окончано 1. октобра - каже Радојичић. ■

Ђ. Поповић

РБ “КОЛУБАРА”

Запослених до 10.400 радника

Одлукама о реорганизацији јавних предузећа које се примењују од 1. јануара, ове године, утврђено је да Правилник о организацији и систематизацији у привредном друштву доноси директор привредног друштва уз претходну сагласност генералног директора ЈП ЕПС. У складу с тим, у Привредном друштву РБ “Колубара” затражено је да се ажурирају по-

слови на изради новог Правилника о организацији и систематизацији. Утврђени су и нови рокови за обављање овог сложеног и деликатног посла.

Табеларни део текста, каже се у писму упућеном из ЕПС-а, неопходно је припремити до 20. јула, текстуални - до 15. августа, а комплетан предлог правилника до - 15. септембра. Текст новог правилника неоп-

ходно је усагласити и донети до 20. септембра, како би нова организациона шема стартовала од 1. октобра.

Број оних са којима ће бити склопљен нови уговор о раду ограничен је на 10.400 радника (у “Колубари” је, крајем јула, радило 10.424 радника), а у прилогу правилника биће утврђен и опис послова за свако “систематизовано радно место”.

Ради отклањања последица “евентуалних дезинформација”, а у складу са одредбама Посебног колективног уговора, информација о току и начелима на којима се заснива израда текстуалног дела правилника, биће право време достављена председнику Синдикалне организације “Колубара”. ■

М. Т.

“ТЕ- КО КОСТОЛАЦ”

Заједно до већег профита

Како истиче Драган Живковић, директор ПД “ТЕ-КО Костолац”, у овом друштву су, углавном, при самом крају израде организационе шеме и систематизације и очекује се да ће се већ са празником - 6. августом, завршити организациона шема и систематизација. “ТЕ-КО Костолац” ће се тиме уклопити у “задати број” од 3.820 запослених радника. Нешто смо испод тог броја (3.700-3.800 људи), каже Живковић, тако да то што смо успели да са смањеним радне снаге (нормално, без отпуштања радника јер је, у ових седам месеци, уз стимулативну отпремнину, привредно друштво напустило око 150 радника) дођемо до тог броја, већ представља испуњење планског задатка.

- Са формирањем новог друштва “Термоелектране и копови Костолац” - истиче Живковић - приступило се и изради нове организационе шеме у овом привредном друштву. Посао на томе, као

и самој систематизацији траје готово шест месеци. Рок за израду систематизације је крај септембра кад би требало да људи буду распоређени по новој организационој шеми, док је рок за израду саме организационе шеме и систематизације, без текстуалног дела, 1. август. Ово привредно друштво је у потпуности испоштовало те рокове и ми ћемо са задњим данима јула предати нашу нову систематизацију, односно организациону шему са дефинисаним радним мести-

ма. Оно што јесте добро за ово друштво је да је сам ЕПС активно учествовао у изради систематизације и организационе шеме. Значи, преко координатора из ЕПС-а и уз њихову помоћ и сарадњу успели смо да дођемо до такве квалитетне шеме.

Шта је новина у новој шеми? Основно је да се, напоскон, успоставља организација новог Друштва са дирекцијама а то су, пре свега, две производне дирекције - за производњу угља и за производњу струје, затим по-

словна (која ће у себи садржати економско-правне и комерцијалне послове), као и дирекција која ће се, пре свега, бавити развојем и инвестицијама. Нова ће бити и дирекција корпоративних делатности, која у себи садржи информациони систем, систем квалитета и људске ресурсе. За нас као пословодство, од изузетне је важности да шема буде функционална, да не буде окштала и да пружи неке новине у самој организацији посла. Што се производних дирекција тиче, оне су, мање-више, остале на неком досадашњем нивоу тако да ту великих померања не би требало да буде.

Прича о организацији и систематизацији, како напомиње Живковић, биће употпуњена оног тренутка када пређемо на само вредновање радних места, односно, када са 1. октобром дођемо у позицију да потпишемо колективни уговор са синдикатом. ■

М. Јањетовић

“ХЕ ЂЕРДАП”

За трећину мање радника

Предлог нове организације и систематизације ПД “ХЕ Ђердап” завршен је у року и упућен генералном директору Електропривреде Србије на сагласност. Тиме је практично у “ХЕ Ђердап” успешно окончан процес реструктурисања уз одговарајуће промене, које су овај значајан посао пратиле.

Смањен је број радника, већина је добровољно уз стимулацију раскинула радни однос. Оснивачка права “Ђердап-услуга”, у које је прешао и један број радника из “ХЕ Ђердап”, пренета су на Владу Републике Србије. Досадашњи делови и сектори некада јавног предузећа, сада привредног друштва, ХЕ “Ђердап I”, ХЕ “Ђердап II”, “Власинске ХЕ” и ХЕ “Пирот”, према новој организацији “ХЕ Ђердап” организовани су у истоимене огранке.

Од 1. октобра, када је предвиђено да заживе нова организација и систематизација, “ХЕ Ђердап” ће своје пословање и активности реализовати још кроз пет дирекција и Сектор за одржавање приобаља ХЕ “Ђердап I”, са седиштем у Пожаревцу.

Дирекција за производњу обједињаваће основне делатности - производњу електричне енергије и одржавање опреме у огранцима ХЕ “Ђердап I” у Кладову, ХЕ “Ђердап II” у Неготину, “Власинским ХЕ” у Сурдулици и ХЕ “Пирот” у Пироту. Функцију, односно реализацију послова модернизације и ревитализације преузеће истоимена дирекција. У дирекцији је прерастају и досадашњи сектори за финансијско-комерцијалне послове, односно правне и опште послове. Новина је Дирекција за корпоративну подршку, у

оквиру које ће пословати центри за информатику, квалитет (QMS), заштиту радне и животне средине и људске ресурсе. У склопу огранка ХЕ “Ђердап I” систематизована је и Служба за ревитализацију опреме овог објекта. У оквиру кабинета директора реализоваће се послови и задаци из домена односа са јавношћу и координација безбедности и заштите објеката.

У новој систематизацији уочљив је знатно мањи број радника, безмало чак за 30 одсто у односу на време када је ова радна организација пословала као јавно предузеће. На широком простору од Београда до Сурдулице, тачније до Власинског језера, на изузетно великом броју објеката и чак осам електрана и једном пумпном постројењу са 1.628 MW инсталисане снаге, по новој

систематизацији уместо ранијих безмало 1.500, радиће 1.080 радника. Тренутно их је чак и мање, а то се већ осећа у процесу експлоатације и одржавања опреме.

Новом систематизацијом смањује се број група у неким квалификацијама, што уз стимулативно награђивање према раду и корекцију коефицијената, треба да омогући правичнију расподелу личних доходака. За сада је реч о свођењу девет на шест група у електромашинском и грађевинском одржавању уз могућност и нових смањења. Основно је да ће убудуће у расподели бити више заступљени стимулативни, али и казнени критеријуми, уз награђивање вредних и заслужних и превазилажење неоправданог бољевог односа према нерадницима. ■

Ч. Драгишић

“ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ”

Без отказа прекобројнима

■ Радници којих у новој систематизацији нема, неће бити проглашавани вишком

Посебно је занимљива нова организација рада Привредног друштва “Дринско-Лимске ХЕ”, јер је оно настало спајањем досадашња два јавна предузећа. Василије Павићевић, директор ПД “Дринско-Лимске ХЕ” истиче тим поводом да су активности на изради Правилника о организацији рада и систематизацији радних места обављане у континуитету, уз поштовање свих планираних рокова. До 20. јула урађена је систематизација радних места са табеларним прегледом, који садржи потребан број радника, стручне квалификације и друга звања и то је предато службама у ЕПС-у. А, биће испоштовани и сви остали рокови.

О новинама, које доноси нови Правилник о систематизацији Павићевић истиче да је суштина у томе да се направи нова систематизација и организација рада, која ће се у будућности примењивати дужи низ година, уз предуслов да обезбеди оптималан рад привредног друштва. Дакле, систематизација није прилагођена садашњем стању, окренута је

будућем времену - каква би требало да буде. Међутим, водићемо рачуна да сада запослени не трпе последице ових промена, односно радници, који сада раде на радним местима, којих у новој систематизацији нема, неће бити проглашавани технолошким вишком. По њиховом одласку у пензију, међутим, неће се примати нови запослени, истиче Павићевић. Број радника за којима ће престати потреба је 130, “сувишни” ће бити чувари, запослени у гломазном возном парку, чистачице, кафе-куварице... А, смањиће се и службе машинског и електроодржавања. Јер, неће се више радити на ремонтима, него само на текућем одржавању и отклањању мањих кварова. Павићевић је, при том, поновио да ће нова систематизација, у догледној будућности, обезбедити квалитетан и ефикасан рад друштва, уз рационално коришћење људских ресурса. Основна идеја је да се поправи кадровска стручна структура у техничком сектору пријемом инжењера техничара и мајстора, а администрација ће бити само онолика колико је

ПД “Дринско-Лимске ХЕ” запослени неће трпети последице доношења новог правилника

неопходна. Број запослених у овом привредном друштву поприлично се уклапа у нормирани број радника, а у неким огранцима је и мањи. Рецимо, у ХЕ “Зворник” је нормиран број радника - 81, а запослено је 80, у “Лимским ХЕ” нормирано је 176 радника, а запослено је 172. Услед спајања два јавна предузећа наметнула се потреба за заједничким пословима, па и руководелим, тако да је у новој систематизацији предвиђено само 41 ново радно место. Међутим, то не значи и пријем свих тих систематизованих радника. Тренутно у

ПД “Дринско-Лимске ХЕ” запослено је 529 радника, а у новој систематизацији радних места предвиђен је број од 545 радника. Од веома важних активности, које ће пратити доношење нове систематизације, Павићевић издваја израду новог Колективног уговора. А, када је реч о зарадама, Павићевић каже да се ствари морају мењати и да ће се настати да однос плата неквалификованих радника према високостручним радницима, уместо садашњег 1:2 буде 1:3,5. ■

М. Ђокић

“ЦЕНТАР”

Коефицијенти под лупом

Оперативни тим ПД “Центар” Крагујевац за израду Правилника о систематизацији испоштовао је рок за израду табеларног дела. Нацрт правилника је завршен, усаглашен на нивоу друштва и послат ЕПС-у у циљу добијања смерница за даљи рад. Значајно је да су се у току израде Нацрта правилника јављале тешко-

ће и недоумице пошто су два огранка од којих је статусном променом - спајањем уз оснивање, основан ПД “Центар” д.о.о. Крагујевац, била различито организована. Значи, са различитим називима и степеном стручне спреме за иста систематизована радна места. Али, такве неједнакости, верује се да су превазиђене,

па ће се ово друштво успешно уклопити у нови концепт организовања ЈП ЕПС.

У току су активности на изради текстуалног дела правилника, којим треба уредити унутрашњу организацију ПД, утврђивањем назива и делокруга организационих целина и на прилогу са описом посло-

ва за свако систематизовано радно место. Истовремено, усаглашавају се и типична радна места. Посебно осетљива активност којој се и прилази са појачаном пажњом, представља утврђивање коефицијента за систематизована радна места. ■

С. М.

Пословање са осам дирекција

Моделом организовања ПД “ЕДБ” одступило се од концепта јединственог организационог решења за електродистрибутивна привредна друштва у склопу ЕПС-а, пре свега због специфичности конзума овог привредног друштва. У сарадњи са Стручним тимом за координацију активности у поступку усклађивања, односно доношења аката о организацији и систематизацији послова и радних задатака у привредним друштвима у којима ЈП ЕПС има оснивачка права, у ЕДБ је утврђен предлог организационе шеме са осам дирекција и то: Дирекција управљања са Погоном оперативног управљања ДЕЕС, Сектором оперативне енергетике и Сектором заштите и испитивања, затим Дирекција градска са четири погона, Дирекција приградска

са шест погона (Младеновац, Обреновац, Крњача, Гроцка, Барајево, Сопот и Службом транспорта), Дирекција за информатику и телекомуникације са секторима за информатичку подршку пословног система, за телекомуникације и мреже и Сектором за информатичку подршку техничког система. Пета по реду Дирекција за економско-финансијске послове је, такође, са три сектора: финансија, рачуноводства, набавке и магацинског пословања, Дирекција планирања и инвестиција са секторима планске енергетике, Сектором инвестиција и Сектором за пројектовање, седма Дирекција за правне послове и људске ресурсе са Сектором за правне послове, Сектором за људске ресурсе и Сектором за опште послове и на крају осма Дирекција

за снабдевање електричном енергијом, која поред Службе за унапређење технологије још има и Сектор вирманских потрошача, погоне - Београд, Баново брдо и Земун, као и Службу лабораторије. Уз Управу предузећа - директор, заменик директора, помоћник за техничка питања и помоћник за економију пословања и квалитет, везани су по први пут Служба за безбедност и здравље на раду, Служба контроле, Служба за односе с јавношћу и Центар за систем квалитета. У односу на постојећи модел организовања, предложени концепт подразумева пре свега бољу функционалну повезаност послова, смањење нивоа организовања, па самим тим и нивоа руковођења.

По речима Стевана Милићевића, директора Привредног друштва “Електро-

дистрибуција-Београд”, најзначајније промене су управо у томе што су енергетске делатности управљања дистрибутивним системом и трговина електричне енергије организоване у оквиру посебних дирекција, а електроенергетска делатност дистрибуција електричне енергије је организована према територијалном принципу у две организационе целине, односно дирекције - градску и приградску. – Сматрам, истиче Милићевић да ћемо са овом новом организацијом свакако подићи квалитет услуга потрошачима, побољшати наплату потраживања, омогућити ревитализацију и модернизацију ДЕЕС, затим побољшати услове рада запослених и смањити трошкове. ■

Љ. Ненезић

“ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА”

Ка типизацији радних места

Алтернативна СС само за дефицитарне

У “Електровојводини” су настављена даља усаглашавања на припреми Правилника о организацији и систематизацији. У међувремену из ЕПС-а су упућена и прецизна објашњења на даљем раду и уједначавању припрема Нацрта ових аката у свих 11 друштава ЕПС-а. Битна новина је што се за свако друштво у систематизацији предвиђа укупан и коначан број извршилаца. Други принцип је да се за свако радно место предвиђа једна стручна спрема и квалификација. Алтернативна стручна спрема дозвољава се само код дефицитарних занимања (монтери, диспечери). Систематизација је само даља конкретизација пројектоване организације привредног друштва.

Прва фаза у доношењу Правилника о организацији рада и систематизацији радних места била је дефинисање приближно истих функција у производним и дистрибутивним деловима ЕПС-а. Друга фаза је груписање послова према сродности и сложености у ове, заједнички одабране, функције, односно систематизација радних места. Овај други корак је много сложенији, па ће се и његово усклађивање вршити у неколико поступака. Једна од тих међуфаза је обављена на седници Извршног одбора директора “Електровојводине”. Најпре су сва радна места, њих 2.617, “преведена” на типична и уведена у нове организационе целине. На овај начин сви запослени добили би нова решења према јединственом Правилнику о организацији и

систематизацији радних места. Због типизације и уједначавања, називи различитих радних места су се свели са некадашњих 2.753 (попуњено било 1.669) на типизирани називе, којих ће бити између 150 и 200. Сви запослени добиће решења на типизирани радна места.

Следећи корак представљаће покушај уједначавања вредновања истих радних места али у различитим организационим деловима “Електровојводине”. Вишедеценијско наслеђе је овде оставило велику разноликост и неуједначеност. Практично, немогуће је једним коракком “испеглати” неравнине у погледу коефицијената који су дати за иста радна места, али у различитим огранцима. ■

С. К.

У току “пеглање” коефицијената

Ништа на штету ЕПС-а

■ Преговори о утврђивању нових принципа сарадње трају и нису прекинути ■ Запело око услова под којима ЕПЦГ може да депонује вишкове из свог система у систем ЕПС-а

Уговор о дугорочној пословно-техничкој сарадњи између Електропривреде Србије и Електропривреде Црне Горе, потписан још 1991. године, у време заједничке државе, сада после стварања независних држава Србије и Црне Горе, мора да буде усклађен са новим временом и новим односима.

На усклађивању уговора и дефинисању чистих односа између две државе и две електропривреде, ради се и први предлози су размењени, каже нам Миладин Басарић, директор Сектора за планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енерги-

један сегмент постојећег Уговора о дугорочној пословно-техничкој сарадњи између ЕПС-а и ЕП Црне Горе. Уговор се примењује од 1. јануара 1991. године и практично је наставак предходног. Важност уговора је 25 година. Уговор је направљен са циљем да дугорочно гледано обе електропривреде имају једнаку енергетску и економску корист. Према одредбама Уговора које се односе на међусобне испоруке електричне енергије по основу коришћења ХЕ “Пива”, ЕПС испоручује ЕП Црне Горе годишње преко милијарду kWh стопроцентно гарантоване електричне енергије (са константном снагом током целе године и

ХЕ “Пива”, ЕПС у систем Црне Горе предаје 1,415 kWh.

Други важан сегмент Уговора (члан 18) је део који омогућава Електропривреди Црне Горе депоновање својих тренутних вишкова електричне енергије у електроенергетски систем Електропривреде Србије, уз примену коефицијента депоновања и повлачење тако депоноване електричне енергије без ограничења. Поред повлачења расположиве депоноване електричне енергије, одредбе члана 18. Уговора омогућавају Електропривреди Црне Горе и повлачење додатних 90 милиона kWh годишње (по 30 милиона kWh у првом, трећем и четвртном кварталу). Преузете количине електричне енергије током квартала Електропривреда Црне Горе може ЕПС-у да врати депоновањем уз примену коефицијента депоновања. Количине електричне енергије које Електропривреда Црне Горе преузме током квартала (до 30 милиона kWh) а не врати путем депоновања, по истеку квартала ЕПС фактурише Електропривреди Црне Горе по важећим тарифним ставовима ЕПС-а на мрежи 110 киловолти у време фактурисања увећаним за 40 одсто.

Уговор је успешно примењиван у окружењу вертикално интегрисаних електропривреда и координаног рада две електропривреде у оквиру заједничке државе, наглашава Басарић.

Промене које су настале у електроенергетском сектору у региону после 2000. године, поготову након реконекције прве и друге синхроне зоне УСТЕ-а, а посебно сада после стварања

две државе, наметнуле су потребу за измену постојећег уговора. Циљ ЕПС-а је да се задржи дух Уговора, али да се актуелизује са садашњим стањем у електроенергетском сектору и прилагоди тржишном окружењу. Формирана је заједничка радна група, коју чине два тима из две електропривреде, који су задужени да стигну до коначног решења - промене уговора који би одразио интерес обе стране. Или његовог раскида уколико се не нађе заједнички интерес.

Електропривреда Србије је послала Електропривреди Црне Горе предлог измена уговора. Од Електропривреде Црне Горе добијен је, такође, предлог њихове верзије измена уговора.

После тога, почетком јула, објашњава Басарић, у Београду је одржан заједнички састанак тимова ЕПС-а и ЕПЦГ на коме су разматрана оба предлога и записником су констатовани неоспорни и спорни предлози измена Уговора. Усаглашен је сегмент Уговора који се односи на количине енергије међусобних испорука по основу коришћења ХЕ “Пива”. То би значило да остају постојеће одредбе.

Корекција коефицијента валоризације енергије произведене у ХЕ “Пива” није разматрана, тј. задржан је постојећи коефицијент 1,415, али ЕПЦГ тражи измену одредбе Уговора која се односи на снагу ЕПС-ове испоруке. Став ЕПС-а је да треба да остану постојеће одредбе у вези снаге испоруке.

Што се тиче измена сегмента Уговора, који се односи на одредбе члана 18, став ЕПС-а је да се морају

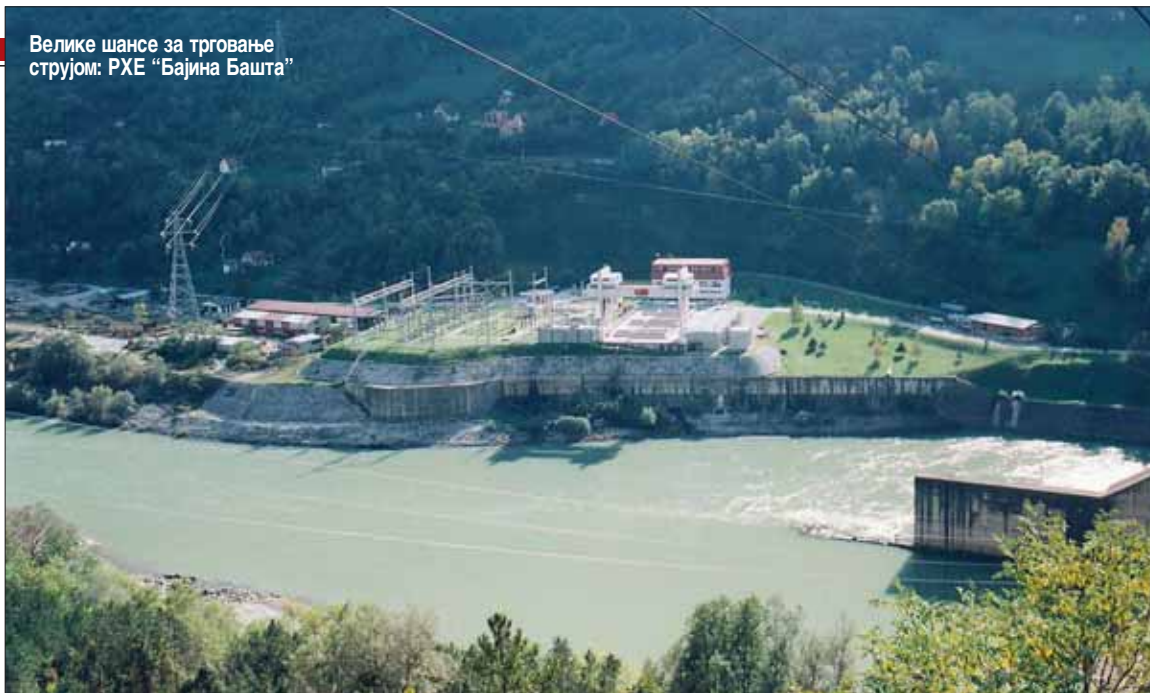
Преговори ЕПС-а и ЕПЦГ око даљег коришћења ХЕ “Пива” у току

јом. Као члан радне групе за редефинисање постојећег уговора Басарић је, наиме, и потпуно упућен у ток преговора.

Он ипак инсистира да објасни главне сегменте уговора. Коришћење ХЕ “Пива” инсталисане снаге 342 мегавата од стране Електропривреде Србије је само

додатном снагом у периоду ремонта ТЕ “Пљевља”. Електропривреда Црне Горе заузврат испоручује ЕПС-у електричну енергију из ХЕ “Пива”, према захтевима и потребама ЕПС-а. Електрична енергија испоручена из ХЕ “Пива” вреднује се са коефицијентом 1,415, односно за један киловат-сат из

Велике шансе за трговање
струјом: РХЕ "Бајина Башта"

јасно дефинисати годишње количине електричне енергије које ЕПЦГ може депоновати, као и максимална снага депоновања, услови повлачења депоноване енергије и повлачење енергије по основу права на повлачење кварталних количина од 30 милиона kWh. На састанку су усаглашене измене неких одредби члана 18, али није постигнута сагласност око годишњих количина електричне енергије које ЕПЦГ може депоновати. Овде је реч о вишковима из система ЕПЦГ, које би ЕПЦГ, с обзиром да им у неким периодима нису потребни, депоновали у систем ЕПС-а. Није реч о вишковима из производних капацитета ЕПЦГ, већ из система, па би их, стога, слали на чување у систем ЕПС-а и повлачили кад им затреба за пласман. А то се обично дешава када је она најпотребнија ЕПС-у и када је, иначе, нема довољно на тржишту.

На састанку је договорено да се разговори наставе око измена текста чланова Уговора који је неусаглашен. Оно што није спорно - ЕПС ће водити рачуна о свом интересу и неће прихватити никакве измене уговора које су на штету ЕПС-а, наглашавају преговарачи из ЕПС-а.

На састанку је, такође, постигнута сагласност да Уговор о дугорочној пословно-техничкој сарадњи може бити једнострано раскинут писаним обавештењем једне стране у периоду од 1. до 30. септембра. Али, две стране нису се усагласиле када је реч о трајању отказног рока. Став ЕПС-а је да он буде од 6 до 12 месеци, док је став ЕПЦГ да отказни рок буде од 12 до 15 месеци.

На крају, стране су се сагласиле да у случају раскида Уговора о дугорочној пословно-техничкој сарадњи, садржај акумулације ХЕ "Пива" у тренутку истека отказног рока не може бити мањи од 120 милиона kWh. ■

Н. Е.

РАЗВОЈ ТРГОВИНСКЕ ДЕЛАТНОСТИ У ЕПС-У

Поступно до берзе

■ Продајом вишкова електричне енергије по реалним ценама на отвореном тржишту показано да ЕПС има потенцијала да постане лидер у трговинској размени у региону

У трговању електричном енергијом, ЕПС не креће од нуле. Искуство је вишедеценијско, у неким периодима било је и врло респектибилно, али, у међувремену, догодила се и она, последња деценија прошлога века, када је изгубљен корак са развијеним електропривредима и тржишним надметањима. Тај корак сада би изнова требало ухватити и у исто време стварати и развијати се. У том смислу, трговина електричном енергијом, као делатност у ЕПС-у, сада је на неком новом почетку. У Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом овај садашњи тренутак називају

још прецизније - почетком остварења визије о ЕПС-у као лидеру на регионалном тржишту југоисточне Европе.

Мијат Милошевић, директор Сектора за промет електричне енергије у Дирекцији за трговину каже за наш лист да је та визија утемељена у Стратегији развоја енергетике Србије и обавезама које је Србија преузела ратификујући Уговор о енергетској заједници југоисточне Европе. Уз све то, она је и јасно одређена основним актима ЕПС-а, који се у својој новој организацији, у самом имену предузећа, поред производње и дистрибуције, определио и за трговину

електричном енергијом. Тај нови приступ старом послу верификован је у новој дирекцији.

За неколико месеци рада ове нове дирекције њена два сектора - Сектор за енергетско планирање и управљање и Сектор за промет електричне енергије - не само да су се успешно ухватили у коштац са постављеним задацима, него су и завредили посебну пажњу свих у ЕПС-у. Чини се, наиме, да је у овом кратком периоду, захваљујући ефектима од извоза вишкова електричне енергије, постало јасније да укупан приход ЕПС-а у великој мери зависи од тога како ће се у овој дирекцији испланирати оптимално коришћење производних капацитета и да ли ће се пласирати вишкови произведене електричне енергије. Ти вишкови, ако се добром оптимизацијом створе и по доброј цени продају, могли би да буду и извор добити, која је иначе готово неостварива са садашњом ценом струје за тарифне потрошаче у Србији. Очигледно је, отуда, да

У пику или банду

Разговор је кренуо овако. На вратима се појавио Иван Јанковић и рекао: "Стигла је до 70." Милошевић је питао: "У пику?" На потврдан одговор, додао је: "У понедељак ће доћи на сто."

Топлотни талас већ је притиснуо Европу и цена струје на берзи непрестано је расла. Новинар, лаик, морао је да пита шта је то "70 у пику". У најкраћем, одговор је гласио овако: у пику је цена већа него у банду. Пик је у Европи од осам до 20 часова, код нас је то време више тарифе. Банд је целодневна, 24-сатна цена струје у току једног дана. Тог јутра је, дакле, цена на берзи достигла 70 евра по мегават-сату.

оба сектора у Дирекцији за трговину имају готово уједначен утицај на коначан трговински резултат. Директор Дирекције Драган Влаисављевић рекао је пролетос за наш лист да је, према логичком следу корака, у овој години планирање ипак добило примат, не само зато што се не може све одједном, него и стога што је добар план услов за добру цену на тржишту. У овој години циљ је да се добије цена киловат-сата на нивоу система на сваки сат, а у идућој да се стигне до акредитације за Лајпцишку берзу.

Наш саговорник Мијат Милошевић каже да Сектор за промет преузима посао у оном тренутку када из Сектора за планирање добије информацију колико енергије може да се пласира на тржишту, на месечном или дневном нивоу. Овде је, наравно, реч само о извозу, а истоветан редослед потеза следи и код зимског увоза струје. При томе, подсећа Милошевић, одлуке и о извозу и о увозу доносе се на највишем пословодном нивоу ЕПС-а, а у Дирекцији за трговину обављају се све припреме за то.

Протеклог пролећа било је извоза струје уговореног на месец дана, па и два, али и извоза недељних и дневних вишкова мимо ових месечних. Дневни вишкови чине се посебно занимљивим као показатељи успешности ЕПС-ове трговинске делатности.

- Од 22 радна дана у јуну, 17 дана продавали смо дневне вишкове електричне енергије и постизали тржишну цену по киловат-сату - наводи Милошевић податак, који назначавача успех, али не открива ништа више од тога. Трговци се, зар не, једино хвале профитом на крају године.

Средином јула, када смо посетили Сектор за промет, већ је било прилично јасно

да ће цена струје у наредним данима вртоглаво расти. Но, и Србију су захватиле врућине, па се и ЕПС суочио, као и остале електропривреде у окружењу и Европи, са отежаном производњом и повећаном потрошњом електричне енергије. Дневних вишкова енергије није могло да буде, али у Сектору за промет процењивана је могућа цена извозног киловат-сата као да је пласман изванстан.

Милошевић каже да је то део свакодневног тренинга, који је веома битан у овом послу. Није довољно само знање из једне струке, већ комплементарност различитих области и додатна вештина да се та разноврсност примени у свакој евентуалној си-

туацији. А вештина се усавршава вежбама.

- У Сектору за промет за послено је десеторо људи, од којих су четири електроинжењери и исто толико је економиста. Инжењери уводе економисте у свет електричних јединица, ови њих у економске законитости. Да би се израчунала цена киловат-сата, мора да се изанализира и сублимира пет-шест врло битних елемената. Цена на берзи, рецимо, само је један од тих елемената. При томе је важно да се свака операција уради тачно и да се уради брзо. Ово је углавном тим младих људи и од посебне је важности да сваки корак пролазе поступно и студиозно. Можда ће звучати чудно пошто видите да сви радимо помоћу рачунара, али инсистирам на томе да се цена најпре израчуна "на оловку". Тај мануелни рад оставља дубљи траг од рачунара, јер укључује више чула код усвајања нових знања - каже Милошевић и додаје да "оловка ипак пише срцем".

Не скривајући задовољство и понос, Милошевић нарочито истиче да је људски и стручни потенцијал у Сектору за промет добро

Брзина и поверење

- У размени електричне енергије сарађујемо са 17 европских трговинских компанија, од којих са десет активно радимо. Такође сарађујемо и са свим суседним електропривредама. У тој сарадњи настојимо да очувамо и развијемо партнерске односе, уважавајући превасходно своје економске интересе, али и наше пословне partnере. Рецимо, када имамо вишак енергије за извоз, већ изјутра око осам сати, најкасније до 8.15, имамо формирану понуду са ценом киловат-сата за тај дан. И ту се држимо ферплеја - потенцијалне купце обавештавамо према редоследу којим су се јављали тражећи струју. У овом послу важна је тачност, али и брзина и поверење - истиче Милошевић.

укомпоновани тим, који може да одговори свим захтевима трговине електричном енергијом. Он додаје да је такав потенцијал и у другом сектору у Дирекцији, оном за енергетско планирање и управљање, што све заједно представља гаранцију да ће се ова делатност у ЕПС-у кретати узлазном путањом.

Поступно, корак по корак, како наводи наш саговорник, иде се у сваком домену оспособљавања и одговарајућег опремања трговинске делатности.

- Коначан циљ на овом нашем путу је Лајпцишка берза и ми се надамо да ће то бити могуће већ на пролеће идуће године. Такође, ЕПС има све предности да постане респектибилно предузеће у трговини електричном енергијом у овом региону. Посебно ми, у Дирекцији за трговину, имамо услове да се усавршавамо у свом послу, јер у трговини електричном енергијом имамо осам граница, избалансирану термо и хидро производњу и, као изузетну вредност, резервбилну хидроелектрану. Мало која електропривреда има такве потенцијале за тржишну утакмицу. Према томе, када се све ово има у виду, онда ни ЕПС трејд на Лајпцишкој берзи не изгледа сувише далеко - сматра Милошевић.

Наравно, Сектор за про-

Мијат Милошевић

мет не бави се само извозом и увозом струје. У том делу он води сав посао до потписивања уговора, припрема тендере или учествује на тендерима других, стара се о обезбеђењу свих могућих (често и немогућих) потврда и дозвола потребних за извоз сваке робе, па и струје. Када

Већ на пролеће ЕПС би могао да се акредитује за лајпцишку берзу

се уговор потпише, о наплати или плаћању брине Дирекција за економско-финансијске послове. Говорећи о томе, Милошевић подвлачи да је веома битно да ни на један акт који је до сада изашао из овог сектора није било примедби и да се сав посао обавља уз доследну примену свих законских аката,

посебно Закона о јавним набавкама и Закона о спољно-трговинском пословању.

У унутрашњем промету, који обухвата пласман енергије за тарифне и директне потрошаче, посао Сектора за промет завршава се издавањем фактуре за испоручену енергију, односно давањем наплатног задатка привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије. Потом токове наплате преузима Дирекција за економско-финансијске послове.

Према речима Милошевића, значајан део делатности Сектора за промет јесте то што контролише и оверава фактуре о испорученој енергији које дају произвођачи струје, као и што фактурише ту енергију привредним друштвима за дистрибуцију и директним потрошачима. Да би се имао потпуни и тачан увид у

Будући "трејдери"

Електроинжењери у Сектору за промет Мирослав Марковић, Иван Јанковић и Давид Жарковић имају, чини се, најлепши посао у ЕПС-у. Седе у соби са погледом на врт, а непрестано су на вези са суседима и Европом. Безмало, као да су на раду у иностранству. На екранима њихових рачунара стање на Лајпцишкој берзи електричне енергије. Ипак, Жарковић каже да то што они гледају може да види свако на сајту берзе. Додаје да ће права ствар бити када ЕПС добије лиценцу и акредитује се за учешће на берзи. Тада ће наши будући "трејдери" (Јанковић каже да би тако могли да се зову, пре него брокери, иако је реч о берзи) имати мноштво информација о токовима размене енергије и њеној цени. Да би објаснио да није све тако идилично како изгледа, Марковић предлаже да једном са њим препешачимо пут који се прође припремајући уговор за извоз струје.

токове енергије, а потом и новца, који је у домену оне друге дирекције, пролетос су верификована сва мерна места и бројила код произвођача електричне енергије, летос су таквом провером били обухваћени мерни уређаји дистрибутивних друштава, а у септембру би требало да се верификују уређаји за мерење код директних потрошача.

- Суштина је у томе да верификацијом мерних места и бројила обезбеђујемо да обрачун и контрола испоруке и преузимања енергије буду доступни свим учесницима у ланцу управљања енергијом, односно произвођачима, ЕМС-у, Дирекцији за трговину и дистрибутивним друштвима. Циљ је да се зна пут сваког произведеног киловат-сата и да се успостави потпуна контрола токова енергије и новца. Такав рад не само да омогућава чисте рачуне, већ у великој мери и рационализацију у располагању енергијом - каже Милошевић.

На крају, наш саговорник подсећа да ЕПС има првасходни задатак да обезбеђује снабдевање електричном енергијом тарифних потрошача у Републици Србији, где се трговина јавља само једним својим делом, а да се извозом вишкова енергије, каквих је пролетос било захваљујући повољној хидролошкој ситуацији, у ствари стиче и неопходно искуство и углед на отвореном и конкурентном тржишту енергије. ■

Анка Цвијановић

Избалансирана термо и хидро производња:
ТЕНТ А

Нови "бисер" - продати ХЕ!

■ "Експерти" се опет јављају и омаловажавају оно што је у ЕПС-у до сада урађено и настављају са причом о распарчавању ЕПС-а, одвајању дистрибуција, јер су комунална делатност, а у некој другој фази најављују чак и - продају хидроелектрана

Никако ЕПС-у да се заломе да у миру прође неко време, а да му се из неког прикрајка, не залепа каква етикета, или потури нога. Таман, када су и из владиног финансијског ресора, после разних оспоравања, сада почеле да стижу одмереније поруке, попут недавне министра финансија Млађана Динкића, да у наредном периоду највише морају да се коригују административно контролисана цене (телефонирање, струја и слично) како бисмо у неком средњорочном периоду дошли до тржишних цена - кад оно ето ти с друге стране ЕПС-у опет по ушима. И то од самозваних стручњака. Има ту и једно "експертско" писаније, које би ипак ваљало мало проанализирати, тим пре што сем старе идеје - издвајање и продаја дистрибуција, сада стиже и нови "бисер" - продаја хидроелектрана.

Ваљало би почети од тога да нови удар на ЕПС из истих "експертских" и медијских кругова долази у тренутку када се у јавност износе подаци да је у првој половини године произведено више од 20 милијарди киловат-часова електричне енергије и то после пуних 16 година и да је извезено око 500 милиона киловат-часова електричне енергије у вредности од чак 19,3 милиона евра. Просечна продајна цена за 20 одсто је била виша у односу на исти период 2005. године.

Дакле, унутар земље са ценом од 3,8 евро центи за киловат-час исказујемо губитке, а у извозу са ценама које премашују шест па и 10 евро центи - лепу зараду. То је оно тржиште за које се ЕПС већ подуже упорно залаже и коме је коначно приступио, после ратификовања Уговора о енергетској за-

од утиска, да "одговорни чине све да до успостављања тржишта не дође како би они још дуго уживали благодети монополске позиције, бавећи се доминантно само једним послом - уцењивањем државе кроз претње о немогућности обезбеђења сигурности снабдевања тим енергентом. Њима је свакако лепо! И даље су једини на тржишту, одређују нам да ли ћемо живети и радити уз светло или ћемо бауљати по мраку, ем користе најпримитивнији начин пословања, а то је уцена. Са уценом, држава се можда и може изборити, али грађани сигурно, не. Јер како грађани Србије да одговоре на изјаве - ако нема више цене електричне енергије - нема ремонта, ако нема ремонта - има мрака?!

Чини се да се налазимо у једначини са мало непознатих, али пуно неморалних, несавесних и корумпираних".

Овакве поставке заиста је тешко коментарисати, а нарочито ону о уживању благодети монополске позиције и то са просечном ценом од 3,8 евро центи за киловат-час. Било би интересантно сазнати, који би то конкурент по нижој цени овде продавао струју?

Има ту и низ других казивања о демонополизацији, а наведено је и то да је примарни разлог стварања тржишта енергента у земљама ЕУ био снижење цене електричне енергије и да су 15 земаља тадашње ЕУ уживале значајне бенефите од нижих цена. Додуше, ту је и констатација да се на потрошаче у земљама централне и источне Европе то не односи и да су они морали 2004. за електричну енергију да плаћају и до 90 одсто више него 1995. годи-

Ваше енергетске реформе се одвијају у постојећем складу са оним што захтевају директиве Европске уније. За веома крајње време достигли сте процесе, који се у неким државама одвијају дуже од једне деценије (Андрис Пиебалс, комесар за енергетику и саобраћај Европске комисије)

једници са ЕУ, почетком јула ове године. Српска електропривреда тиме је и званично ушла у ЕУ и почела да ради по западноевропским аршинима. Једино, дакле, електропривреда и то знатно пре свих осталих!

Међутим, у експертском умотворенију на једном сајту, на коме се такве експертизе редовно објављују наведена је следећа констатација:

"Пословодство ЕПС-а и Министарство рударства и енергетике се наводно залажу за либерализацију тржишта електричне енергије, али "брижно" упозоравају да ће нус ефекат бити повећање цена електричне енергије! Ипак, аутор овог рада не може побећи

Недавне прве аукције електричне енергије у средњоевропском региону за идућу годину, одржане у јулу у Словачкој и Мађарској, донеле су изненађења. Из њих је произашла цена која је била доста већа од очекивања. У Словачкој, у којој је велико-трговинска цена струје била 36 евра за мегават-час, скочила је на ниво од 43 евра, што представља раст од 16 одсто. У Мађарској је та цена скочила још више и достигла 47,5 евра (велико-трговинска цена је, ипак, само један, мада најважнији елемент коначне цене коју плаћа потрошач. На коначну цену утичу, такође, надокнаде за дистрибуцију и издвајања, то јест дотације за такозвану зелену електричну енергију, односно ветроенергију, соларну...). Посебно је Словачка, због свог географског положаја, сигнал за кретање цена у целом региону. Укратко, у средњој Европи почиње да влада глад за електричном енергијом, неминовно је да цене убрзано расту.

не?! Реч је, дакле, о различито конфузним и противречним тезама ко је ту и какве користи имао. Можда би овом приликом требало навести и недавну изјаву Жана Ковала, генералног секретара Међународног савета за велике електроенергетске системе (СIGRE), изнету у часопису хрватске електропривреде "ХЕП Вијеснику".

"Велики потрошачи електричне енергије у земљама ЕУ у прво време по отварању електроенергетског тржишта имали су пад цена електричне енергије, али оне сада нагло расту. Најпре, због доста брзог раста цена горива. У Немачкој, су цене за велике потрошаче у односу на најнижи ниво, до ког су дошле на почетку, сада повећане за око 50 одсто, а француски ЕdF их је подигао за 30 до 40 одсто".

Што се тиче домаћинства, Ковал је рекао да

отварање тржишта електричне енергије код ове категорије потрошача, није донело снижења цена електричне енергије и да је незахвално предвиђати, шта ће се даље догађати на отвореном тржишту. Чињеница да се последњих година заиста мало улагало у градњу нових капацитета, указује, како наводи Ковал, на тенденцију даљег раста цене струје.

Тешко је оспорити стручност првог човека СIGRE, као и Андриша Пијебалгса, комесара за енергетику и саобраћај Европске комисије. Обраћајући се министру за рударство и енергетику у Влади Србије Радомиру Наумову, приликом недавног сусрета у Бриселу, Пијебалгс је рекао: "Ваше енергетске реформе се одвијају у потпуном складу са оним што захтевају директиве Европске уније. За веома кратко време достигли сте процесе, који се у неким државама одвијају дуже од једне деценије. Ми очекујемо да наставите досадашњим темпом и истим правцем..." И Пијебалгс је поменуо да на отвореном тржишту електричне енергије и цене тог енергента у Србији морају да имају реалну цену.

Веома је важно да су овде многе ствари разјашњене, напоменуо је Наумов и да је отклоњена вештачки створена дилема да ми наводно не можемо у европску енергетску заједницу, уколико не приватизујемо енергетски сектор!

- Сада више немамо никаквих недоумица око тога. У европским упутствима, односно директивама, такве обавезе не постоје. Још важније је да пракса потврђује да постоје два равноправна концепта власничке структуре и да свака држава има право да изабере модел енергетских реформи, као и време начин и облик власничке структуре и евентуалне приватизације. Обавеза је да тај наш модел буде у складу са европским директивама, а оно што смо ми до сада урадили у области енергетике у потпуности је усклађено с тим прописима и најбољом европском праксом, и то нам је јасно речено и Бри-

прави. Ваљда би их тако лакше продавали. Хидроелектране су, каже се у наставку, потпуно друга прича: оне су те које држави дају сигурност и омогућавају управљивост снабдевањем електричном енергијом, признаје аутор, а онда, после неколико дана, у истом листу, појашњава свој наум. Сада су нам ХЕП потребне а у другој фази и њих треба продати!!!

Ујдурме са распродајама су прошле у Чешкој, Мађарској, Пољској, Бугарској, Румунији, недавно у Македонији и ко зна још где. Овде то тешко може да прође јер је већ и широј јавности познато да се оне земље које су сада ушле у ЕУ убрзано враћају на пређашње интеграционе облике односно повезивање производних и дистрибутивних капацитета. А што се ЕПС-а тиче у Бриселу је представницима српског Министарства енергетике и ЕПС-а потврђено да је већина електропривреда у Европи, као и све водеће електропривреде у земљама ЕУ

Веома је важно да су у Бриселу многе ствари разјашњене и да је отклоњена вештачки створена дилема да ми наводно не можемо у европску енергетску заједницу, уколико не приватизујемо енергетски сектор (Радомир Наумов, министар за рударство и енергетику).

селу - рекао је српски министар енергетике.

Разуме се, у овом послу мора још штошта да се доврши и догради, нарочито када је о новим капацитетима реч, али, свакако остаје питање чиме је изазвана горе наведена "експертска мудрост". Одговор на то питање, чини нам се можда би могао да се потражи у следећем експертском казивању истог аутора у једном дневном листу. Ту се наводи да је ван памети и неприродно да дистрибуције и хидроелектране буду једно предузеће и констатује се да су дистрибуције комунална делатност и да треба да се врате на позицију на којој су некада биле. Дакле, у напредност локалној самоу-

управо устројена на начин на који је организован и сам ЕПС. Чему онда служе наведена "експертска писанија", није тешко закључити. Лобији преко својих "гласноговорника" и својих медија у којима се оглашавају и сасвим легално финансијски помажу њихов опстанак, дајући им сламчицу за преживљавање, јер само уз те спонзоре могу да опстану, неће се смирити. Продаја МОБИ 63 у интересу народа и државе, како рекоше представници владе, јавност поступка, тендер на коме су се борили најјаче светске компаније... треба да буде путоказ којим једног дана ЕПС треба да крене.

Драган Обрадовић

Заговара се продаја капиталних објеката: ХЕ "Бајина Башта"

Новом рачуницом до чистих односа

■ Методологије за одређивање цена струје и гаса за тарифне купце почеће да се примењују од 1. јануара 2007. године ■ Трошкови прикључка на електричну мрежу примењиваће се од 1. октобра ове године

Љубо Мађић

Савет агенције за енергетику Републике Србије утврдио је 14. јула методологије за одређивање цена струје и гаса за тарифне купце, које ће почети да се примењују од 1. јануара 2007. године. Утврђене су и методологије за одређивање цена производње, преноса и дистрибуције струје, транспорта природног гаса, нафте и деривата нафте. Овим методологијама, како нам је рекао Љубо Мађић, председник савета Агенције за енергетику Републике Србије

(АЕРС) стварају се претпоставке за транспарентан рад свих регулисаних енергетских субјеката у области формирања цена и раздвајају делатности, тако да се спречава преливање трошкова.

- Агенција је на овај начин - рекао је Мађић - заокружила део послова и испунила обавезе везане за доношење методологија којима ће се убудуће на домаћем тржишту енергената регулисати цене у производним и услужним секторима у области електричне енергије и природног гаса, као и у области транспорта нафте и деривата нафте. Методологије се објављују у Службеном гласнику Републике Србије, а примењиваће се од 1. јануара 2007. године. Остаје још да се заврше тарифни системи.

Агенција за енергетику Републике Србије је, да подсетимо, независно регулаторно тело, које се бави

унапређењем и усмеравањем развоја тржишта енергије у Србији на принципима недискриминације и ефикасне конкуренције.

- Методологијама се одређује максималан приход, који покрива оправдане трошкове у енергетским,

радикалних промена за тарифне купце.

Савет Агенције за енергетику Републике Србије претходно је, почетком јула, усвојио и "Методологију о критеријумима и начину одређивања трошкова прикључака на систем за пре-

нос и дистрибуцију електричне енергије". Методологијом су утврђени критеријуми за одређивање трошкова уређаја, опреме и материјала који се уграђују, трошкови радова које је неопходно извршити ради прикључења

објекта на систем, као и трошкова прибављања и израде неопходне документације, како за типске (поје-

диначне и групне), тако и за индивидуалне прикључке.

Дефинисан је начин одређивања трошкова прикључака за објекте који се први пут прикључују на систем, као и за посебне случајеве, где је предвиђено повећање снаге, раздвајање, односно спајање инсталација у објекту који је већ прикључен на систем, или у случајевима поновног прикључења, или прикључења привремених објеката, попут градилишта, или објеката у пробном раду.

Поред осталог, у Одлуци о утврђивању методологије о критеријумима и начину утврђивања трошкова прикључака, наведено је да се типски прикључак односи на прикључак објекта купца на нисконапонску мрежу,

Новим методологијама се стварају претпоставке за транспарентан рад у области формирања цена и спречава се преливање трошкова.

одвојено од неенергетских делатности. Захтева се да се трошкови приказују по делатностима и детаљније по местима трошкова. До сада нека енергетска предузећа нису уопште раздвајала трошкове по делатностима, а неки не по свим делатностима. Агенција ће, захваљујући томе бити у могућности да оцењује оправданост трошкова, када их енергетски субјекти, у оквиру предлога цена, припреме за достављање Влади Србије на сагласност. То се очекује до октобра, заједно са плановима за 2007. годину - напомиње Мађић.

Имало се у виду да неке промене цена не могу да се изведу одједном већ у више корака, па су унете и одредбе, које то омогућавају. Мађић, такође напомиње да се код природног гаса, практично први пут уводи тарифни систем, док код електричне енергије нема

Усвојено девет методологија

- На седници савета Агенције, одржаној 14. јула усвојене су:
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за транспорт природног гаса,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за дистрибуцију природног гаса,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за обрачун цене природног гаса за тарифне купце,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за пренос електричне енергије,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за дистрибуцију електричне енергије,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за обрачун цена електричне енергије за тарифне купце,
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за транспорт нафте нафтеводима и
 - "Методологија за одређивање тарифних елемената за израчунавање цене приступа и коришћења система за транспорт деривата нафте продуктоводима.
- Почетком јула усвојена је и Методологија о критеријумима и начину одређивања трошкова прикључака на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије

чија максимална одобрена снага није већа од 43,5 киловата по мерном уређају.

- Енергетски субјект ће акт о утврђивању висине трошкова прикључка, односно акт о висини трошкова типских прикључака, у складу са наведеним крите-

ријумима, морати да донесе у року од 60 дана од дана објављивања ове методологије у "Службеном гласнику Републике Србије", односно током септембра. Он треба да садржи и детаљну структуру утврђених норматива и висину трошкова по-

јединачно, у погледу врсте опреме, уређаја, материјала, радова и другог. Трошкови прикључка у складу са овом методологијом, обрачунаваће се од 1. октобра 2006. године - каже Маћић.

Од близу 600 захтева за издавање лиценци, које об-

рађују стручне службе Агенције, њих чак око 500 је пристигло у протеклих месец дана, односно уочи или после крајњег рока, 30. јуна, прописаног Законом о енергетици за субјекте који већ обављају енергетску делатност. Агенција је до сада издала 23 лиценце. Оне су, иначе, утицале на то да многа предузећа легализују нерегулисани статус и отклоне многе недостатке.

Од октобра прошле године Агенција је примила и педесетак жалби у вези са одлукама о прикључењу на енергетске системе. Део првостепених решења је поништен, док је код половине жалби, по речима Маћића, издат налог за даље поступање. ■

Д. Обрадовић

ЗА ТЕНДЕР ЗА "КОЛУБАРУ Б"

Заинтересовано 16 великих компанија

■ Међу потенцијалним партнерима ЕПС-а и светски гиганти попут Е.ON, AES, RWE, EnBW, Edison, CEZ, Verbund i ENEL

Изградња термоелектране "Колубара Б", која по оцени Светске банке представља пројекат од регионалног значаја, изазива велико интересовање међу потенцијалним стратешким партнерима Електропривреде Србије. Већ сада је, истичу у овој компанији, 16 великих фирми исказало заинтересованост да инвестира у производњу електричне енергије у Србији.

ЕПС је средином јуна потписао уговор са консултантом за пружање саветничких услуга у процесу избора и привлачења стратешког партнера за изградњу и управљање термоелектраном капацитета 700 MW у Републици Србији.

У протекла два месеца саветнички конзорцијум је интензивно радио на маркетингу пројекта како би видео ко је заинтересован за такво заједничко улагање. Анкетни упитник је упућен на 41 адресу. Разговарало се са водећим европским и међународним компанијама. Међу потенцијалним партнерима ЕПС-а налазе се и светски гиганти попут компанија Е.ON, AES, RWE, EnBW, Edison, CEZ, Verbund i ENEL.

Упркос сезони годишњих одмора, одзив у овој првој фази поступка је веома позитиван, оцењују у ЕПС-у. Чак 16 компанија је исказало своју заинтересованост да инвестира у

Немачке електропривредне компаније спремне да инвестирају у ЕПС

нови производни електроенергетски објекат у Србији.

Овакав интерес је у складу са намерама ЕПС-а да Србији обезбеди довољно електричне енергије у наредним годинама, као и да побољша свој положај на тржишту електричне енергије, не само у региону. Саветнички конзорцијум планира да до краја лета заврши анализу протеклих активности на овом послу. Потом ће Електропривре-

да Србије да упути влади предлог стратегије за реализацију јавног тендера за изградњу нове термоелектране.

Све иде по плану, најесен ће бити расписан тендер и очекујемо да у оштрој конкуренцији великих компанија, стигнемо до решења које је најповољније за државу, закључују у Електропривреди Србије. ■

Р. Е.

ИЗУЗЕТНИ ПРОИЗВОДНИ РЕЗУЛТАТИ ЕПС-а

За пола године 20,64 милијарде киловат-часова

■ Нешто мању производњу проточних хидроелектрана надокнадиле термоелектране и хидроелектране ■ Продато 345 милиона килловат-часова електричне енергије

У првој половини ове године ЕПС је остварио изузетне производне резултате, који нису забележени још од 1990. године. Из расположивих капацитета (са хидроелектранама “Пива” и “Газиводе”), произведено је 20,64 милијарде килловат-часова електричне енер-

гије, што је за осам одсто више од билансираног, односно 2,3 одсто изнад прошлогодишњег учинка у истом раздобљу.

Ове податке изнео је Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији за трговину електричном енергијом, додајући да је од наведене

количине, 5,641 милијарда килловат-часова произведено у проточним хидроелектранама, што је за један одсто мање од Биланса, а за 2,1 одсто више него у истом раздобљу прошле године. Чињеница је да су дотоци вода били значајно већи од билансираних, посебно на Дунаву, али је било и преливања због ви-

соког водостаја. У акумулационим хидроелектранама је произведено 1,695 милијарди килловат-часова, што је чак за 69 одсто више него што је билансирано, односно четири одсто више у односу на прошлогодишњу производњу у истом раздобљу. И поред овако значајне производње, акумулације су, по ре-

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У ЈУЛУ

Врућина прегрејала и потрошњу

На подручју, које снабдева Електропривреда Србије, током јула потрошено је 2,5 милијарди килловат-часова електричне енергије. Ова потрошња већа је за 4,8 одсто од билансиране односно за 4,3 одсто у односу на исти месец претходне године, а разлог је опет врућина. Производња је, наиме, остварена при средњој месечној температури од 24,5 степени Целзијусових, која је за 2,4 степена изнад вишегодишњег просека, што овај месец чини најтоплијим у последњој деценији.

Производња електричне енергије из расположивих капацитета ЕПС-а (са ХЕ “Пива” и ХЕ “Газивода”) износила је у јулу 2,945 милијарди килловат-

часова, 16 одсто више од билансиране или за 6,4 одсто више од остварене у истом месецу претходне године.

У проточним хидроелектранама је произведено 737 милиона килловат-

часова или 1,3 одсто више. У односу на исти месец претходне године проточне хидроелектране су произвеле за 8,5 одсто мање електричне енергије. Акумулационе су произвеле 213 милиона кило-

ват-часова или 293 одсто више од биланса, односно 53 одсто више него истог месеца лане. Термоелектране на угаљ произвеле су 1,633 милијарди килловат-часова, 10,6 одсто више од биланса и 7,3 одсто више него у јулу 2005. године.

Залихе угља на депонијама термоелектрана износиле су крајем јула 1,362 милиона тона, осам одсто више него што је билансирано. Укупно енергетски садржај у језерима акумулационих хидроелектрана у истом периоду за 65 милиона килловат-часова био је виши од билансираног, односно износио је око 87 одсто од максималног садржаја.

Проточне хидроелектране
посуштају

Багери против државе

чима Басарића, скоро пуне, или прецизније садржале су 95 одсто од максималног садржаја.

Термоелектране на угаљ, произвеле су 11,308 милијарди киловат-часова, 6,6 одсто више него у истом периоду лане, а 12,2 одсто више него што је билансирано. То је, по речима нашег саговорника омогућила веома добра производња угља од око 15,07 милиона тона у првом полугођу (осам одсто више од Биланса и пет одсто више од прошлогодишње у првих шест месеци). На крају посматраног периода на депонијама количине угља биле су за 36 одсто веће од билансираних. Термоелектранетоплане произвеле су 57 милиона киловат-часова електричне енергије.

- Имајући у виду напред наведене показатеље, може се рећи да је веома добра производња угља и ТЕ на угаљ, њихова добра погонска спремност, као и производња акумулационих ХЕ, надокнадила мању производњу проточних ХЕ, подмирила већу потрошњу и омогућила да се прода око 345 милиона киловат-часова електричне енергије. Добрим планирањем рада производних капацитета и оптимизацијом рада целог електроенергетског система ЕПС-а минимизирани су технички преливи (разлика између могуће и остварене производње) проточних ХЕ, који су износили око 42 милиона киловат-часова. Такође, треба напоменути да су се, поред овако значајних остварених производних резултата, успешно извршавали планирани ремонти капацитета за производњу електричне енергије и угља. Успешно су превазиђени и непланирани дужевремени застоји у раду неких капацитета за производњу електричне енергије и угља - рекао је Миладин Басарић. ■

Р. Е.

После 25 година коришћења подземног кабла у Београду ове године је дошло до два оштећења са директним штетом од 120.000 евра. А индиректно, укључујући и друге трошкове, тај износ је и знатно већи. Прво оштећење изазвали су радници водовода копајући зимус цеви да би заменили дотрајале, а друго летос грађевинари побадајући шипове. У оба случаја реч је непоштовању прописа и правила, алкавом и немарном приступу послу, чак селекцијском понашању. И оба пута је озбиљно нарушена сигурност снабдевања великог дела града.

Подземни кабл од 110 киловолти простира се од трафо-станице "Београд 17" преко Славије, Калемегдана, Богословије и улице Грчића Миленка са затварањем петље на почетној трафо-станици. Кад је 1981. године постављен овај 21 километар дуг кабл, спадао је међу најдуже и најмодерније у европским градовима; кабл је посебно заштићен омотачем у коме се налази уље за хлађење, а физички додатно заштићен бетонским плочама. Просто речено, оштећења су тешко могућа, тим пре што сваки извођач радова мора прибавити документацију о свим подземним инсталацијама и спречити било какав физички додир са њима. Како и зашто се ове године већ два пута оштећује овај за Београд изузетно важан објекат?

Док се кабл поправља, снабдевање електричном енергијом пребачено је на резервне капацитете. Сва је срећа што нисмо у сезони зимске потрошње, јер капацитети нису довољни, нити би издржали. А поред тога на по-

менутој траси подземног вода постоје четири трафо-станице - технички не би смело да их буде више од две - што компликује и отежава стање дистрибутивне мреже. Дуже од две деценије касни се са градњом нове трафо-станице "Београд 20", односно "Миријево", па ће се закашњења и те како осећати наредних година. Узгред буди речено, прича око градње трафо-станице у Миријеву добија нови заплет - премештање локације у Винчу је неизводљиво - требало би копати бар 90 метара ђубрета да би се стигло до тла довољно чврстог за постављање темеља.

И код оштећења подземног кабла и код промене локације нове трафо-станице на видело избијају две врсте проблема. Једне би, условно, могли крстити екстерним, јер су умешани спољни фактори ван електропривреде, док се друга група тиче струке и знања, на унутрашњем плану. Кад је о првој групи реч, очито је да ради шта ко хоће, влада прави јавашлук и без последица се може другима наносити штета. Добро се зна да је локација трафо-станице у Миријеву одређена још пре 20 година, али због беспарице и криза у којима смо живели објекат није грађен. У међувремену су никле дивље куће и разнолики објекти, без дозвола и потребних папира. Уместо да државни органи, било да је реч о општини, граду или министарству спрече такву градњу и стриктно примењују прописе, сведоци смо да подлежу протестима грађана или неким другим притисцима и измештају локацију трафо-станице. Слично је код оштећења подземног кабла - уместо да

спрече насумична копања и казне сваког ко непрописном интервенцијом нанесе штету, све пролази без последица.

Ко дуже прати и памти делатност електропривреде, сетиће се како су некад стручни људи чували подземни кабл у Београду. Чудно делује податак да је тај кабл преко две деценије лежао на истом месту без оштећења, а сад га и по два пута годишње кидају грађевинским машинама. Искусни људи знају да у монтерским екипама увек има понеки човек који није способан да се пење по бандерама или копа рупе и канале - управо такве радње су користили да патролирају трасом далековода како би спречили оштећења. Сваки дан су људи обилазили трасу подземног кабла и гледали да ли неко копа или намерава да копа баш ту где је вод. И успевало је. Немогуће је установити зашто је та пракса прекинута, али је лако израчунати да су патроле биле много јефтиније од поправки кабла.

А кад смо већ код поправки вреди забележити и пропуст струке. Подземни кабл у Београду је, рекосмо, својевремено био технолошко чудо не само за београдске дистрибутере. Произвођач је италијанска фирма "Пирели" у коју су монтери и техничари одлазили на усавршавање. Набављена је и једна количина резервних делова, тачније спојница, за случај кварова и потребе хитне интервенције. Време је, међутим, пролазило, оштећења и кварова није било, спојнице су лежале у магацину, а обучени радници су отишли у пензије. ■

Д. Недељковић

ИЛУСТРАЦИЈА: Ј. ВЛАХОВИЋ

РЕМОНТИ ЖЕЛЕЗНИЧКИХ КАПАЦИТЕТА ТЕНТ-а

На колосеку модернизације

■ Одржавање континуалног довоза угља основни задатак ■ Реализација три пројекта модернизације за основни циљ има повећање сигурности и безбедности у саобраћају

Железнички транспорт је један од битних фактора у производњи електричне енергије и као такав је уважаван од стране Електропривреде Србије и нашег привредног друштва. У веома кратком периоду успели смо да возна средства и инфраструктуру, уз домаћински однос према расположивим финансијским средствима, доведемо у стање које нам налаже Закон о железници, чиме смо створили могућност за превоз значајних количина угља - каже Владан Петковић, директор Железничког транспорта у ТЕ "Никола Тесла".

Ову констатацију директора Петковића, најбоље илуструју подаци: прошле године од рудника до ТЕНТ-ових термоелектрана превезено је 24,608 милиона тона угља чиме је план пребачен за пет одсто. И у првих шест месеци резултати довоза били су изузетни.

Превезено је 12,120 милиона тона угља или 10,16 одсто више у односу на биланс. Јунски превоз био је чак за 20 одсто виши од плана. Овако висок довоз условио је да депоније угља у ТЕНТ-у буду попуњене изнад биланса за овај период године. У ТЕ "Колубара" депоније су на пројектованом нивоу а једини проблем је мањак угља у ТЕ "Морава", због мање производње из рудника са подземном експлоатацијом. Стога се сада чине напори да се у сарадњи са Железницама Србије, које превозе угљем за ову термоелектрану, повећа довоз из рудника са подземном експлоатацијом и Басена "Колубара", како би се депонија попунила до билансног стања, и тако створили услови за рад у зимском периоду.

- Поред настојања да снабдевање термоелектрана ни једног тренутка не буде угрожено, у овој години су наше активности усмерене на сређивање стања, ка-

Железнички транспорт - спона између рудника и електрана

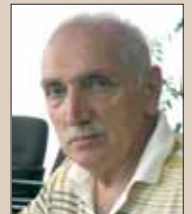

ВЛАДАН ПЕТКОВИЋ

директор Железничког транспорта "ТЕНТ"

Без минута застоја

Од 1969. године када је кренула у рад ТЕ "Никола Тесла", Железнички транспорт је превезао око 570 милиона тона угља. Последњих година превоз прати раст производње електричне енергије, тако да сада превозимо и до 24 милиона тона угља, односно дневно од 80 до 100.000 тона. Да би се ове количине превезле, ЖТ мора да буде мобилан и спреман у сваком тренутку, јер је то практично непрекидан превоз, без минута застоја. Угљем се превози ноћу, дању, лети, зими, по свим временским условима. Зимом су услови за рад, посебно на истовару, веома тешки, зато нашим плановима ремонта стварамо подлогу за оно што нас очекује у зимском периоду али и током целе године, истиче Петковић.

ко возних средстава, тако и инфраструктуре. На располагању смо имали одређена финансијска средства и настојали смо да их рационално користимо и да не

пређемо одобрени износ. Зато део ремонта одрађујемо сопственим снагама - истиче Петковић. - Ове године урађен је ремонт пруге у утоварној станици "Тамна-

Довоз угља према термоелектранама обавља се без прекида

Нови мерни уређаји побољшали безбедност и сигурност у саобраћају

ФОТО: ЉУБА МАРЧИЋ

ва” са око шест километара пруге, као и пруге узаног колосека од ТЕ “Колубара” до “Колубара-прераде”. Дужина ове пруге узаног колосека такође је шест километара а није ремонтована више од десет година. Тешкоћу у ремонту причињавала је чињеница да ова пруга пролази кроз насељена места, тако да су уложени додатни напори да се ремонт заврши у планираном року. И поред тога што су пруга и возна средства стари преко 50 година, захваљујући добром раду како ЖТ-а, а и утоварно-истоварних капацитета, остварен је рекорд у превозу за 50 година постојања ТЕ “Колубара”. У фебруару ове године у току једног дана пре-

везено је 14.000 тона угља са 26 возова.

У складу са расположивим средствима, у овој години је урађен ремонт више од сто вагона, а после међународног тендера у току су радови три локомотиве и то код домаћег ремонтера МИН “Локомотива” Ниш. Према тренутној ситуацији, биће испоштован рок од 90 дана и локомотиве ће бити спремне за предстојећу зимску сезону и кампању превоза угља у припреми за зимски период. Ремонт превозних средстава и њихово одржавање у исправном стању добија на значају када се има у виду да је опрема релативно стара, односно последња набавка вагона била је пре 25 година, а 30 нових вагона је стигло у ТЕНТ на основу уговора од пре десетак година.

- Имајући у виду старост опреме и инфраструктуре, опредељење руководства је да се приступи модернизацији железничког система. Као прво, треба истаћи да смо завршетком радова у утоварној станици “Вреоци” заокружили послове на уградњи бесконтактне система за праћење температуре лежаја на осовинама вагона и локомотива, који

Обједињен железнички и друмски саобраћај

Као део Привредног друштва ТЕНТ, Железнички транспорт, или индустријска железница ТЕНТ-а, повезује два велика сегмента: Површинске копове “Колубара” и Термоелектране “Никола Тесла”. У суштини, ЖТ је организован као целовито предузеће и обједињава и железнички и друмски саобраћај у потпуном смислу. Основни задатак је превоз угља за ТЕ “Никола Тесла” А и Б, и ТЕ “Колубара”. Осим угља, превози се и сва опрема и материјали потребни за термоелектране. Индустријска железница има своју мрежу пруга нормалног и узаног колосека у укупној дужини од 120 километара, око 100 скретница, 560 вагона, 36 локомотива, складишни колосек... Овај део привредног друштва, где је запослено више од 500 радника, у последњих пет-шест година превезе просечно око 24 милиона тона угља годишње. Поређења ради, у јавном предузећу Железнице Србије годишње се превезе око 10-12 милиона тона разне робе. Из ових података се најбоље види какав је наш рад. Ми смо школски пример организоване железнице, имамо возна средства, модернизујемо уређаје, а највећи део послова на одржавању радимо сами, каже Саша Тривић, главни инжењер у ЖТ-у.

је у сарадњи са нашим стручњацима развио Институт “Никола Тесла”. У периоду експлоатације од две године систем је дао добре резултате, односно спречио је неколико ванредних догађаја са огромним последицама. Његова функција је да дојави да ли неки лежај на осовини има повећану температуру у односу на референтну. Они који добију ту информацију, морају

значари, односно не сме да иде на пругу. Овим уређајем, осим класичног мерења брзине које је обавезно по закону, развијена је и технологија дигиталног мерења 16 сигнала са локомотиве чиме ће се имати тачан увид у карактеристике рада сваке локомотиве. Мерењима остварених и анализом добијених података, моћи ћемо превентивно да делујемо и предупредимо евентуалне кварове.

Трећи, велики корак у модернизацији железничког система односи се на реализацију пројекта адаптације сигнално-сигурносних уређаја у станици “Вреоци”. Урађен је идејни пројекат за модернизацију овог

система који ради од 1969. године уз доста проблема у одржавању истог, због застареле технологије и немогућности набавке резервних делова. Расписан је међународни тендер за израду главног пројекта и испоруку опреме на којем ће вероватно учествовати познате светске фирме (Сименс, Алкател...). Оријентациона вредност посла је 1,5 милиона евра. Завршетком овог посла, како истиче Владан Петковић, осим повећаних капацитета утовар, значајно ће се повећати безбедност и сигурност железничког саобраћаја.

Последња набавка вагона била је пре 25 година, а 30 нових вагона је стигло у ТЕНТ на основу уговора од пре десетак година

да одмах на терену реагују и да локомотиву или вагон избаце из саобраћаја - наводи Петковић.

Други пројекат модернизације, чија је реализација започела недавно, ради се у сарадњи са Институтом “Михаило Пупин”. Реч је о замени класичних брзиномер на локотивама серије 441, са еквивалентним дигиталним брзиномером. Ове године биће уграђена четири брзиномера, а наредне још толико.

Како истиче Петковић, брзиномер је сигурносни уређај који у сваком тренутку мора бити у функцији и без кога локомотива не сме “да трчи”, како кажу желе-

Кристина Јанићијевић

Квалитетом до поверења

- Највећи број радника ангажован на ремонтима у привредним друштвима ЕПС-а
- Запослени у "Електрокосмету" граде далековод у северном Косову

Запослени у косметским предузећима ЕПС-а и овога лета учествују у великом броју ремонта у привредним друштвима Електропривреде Србије, подједнако у термоелектранама и на површинским коповима. Учешће у ремонтима постало је сада већ устаљени облик привременог радног ангажовања ових радника, који су још 1999. године протерани са својих радних места и све ово време, у ишчекивању повратка, дакле пуних седам година, опстају захваљујући солидарности осталих запослених у ЕПС-у.

Како каже електроинжењер Зоран Станисављевић, недавно директор ЈП Термоелектране "Косово", (доскорашњи директор Ратомир Церовина отишао је у заслужену пензију), посебан вид солидарности коју исказују ЕПС и привредна друштва ЕПС-а, у складу са ставовима пословодства и Управног одбора ЕПС-а, огледа се у ангажовању радника са Космета на пословима одржавања и ремонта, чиме се умногоме олакшава њихов социјални положај.

- Колико год се у овакве облике пословне сарадње на почетку улазило са зевњом у погледу тога да ли ће се радници са Космета снаћи у улози "трећих лица", сада су то већ устаљени видови ангажовања, у којима је показано да смо, без премца, са највише искуства на пословима ремонта од свих извођача који се ангажују као трећа лица. Овај степен сарадње до кога смо овога лета дошли, а то је буквално, када је реч о ЈП Термоелектране "Косово", да смо ангажовани на ре-

монтима у свим термоелектранама ЕПС-а, резултат је колико показане солидарности, толико и нашег доброг рада и у погледу квалитета и испуњавању постављених рокова - истиче Станисављевић.

Из ЈП ТЕ "Косово" у привредним друштвима ЕПС-а привремено је радно ангажовано око 400 радника, који обављају ремонте, али има их и на одржавању, па и читавању потрошње у електродистрибуцијама. Међу тим радницима има и оних који и даље живе на Космету, јер је пословодство ангажовало све оне који су заинтересовани да раде.

Јавно предузеће Површински копови "Косово" има највећи број запослених међу косметским предузећима ЕПС-а, а овога лета привремено је радно анга-

жовано око 1.350 радника. Директор овог предузећа Драган Радаковић каже да радници са косметских копова раде на свим коповима и у свим термоелектранама ЕПС-а, а 300 их је привремено ангажовано у електродистрибуцијама. На коповима и у ТЕ обављају ремонте или раде на одржавању, а у дистрибуцијама не само да читавају потрошњу и искључују неплатише, него и крче шуму на трасама далековода.

"За наше раднике веома је важно да раде, јер је то начин да се ојстине, и у социјалном и у сваком другом погледу."

жовано око 1.350 радника. Директор овог предузећа Драган Радаковић каже да радници са косметских копова раде на свим коповима и у свим термоелектранама ЕПС-а, а 300 их је привремено ангажовано у електродистрибуцијама. На коповима и у ТЕ обављају ремонте или раде на одржавању, а у дистрибуцијама не само да читавају потрошњу и искључују неплатише, него и крче шуму на трасама далековода.

- За наше раднике веома је важно да раде, јер је то начин да се опстане, и у социјалном и у сваком другом

погледу. Зато смо спремни да прихватимо сваки посао који се нуди. Наравно, најбоље је када су то стручни послови у којима имамо велико искуство, али понекад и веома добру понуду не можемо да прихватимо зато што немамо довољно опреме или услова да "опслужимо" основни посао. У ових неколико година набили смо доста алата, не можемо више да кажемо да радимо "са ледине", али ипак и даље је наш највећи аргумент квалитетан рад - истиче Радаковић и додаје да се тај квалитет читује и у броју ангажованих радника.

Половина од привремено радно ангажованих радника косметских копова и даље живи на Космету, тако да им предузеће док су на раду обезбеђује привремену смештај. Њихове породице су све време у Покрајини.

Тако је и са осталима који и даље живе на Космету, а ЈП "Електрокосмет", на пример, који гради електроенергетске објекте и за "трећа лица", има формиране екипе монтера, у којима је готово

поједнак број расељених и оних на Космету.

У "Електрокосмету" је овога лета најактуелнија изградња 35-киловолтног далековода од ТС 110/35 "Валач" до ТС "Зупче", којим ће се знатно повећати сигурност снабдевања потрошача у Ибарском Колашину, чије је средиште Зубин Поток. Драгутин Марковић, директор Сектора за дистрибуцију и пренос у Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа, који је иначе дао идеју и концепцију за изградњу овог далековода, каже да ће се са овим далеководом повећати и сигур-

Подизање стуба типа "птижан" на далеководу у Ибарском Колашину

ност рада ХЕ "Газиводе". На овој траси постављају се метални тзв. француски стубови "птижан", који су врло погодни за далекове на неприступачном терену.

Са око 420 привремено радно ангажованих, "Електрокосмет" је на овај начин успео да упусли готово две трећине својих запослених. Велики број ради на читавању потрошње у другим дистрибуцијама, на замени бројила или искључивању неплатиша струје, као и на баждарењу бројила, а око 200 их је на одржавању објеката и мреже у српским срединама на Космету. Поред тога што граде далековод на северном Косову, радници "Електрокосмета" су почетком овог месеца привели крају и изградњу пословне зграде у Грачаници, за потребе сва три јавна предузећа ЕПС-а са Космета. ■

А. Цвијановић

Бројила у власништву ЕПС-а

■ Припремљене уговоре којима се мерни уређаји из руку купаца електричне енергије преносе у власништво ЕПС-а, потрошачи би требало да потпишу до средине или, најкасније, крајем овог месеца

Из "руку" купаца електричне енергије, мерни уређаји прелазе у власништво Електропривреде Србије. Поступајући према одредбама Закона о енергетици, који је прописао да у року од две године од његовог доношења, купци и дистрибуције треба да почну са закључивањем уговора којим ће бити уређени услови и начин преузимања бројила од стране електродистрибуција, екипе ЕПС-а су пут свих потрошача у Србији већ кренуле. Припремљени уговори би, како се очекује, требало да буду потписани средином или најкасније крајем овог месеца, односно, читав посао потрајаће петнаест до двадесет дана, са знајемо од Ненада Мраковића, директора Сектора ЕПС-а за дистрибуцију и

управљање електроенергетским системом.

Свим купцима електричне енергије, у оквиру ове акције, надлежни из ЕПС-а ће на лицу места, односно, код њих, објаснити сврху и предности "преношења" власништва над бројилима. До сада су, по речима нашег саговорника, бројила била у власништву потрошача, односно, купаца електричне енергије, а по потписивању уговора она ће прећи у власништво дистрибуција које ће их, у наредном периоду, о трошку Електропривреде Србије, заменити новим.

- Од ове промене потрошачи ће имати само корист. Јер, и убудуће ће им бити гарантован квалитет мерења потрошње електричне енергије, али ће потпуна одговорност за

исправност мерења бити на ЕПС-у. Дакле, грађани ће бити ослобођени свих издатака везаних за одржавање или, пак, замену бројила међу којима је велики број старих и дотрајалих. Те трошкове ће, одмах по потписивању уговора, на себе преузети Електропривреда Србије. Дакле, на њој ће убудуће бити да брине о поправкама, баждарењу као и уградњи нових мерних уређаја, објашњава Мраковић.

Једина "обавеза" грађана ће убудуће, дакле, бити да радницима дистрибуција омогуће приступ до бројила ради њиховог читавања, замене или контроле као и да све уочене неправилности у раду мерних уређаја одмах пријаве надлежној дистрибуцији.

Промена власника бројила је, наводи наш саговорник, само разлог више да Електропривреда Србије што пре започне замену постојећих мерних уређаја. Ова дуго припремана акција требало би, како се очекује, да почне већ с јесени.

Рачуна се, наиме, да је чак 80 одсто бројила у Србији старије од 25 година, а лабораторијске контроле су показале да мерни уређаји тог "годишта" по правилу раде на штету ЕПС-а. Према проценама, због старости и стања бројила које имају домаћи купци електричне енергије, "изгуби" се између један и један и по одсто укупно испоручене електричне енергије на годишњем нивоу. ■

П. М. П.

УСПЕШНО ОБАВЉЕН КОНАЧНИ ПРИЈЕМ ЂЕРДАПСКЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНЕ ВЕЗЕ

Затворен локални прстен ОРGW мреже

Крајем јула, на захтев румунске електропривреде, мешовита комисија састављена од представника ЕПС-а и румунских компанија "Транселектрика" и "Хидроелектрика" успешно је обавила Final Acceptance Test (коначни пријем) телекомуникационе везе између ХЕ "Ђердап I", ХЕ "Portile de Fier" и РП 400 kV "Portile de Fier" - каже Љиља Чапалија, водећи инжењер за телекомуникације у ЕПС-у.

На основу Меморандума који су 2004. године потписали ЕПС и румунска електропривреда урађено је телекомуникационо повезивање ових објеката и то оптичким каблом положеним

преко бране, као и преко далековада 405 (РП "Ђердап" - РП "Portile de Fier"). Телекомуникациона опрема монтирана је крајем исте године у хидроелектранама на нашој и румунској страни, са капацитетом уређаја на нивоу СТМ-4. Крајем прошле године повезани су ХЕ "Portile de Fier" и истоимено разводно постројење уређајима истог капацитета. Тиме је затворен локални прстен који обухвата ове објекте и унапређена комуникација између нашег и румунског електроенергетског система, каже Љиља Чапалија. ■

Р. Е.

Појачано повезивање српског и румунског ЕЕС

Минимум стандарда исти за све

■ Главни одбор понудио предлог појединачног колективног уговора и формирао Централни преговарачки тим који ће помагати синдикатима у привредним друштвима

Уочи предстојећег колективног преговарања, које треба да резултира усвајањем појединачних колективних уговора у привредним друштвима ЕПС-а, Главни одбор Синдиката ЕПС-а заузео је став да ниједна синдикална организација у саставу Синдиката ЕПС-а не би требало да прихвати решења у систематизацији послова или коефицијената за обрачун зарада уколико она нуде мање од предложеног у типском предлогу појединачног колективног уговора. Мирослав Величковић, председник Синдиката ЕПС-а, каже за наш лист да је Главни одбор припремио овај типски предлог будућег појединачног колективног уговора, у ствари, према законској одредби, колективног уговора код послодавца, управо зато да би се обезбедило да се у сваком привредном друштву гарантује минимум стандарда у вредновању рада и обезбеђењу услова рада. Више од тог минимума било би пожељно, и ту синдикалне организације имају одрешене руке.

Штавише, да би се достигао одређени, пожељан ниво заштите запослених, Главни одбор је оформио Централни преговарачки тим, који ће помагати преговарачким тимовима у привредним друштвима. Такође, планирано је да преговори у свим друштвима почну истог дана, а пре тога Централни тим организоваће састанак са председницима синдикалних организација и предговарачких тимова у њима, како би

се упознали са методологијом преговора. При томе, из Централне Синдиката ЕПС-а већ су синдикалним организацијама достављена упутства за поступак закључивања колективног уговора.

Очигледно, Синдикат ЕПС-а добро се припремио за предстојеће колективно преговарање, које је овог пута нешто специфичније него до сада. Реч је о томе да се преговарање послодавца и синдиката сада, према Закону о раду, одвија на новоу привредних друштава, у којима има синдикалних организација које никада нису биле у овој улози. На питање да ли је Синдикат ЕПС-а, као целина, стручно оспособљен да квалитетно учествује у преговорима, од којих зависи материјални и укупни положај запослених, Величковић истиче да у овом синдикату има барем десет људи који су прошли темељиту обуку, и на међународном

Изнова о акцијама

Синдикати ЕПС-а, НИС-а, Телекома и ПТТ-а одлучили су да продуже ангажман консултантског тима Бранка Павловића и да наставе "Акцију за акције", с тим што су им се сада придружили и синдикати Железнице, ЈАТ-а и комуналних делатности у 45 градова Србије. Пошто је пролетос Скупштина Србије одбила да усвоји предложена четири законска акта о додели бесплатних акција јавних предузећа запосленима, пензионерима и грађанима, синдикати сада планирају да упуте предлоге два нова закона - један за јавна предузећа и други за комуналне делатности. Величковић каже да синдикати не одустају од акција и да очекују да ће новопредложени закони у скупштинску процедуру ући у новембру ове године.

нивоу, за преговарање са послодавцем. Такође, ако буде било потребно, Синдикат ЕПС-а затражиће помоћ експерата, па и централа међународних асоцијација синдиката, какав је и ИСЕМ.

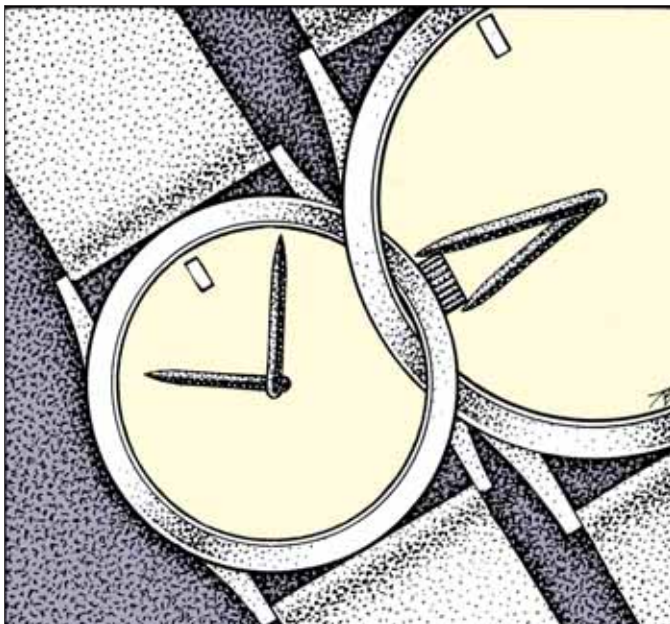
- Уосталом, Синдикат ЕПС-а је у досадашњем преговарању са ресорним министарствима стекао значајно искуство, а колико је био успешан у томе, сведочи и чињеница да је у неколико арбитража показано да је Синдикат с правом, и основано, постављао одређене своје захтеве - наводи Величковић.

У Синдикату ЕПС-а, иначе, и одраније је указивано на потребу да се донесу појединачни колективни уговори, којима би се детаљније дефинисале специфичности појединих предузећа, одно-

сно сада привредних друштава. Једноставно, постојећи Посебан колективни уговор ЕПС-а морао је да се задржи на општим стварима, а он ће такав и убудуће остати. Како каже наш саговорник, колективни уговор на новоу ЕПС-а има све одлике гранског колективног уговора и као такав сада ће у деловима бити измењен, како би се уградила нова законска решења. Отуда, Централни преговарачки тим има задатак да што пре поднесе захтев Влади Републике Србије за почетак ових преговора и да те преговоре започне. Тако ће, истовремено, тећи измена Посебног колективног уговора ЕПС-а и доношење појединачних колективних уговора у привредним друштвима. За координацију овог посла задужен је Централни преговарачки тим, који је обавезан да редовно о томе информисе Главни одбор Синдиката.

Према речима Величковића, ово је прилика да се у систематизацији послова прецизније дефинишу специфичности одређених радних места, али и да се уједначи оно што је по својој природи истоветно у ЕПС-у. Такође, ово је још једна могућност, после претходне три у којима је делом то обављено, да се "испеглају" неоправдане разлике у коефицијентима, па и у примањима запослених. ■

А. Цвијановић

ТЕСЛА -150 ГОДИНА

Теслине муње на Ђердапу

■ Високофреквентни трансформатор, исти као и у Музеју Николе Тесле, постављен у ХЕ "Ђердап 2"

У оквиру обележавања јубилеја, 150 година од рођења Николе Тесле, у ХЕ "Ђердап 2" су израдили чувени Теслин високофреквентни трансформатор, исти као онај који је Тесла направио у својој лабораторији у Колораду Спрингсу, 1889. године. На том трансформатору велики научник је обавио истраживања која су му донела највећи научни углед и ореол проналазача за трећи миленијум.

Из Музеја Николе Тесле добијен је пројекат и сагласност за израду трансформатора, који је, такође, направљен у Београду, 1954. године. Трансформатор је урађен у електрорадионици ХЕ "Ђердап" и дело је Зорана Кршенковића, Слободана Станишића и мајстора електроизвршења.

- Радове на трафоу почели смо још зимом, када није било већих послова око одржавања опреме и морали смо да га завршимо пре

почетка ремонта, што се поклопило са манифестацијама за обележавање јубилеја - каже Зоран Кршенковић. - Трансформатор је постављен у лепо уређеном холу на додатној електрани. Трафо производи напон од 550 хиљада волти, и пет пута је већи од оног који производи трансформатор на платоу изнад хола додатне електране. Набављене су и неонске сијалице различитих боја, помоћу којих ће се показивати Теслина зами-

сао преноса електричне енергије бежичним путем.

Како су хидроелектране "Ђердап" увек на мети туриста, ученика и студената, обилазак Теслиног трансформатора је додатна дестинација. Деца наших исељеника била су међу првим посетиоцима овог експоната. На лицу места су се упознали са процесом добијања струје у ХЕ "Ђердап", али и са изумом Николе Тесле. ■

М. Дрча

Задивљени погледи, можда, будућих научника

У ОРГАНИЗАЦИЈИ НЕВЛАДИНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ "ДЕЧИЈЕ СРЦЕ" И ЕПС-а

Ликовни конкурс за основце

На ликовном конкурс под називом "Тесла - бајка о струји" (намењеном свим ученицима основних школа на територији Србије) паралелно су учествовала и сва удружења за помоћ ментално недовољно развијеним особама и институције за смештај особа са сметњама у развоју у Србији.

Од пристиглих 600 радова изабрано је и награђено пет појединаца: Тамара Савић (дневни боравак "Сунце" - Смедерево); Санела Сулић (Специ-

јална установа за ЛОМП - Велики Поповац); Владанка Милановић (Друштво "Загрљај" - Топола); Јовица Петрашковић (Друштво "Нада" - Кладово) и Марина Дидановић (Удружење дистрофичара Златиборског округа - Ужице) као и пет удружења и институција: Основна школа "Чех Карољ" - Ада (специјално одељење); Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особама - Нови Београд; Друштво за помоћ ментално недовољно развијеним особа-

ма - Нови Сад; Специјални завод "Др Никола Шуменковић" - Стамница и Дом ЛОМП "Срце у Јабуци".

Након поделе награда, уследило је и освежење у оближњој пizzerији и обилазак Зоолошког врта. У организацији целокупног догађаја помогли су нам Вук Бојовић, директор Бео Зоо врта и његови сарадници.

Дугогодишња сарадња НВО "Дечеје срце" и ЕПС-а ове године је добила нове садржаје, наиме, деца ометена у развоју су равноправно укључена у акцију ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150 и током маја и јуна посетила су Музеј Николе Тесле, термоелектрану "Никола Тесла" у Обреновцу и погледали представу "Тесла - бајка о електрицитету" у Позоришту "Пинокио" у Земуну.

За јесен је планирана промоција бојанке под називом "Опасности од струје" намењена деци ометеној у развоју и деци предшколског узраста. Дакле, акција ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150 се наставља почетком нове школске године са неким новим и "старим" садржајима. ■

Н. М. М.

Награде и за малмшане ометене у развоју

ФОТО: ФОНЕТ

ЗАШТИТА ДЕПОНИЈА У ТЕ "НИКОЛА ТЕСЛА"

Хемија приземљује пепео

■ Да би се спречиле еолске ерозије пепела у ТЕНТ-у, у току су испитивања могућности примене нове технологије наношењем слоја хемикалија

У циљу што ефикасније заштите депонија пепела од разношења ветром, у ТЕ "Никола Тесла", средином маја започео је експеримент наношења слоја хемикалија. У наредном периоду, на експерименталној површини од два хектара, на касети пепела и на насипима, биће праћени утицаји различитих метеоролошких фактора на формирану покоричу. Овим експериментом настављена су настојања у ТЕНТ-у да се испитају могућности нових начина заштите животне средине од еолског разношења пепела са депонија.

- У циљу спречавања еолске ерозије пепела на депонијама у свету се користе различите методе као што су квашење водом, биолошка рекултивација, постављање геотекстилних фолија и хемијски поступ-

Примена широм света

Наношење слоја хемикалија, као нова технологија у поступку заштите, све се више примењује широм света и то у различитим апликацијама за контролу и спречавање ерозија нестабилних површина. Употреба "биндера" се сврстава у БЕТ (најбоље расположиве технике) од стране Министарства за енергију САД, као обавезна технологија за примену при операцијама депоновања пепела и шљаке у лагунама.

ци који се изводе наношењем раствора или суспензија хемикалија - каже Драгица Кисић, шеф Службе контроле и заштите животне средине у ПД ТЕНТ. - Технологије које се примењују у циљу спречавања еолске ерозије пепела укључују примену одговарајућих техника, при чему промена својства површинског слоја материјала, у овом случају пепела, утиче на смањивање мобилности честица и тиме увећава отпорност на еолску ерозију. У ТЕНТ-у смо користили практично неке методе, које се могу и уса-

вршити, али не одустајемо од изналажења и примене и других, бољих система заштите.

На депонијама пепела уобичајени, и најчешће примењивани начин заштите је квашење водом. Топови и прскачи који чине систем за квашење водом имају дугогодишњу примену у ТЕНТ-у упркос неким ограничавајућим факторима. Наиме, систем не може да ради при niskим температурама, потребне су значајне количине воде одговарајућег квалитета, а ефикасност заштите није довољна наро-

Драгица Кисић

чито у случајевима појаве олујних ветрова.

Поред квашења водом, биолошка рекултивација у ТЕНТ-у се успешно примењује више од 30 година. Основна улога биопокривача на одлагалиштима пепела је да својом вегетативном масом штити површину одлагалишта од еолске ерозије. Могућност формирања травног покривача је ограничена физичко-хемијским карактеристикама пепела, температурним условима на површини и влажношћу. На депонијама пепела, се поред сетве мелиоративних трава саде шумске и жбунасте врсте, које поред спречавања еолске ерозије пепела омогућавају уклапање депоније у постојећи пејзаж околног терена.

- Први експерименти у наношењу слоја хемикалија у ТЕНТ-у, обављени су још пре десетак година. Користићени су различити производи неорганског порекла као што су "векол" или "хидростатин". Испитивања физичко-хемијских особина узорака формираног

Насип касете који је хемијски третиран

слоја су потврдила позитивне резултате.

Како је раније наношење слоја хемикалија обављано на малим парцелама, уговором са фирмом "Western Balkans Consulting" је предвиђено да се у овој години ураде пробе на површини од две хектара, на касети "2" депоније пепела у ТЕНТ А. Под приликом је нанет раствор "биндера" у три слоја, поступним повећањем концентрације (1%, 2% и 3%). Утрошено је око 140.000 литара раствора. Три дана после прскања констатовано је да је на површини огледне парцеле формирана кора дебљине од 8 до 25 милиметара. У наредних годину дана пратиће се одговарајући параметри како би се сагледали утицај метеоролошких и других чинилаца на формирање заштитног слоја. Захтеви који морају бити испуњени су отпорност заштитног слоја при високим и ниским температурама, водопропустљивост и могућност формирања травног покривача. Огледна испитивања се обављају уз стручни надзор професора др Милоша Грујића и његових сарадника са Рударско-геолошког факултета, Универзитета у Београду. Тек након испитивања даће се коначна оцена о овом хемијском третирању пепела на депонији, истиче Драгица Кисић.

Наношење слоја хемикалија као поступка заштите не искључује билошку рекултивацију депоније. Како наглашава Драгица Кисић, извођење биолошке рекултивације је условљено временским приликама, односно захтева оптималне метеоролошке услове, па се обавља у пролеће и јесен. У периоду између две сетве, извесне површине депонија, као што су насипи, су незаштићене, без травног покривача. Зато је заштита од еолске ерозије, хемијским третманима неопходна и оправдана. ■

К. Јанићијевић

Немирни таласи и весела регата

ЉУБИТЕЉИ ДРИНЕ ПРЕПЛАВИЛИ РЕКУ И ОВЕ ГОДИНЕ

Регата за памћење

Тринаеста по реду "Дринска регата", у организацији Министарства за туризам и Спортско-туристичког центра из Бајине Баште, и ове године је окупила љубитеље реке. У Дрину је поринуто неколико стотина пловила, од старовременских сплавова, направљених од стабала, до чамаца и пловила свих могућих и немогућих модела. Важно је било да се плови, и да се са успехом стигне до циља.

Учешће у "Дринској регати", најспектакуларнијој

и највећој манифестацији на води, узели су и бројни гости, заљубљеници у Дрину из свих крајева Србије, али и из иностранства, чланови еколошких друштава и други. У регати су учествовале бројне јавне личности, а међу њима и Зоран Станковић, министар одбране.

У ХЕ "Бајина Башта" су одлучили да помогну регату тако што су кроз турбине пустили 30 кубика воде у секунди, па се Дрина разлила од обале до обале, од-

носно газ је био довољан да могу да заплоче и већи чамци. Неизбежна музика трубача разливала је мелодију "Марша на Дрину" дуж тока реке и употпунила угођај за десетак хиљада људи, што на обалама, што на чамцима.

Магла изнад реке растеривала се димом са роштиља, а за добро расположење и расхлађивање поставила се хладна Дрина и, наравно, хладно пиво. ■

М. Ђокић

Ко није могао да плови, са обале је посматрао учеснике регате

БЛОК 1 ТЕНТ-а НА РЕМОНТУ

Под шлемом на коти 60

■ Као да сам крочио у царство морлока: можда због шкртог светла, због тесних пролаза и непрозирних сенки, имао сам утисак да смо сишли у подземље

Тек кад ме је Петар Блажић извео на кров термоелектране Никола Тесла А, оне у Забрежју крај Саве, успео сам да докучим колико је то здање: људи у подножју личили су на мраве, булдозер који је равно брда угља на огромној депонији био је као играчка, чак је и моћна река с те висине деловала као поток који би се лако могао прескочити...

- Дођи да видиш нови електрофилтер - позвао ме је нехајно.

- Нека, хвала, видећу га одоздо - покушао сам да одговорим истим тоном држећи се подаље од ивице амбиса.

Истовремено, грчевито сам покушавао да смислим ваљани разлог да останемо ту, на крову, још који тренутак: немилосрдно сунце, које је тог дана претило да спржи све под капом небеском, деловало ми је као много бољи избор од повратка у врелину пакла постројења блока 1, где је тридестинак мајстора из електране и из двадесетак српских компанија које се баве тим деликатним послом управо обављало генерални ремонт.

- Погледајте, макар, како смо средили мали димњак - био је упоран наш водич.

Претпоставио сам да мисли на онај висок "само" 170 метара, али нисам ништа рекао да га не разочарам својим незнањем, већ сам се уозбиљио и мудро климао главом.

Све је почело нешто раније у канцеларији Глише Класнића, главног инжењера одржавања, где смо водили сасвим пристојан академски разговор уз кафу и хладан сок: могао сам да препишем нешто од обиља података које сам чуо, али ми радозналост баш и није била најбољи савезник када сам изра-

зио жељу да све то видим лично... због наднаслово ове рубрике.

Замишљао сам разгледање као оно с телевизије, кад важне узванице упараде у радне мантиле и натакну им шлемове на главе, па их водају унаоколо и показују којешта, а они се само смешкају и рукују се с радницима. Авај, од свега тога припао ми је само шлем: остало је било голгота.

- Шлем обавезно - упозоравао је Петар. - Некад је могло да се прође без њега, али од како су референтима за ха-те-зе купили те мале дигиталне фотоапарате, нема врдања: усликају те с њиме, па ти ребну казну, кошта те та фотографија пет хиљада од плате. Ма, само нас вребају из неког буцака, као да снимају "Скривену камеру"... Не знам да ли то важи и за госте, али, за сваки случај, стављајте их на главе. Какви су, и вама би наплатили...

Кроз машинску халу смо пролетели: обићи ћемо је доцније, у повратку. Крајичком ока видео сам да је моћни генератор блока расклопљен, иако је Петар управо причао нешто о модернизацији команде, о компјутеризацији и дигиталној технологији.

Тешко је описати тај пролаз између два света, из

угланцаног машинског дела у онај који сам колоквијално прозвао котларница. Као да сам крочио у царство морлока: можда због шкртог светла, због тесних пролаза и непрозирних сенки, имао сам утисак да смо сишли у подземље. Одатле смо лифтом отишли до самог врха, да бисмо се доле спустили пешице.

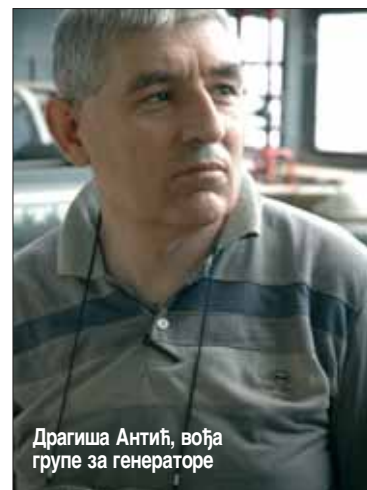
- До ког спрата идемо - питао сам наивно и изазвао салву веселог смеха свих који су се затекли у пространом лифту.

- Овде немамо спратове - објаснио ми је Петар кад се малко прибрао. - Идемо на коту 60.

Температура је расла вртоглавом брзином, са сваким метром који смо прешли, иако су ложишта блока 1 одавно била угашена. Горе, на врху, било је као у паклу. Чинило ми се да је температура ваздуха била бар шездесет степени.

- То је, ипак, субјективан осећај - тешио ме је нови пријатељ објашњавајући ми да је то (само?) врелина која допире од блока 2. Онда смо изашли на кров, а мени су клешнула колена од висине и заиграло срце од лепоте.

Ту, на крову, дознали смо од Раше Радосављевића, новинара листа "Термоелектрана Никола Тесла", нашег колеге, сапутника и сапат-

Драгиша Антић, вођа групе за генераторе

ника, све о новом електрофилтеру који ће чак и за неколико стотина пута смањити емисију штетних честица у атмосферу. Није ми било јасно зашто је тај филтер доле, у подножју електране, а не горе, на димњаку на пример, али сам мудро оћутао. Одозго се дало уочити и колико је заправо сложен комплекс термоелектране, где одлажу пепео, одакле црпе воду за котлове и хлађење, одакле угљ, све...

Повратак је био напорнији, али занимљивији.

У први мах нисам могао да поверујем да на ремонту ради чак триста радника, али сад, кад смо их сретали раштркане по групама свуда у постројењу, помислио бих да их је много више. Сви су они врхунски професионалци, уходани тако да би човек помислио као да су сви из једне фирме, из једне екипе.

- Од већих извођача, ту су колеге из "Термоелектра", затим из "ЛМ метал монта", "Металмонта", "Гоша монтаже", "Шамота", "Изо прогреса", "Термик", "Термоелектро ЕНЕЛ-а"... - набрајао је Петар потврђујући моју претпоставку да је реч о уходаном тиму. - А на ремонту генератора ради и "АТБ Север" из Суботице, док на

Рад са хируршким рукавицама

Петар Блажић на коти 60

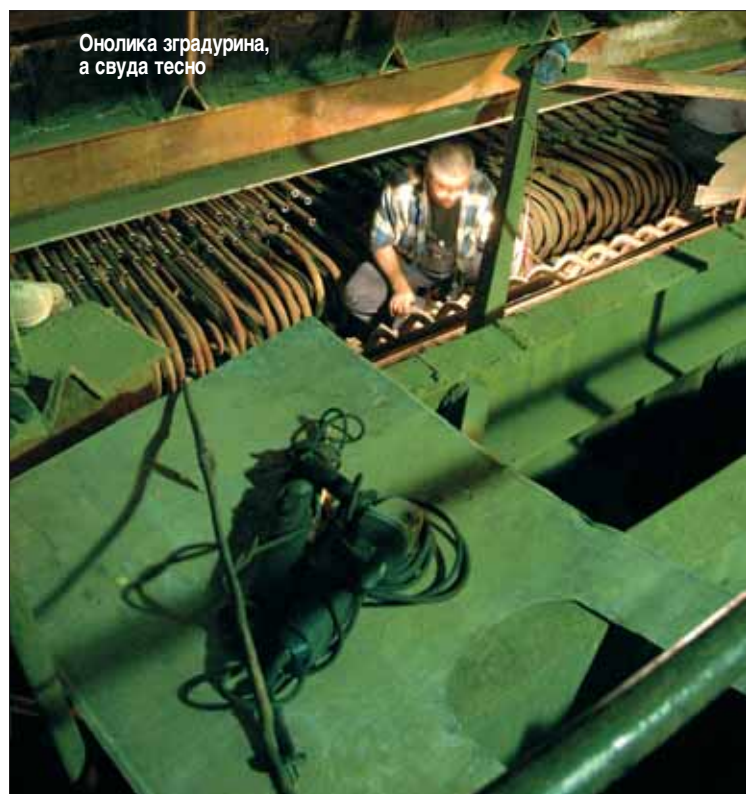
СНИМИО: МАРКО ГОЛЕ

Варилац у паклу

Овуда се убацују радници као хлебови у фуруну

Онолика зградурина, а свуда тесно

електрофилтеру ради конзорцијум са “Енергопројектом” на челу.

Уоколо су, као пахуљице, падале светлуцаве искре: неко је варио оплату изнад наших глава док смо завиривали у тесни отвор бубња кола.

- Па, није ваљда да улазите унутра? - питао сам згрануто, јер никаква дијета не би стесала мој стомак толико да прође ту.

- Наравно - хладно је одговорио Петар. - Тесно јесте, али и ту неко мора. Ставимо га на даску, па као што пекари убацују хлеб у пећ, тако ми њега. Само, на другом крају мора да је вентилатор, иначе нико не би издржао дуже од минут-два. Е, кад излази отуда, то је друга прича. Теже је.

Упознао нас је са Томом Лешевићем из “Гоша монтаже”. Он је добар и искусан мајстор, али има несрећу да му син игра фудбал у “Црвеној звезди”, па је постао јунак веселих шала које на његов рачун смишљају “партизановци”. Само се због тога радује пензији у коју ће ускоро.

- Немојте да испадне да сте и ви “партизановац” - запитао се наглас разочарано кад смо се растајали, а ја још жалим што нисам стигао да му одговорим.

Моја мајица је била потпуно мокра од зноја и бесповратно запрљана најфинијом прашином које је било

свуда око нас. Мора да је то гануло Петра, па је помирљиво и великодушно пристао да прескочимо обилазак млинова за угљ: јер, тих двадесетак метара спуштања низ уско метално степениште и повратак горе сигурно бих “платио главом”. Уместо тога, отишли смо до генератора блока 1, да видимо како се мењају намотаји статора.

Ништа нисам видео. Заправо, мало тога сам разумео, али ми је један детаљ привукао пажњу. Наиме, сви мајстори су радили са оним танким хируршким рукавицама на рукама, а мењали су их на сваких петнаестак минута?!

- Мора се тако - објашњавао је Драгиша Антић, вођа групе за генераторе ТЕНТ-а. - Ради се са аралдитом, двокомпонентним изолационим материјалом, који може да изазове бурне реакције на кожи. Да, тешке опекотине. Боље да никад не видите какве...

Радиће тако, с потрошњом од једног пара рукавица на сваких петнаестак минута, око три месеца!

- Шта год да буде, блок креће с радом 17. октобра.

И нико се после у редакцији није изненадио што сам, готово наискап, попио читаву флашу сока, који, иначе, и не трошим тако често.

Милош Лазић

РУДАРИ "КОЛУБАРЕ" ОБЕЛЕЖИЛИ СЛАВУ СВЕТОГ ПРОКОПИЈА

Откопали 13,5 милиона тона лигнита

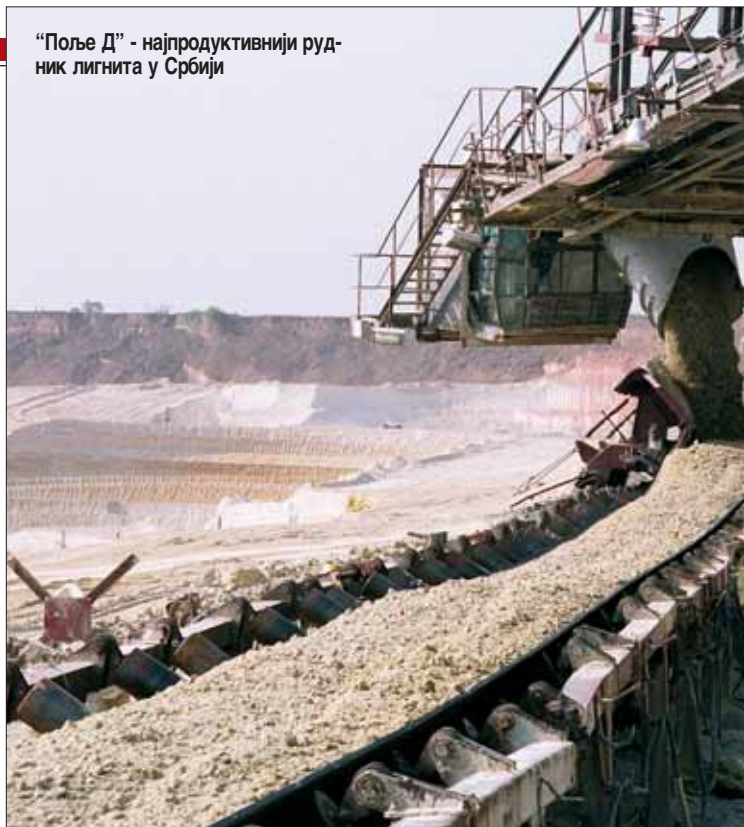
■ Радомир Наумов, министар рударства и енергетике на прослави у Рудовцима поручио рударима да ће министарство испунити дата обећања

У првих седам месеци, ове године, рудари Површинских копова "Колубара" откопали су и тржишту испоручили скоро 13,5 милиона тона лигнита, што је за око 11 одсто изнад плана. У истом периоду, на четири површинска копа, откопано је и одложено више од 33 милиона кубика јаловине, за око четири милиона кубних метара изнад плана. Најуспешнији су, по традицији, и у овој години, били рудари "Поља Д", који су до краја јула, откопали 19 милиона кубика јаловине (три милио-

на изнад плана) и скоро седам милиона тона лигнита, што је за око 12 одсто изнад плана. Прекоплански резултати остварени су и на коповима "Тамнава - Источно поље" и "Тамнава-Запад", док је на "Пољу Б" остварена знатно мања производња од планиране.

Ако се упореде резултати у овој години, са оствареним у истом периоду прошле године, производња лигнита већа је за око пет одсто. Слично је када се упореде и количине откопане јаловине. Све то, између осталог, био је и довољан разлог да су рудари

"Поље Д" - најпродуктивнији рудник лигнита у Србији

У ЕПС-у обележен Дан рудара Србије

У ЕПС-у Дан рудара Србије, 6. август, обележен је пригодном свечаном академијом у Привредном друштву "ТЕ-КО Костолац", (то је и Дан ПД.), одржаној 4. августа Централна манифестација тим поводом одржана је у Руднику угља Ковин, где је 6. августа, поред свечане академије, приређена и изложба поводом Дана рудара и 150-годишњице од рођења Николе Тесле. У РБ "Колубара" тај дан се више не прославља, јер је уместо њега за празник проглашена рударска слава на Дан светог Прокопија, 21. јула.

"Колубаре" са поносом дочекали рударску славу Светог Прокопија, која је пригодним свечаностима,

21. јула, обележена у Барошевцу и Рудовцима.

Том приликом присутне је поздравио Милан Ђор-

НА ПОВРШИНСКОМ КОПУ "ПОЉЕ Д" У ТОКУ РЕВИТАЛИЗАЦИЈА "ГЛОДАРА 9"

Повећање носивости на 540 тона

На површинском копу "Поље Д" у РБ "Колубара" у току су послови на припреми седме фазе радова на демонтажи хаварисаног багера Сцх Рс 1760, познатијег као "глодар 9". У овом тренутку преостало је још неколико полсова на ојачавању конструкције стреле баласта да би дизалице могле да подухвате терет, све пред 4. август и главну операцију подизања багера и враћања у вертикалну позицију.

По речима Горана Којовића, одговорног руководиоца радова, у овој операцији биће ангажовано дизалично средство ДЕМАГ ЦЦ 2200, основне носивости 350 тона, власништво фирме "Тома Лучић" из

Великог Трговишћа. За ову дизалицу биће израђени додатни тегови, тзв. суперлифт, што ће носивост повећати на 540 тона. У току су припремне

активности за стављање везног механизма "глодара 9" у сопствени погон, што ће знатно олакшати транспорт машине до новог монтажног плаца

у Зеокама. Предвиђено је да багер на овај пут крене у виду две повезане целине - великог и малог транспорта. На малом транспорту неопходно је извршити демонтажу дела претоварног моста, тежине 32 тоне.

Којовић наглашава да је на великом послу подизања "деветке" ангажовано 32 радника погона за монтажу "Колубара-Метала" д.о.о. Вреоци. На радилишту, испод самог багера, налази се читаво једно насеље од седам контејнера за смештај радника, управе радилишта, алатнице, електроматеријала и крупног алата.

Глодар 9 у ремонту

М. Микић

У прилог мањем броју застоја у раду бубњева

■ Пројекат, чија је реализација у току, садржи пет сегмената, а завршен је део који се односи на редизајнирање и унификацију бубњева на два сродна јаловинска система

У сарадњи са Рударско-геолошким факултетом из Београда у току је реализација Пројекта редизајнирања и унификације свих бубњева на Површинском копу "Дрмно", укључујући и транспортне погоне на дробилани. Циљ овог пројекта је повећање поузданости и расположивости рада бубњева односно транспортних система, али и смањење трошкова одржавања кроз њихову унификацију. Пројекат садржи пет сегмената, а још у марту ове године завршен је део пројекта који се односи на редизајнирање и унификацију бубњева на два сродна јаловинска система ангажована на Површинском копу "Дрмно". Реч је о другом и трећем јаловинском систему на којима се налази 58 бубњева на багерима и одлагачима и 44 бубња на транспортним системима. Укупно, на ова два система постављено је око стотинак бубњева преко којих пређе око 75 процената укупне производње јаловине копа "Дрмно".

Њевић, председник синдиката Површинских копова "Колубара" нагласивши да су рудари, и поред личног незадовољства и тешких времена, и даље сигуран ослонац државе и електропривреде и да то и овогодишњи производни резултати потврђују. Учеснике прославе поздравили су и Радомир Наумов, министар рударства и енергетике Републике Србије и Драган Томић, директор Рударског басена "Колубара".

Наумов је посебно нагласио да "рудари немају разлога да брину за своју будућност јер ће Министарство, као и до сада, испунити сва дата обећања", док је директор Томић истакао "да ће се пословодство максимално трудити да испоштује све рударске захтеве и да ће, више од осталог, радити на побољшању њихових услова рада".

Током свечаности представници синдиката положили су цвеће на спомен-плочу у Рудовцима, која је подигнута у знак сећања на јамске рударе из Пркосаве, учеснике првог рударског штрајка на овим просторима. ■

М. Тадић

системима, багерима и одлагачима, уграђени су бубњеви који имају, рецимо, четири различита пречника, пет различитих дужина плашта, шест различитих осних растојања и по десет различитих пречника рукаваца на месту лежа-

текућег одржавања. Редизајнирањем биће побољшане техничке карактеристике бубњева, односно њихова сигурност и поузданост рада. То ће се директно одразити и на смањење машинских застоја, а скратиће се и време потребно за интервенције.

Од имплементације овог пројекта, реално се очекује знатно мање проблема са овим сегментом транспортног система, што

Циљ овог пројекта је повећање поузданости и расположивости рада бубњева односно транспортних система

јева и осовина на месту стезног прстена. Дакле, реч је о великој шареноликости бубњева који су у употреби. Унификацијом ову шареноликост треба свести на најмању могућу меру. То ће се одразити на смањење потребног броја бубњева у резерви, а самим тим умањиће се и трошкови

ће поред побројаних позитивних ефеката, имати и знатног утицаја на узлазни тренд укупног повећања временског искоришћења рада основне рударске механизације, али и система на дробилани копа "Дрмно". ■

С. Срећковић

“ПОЉЕ Б” - ЗАПИС ИЗ ТРЕЋЕ СМЕНЕ

Систем не сме стати

■ Дешава се да се очи крену склапати, али чим багер промени звук, пренеш се, каже Михајло Гајић, багериста на “глодару 4”

Тринаести јул - 37 степени у хладу. Касно поподне, логано пада ноћ и доноси, макар привидно, освежење. На “Пољу Б”, трећа смена ће ускоро почети с радом. На копу је “смена Д” за коју нам је речено да је најбоља на овом копу. Броји 85 људи и сви су мајстори свог посла.

копу само једно мораш да схватиш, а то је да је најважнија производња. Јер, систем не сме да стане!

Крећемо убрзо ка “глодару 3”. Тамо је дошло до мањег квара. Док се под точковима ломи грумење суве земље, изнад нас се, претећи, надвија обод копа, беласајући се у ноћи. Пред нама је, коначно,

тежак - истиче Петковић - али су разлике између положаја радника “Поља Д” и “Поља Б” огромне. Решења са коефицијентима, такође. Додуше, нас петорица багериста, недавно смо добили повећање јер услед укидања места тракисте, обављамо више послова - закључује он. На ову причу надовезује се и

Коп “Поље Б” још се третира “старим” због чега је у запећку

Тренуци предах треће “смене Д”, најбоље на копу

Милош Милић, наш је домаћин и водич у овој ноћи. Он је, са 36 година стажа, најстарији пословођа смене на “Пољу Б”. - Посао к’о посао, увек га има. Потпуно неочекивано - највише пропуста и кварова се запази, управо у трећој смени - каже он. - А, ми, алата за поправке немамо. При оваквим температурама потребна нам је додатна заштитна опрема. Стижу нам, додуше, цокуле и радна одела, али све је то лошег квалитета. Немамо рукавица. Али, на

“глодар 3” на који се, рекло би се, нежно ослања “рудис” (BR s 1400). Багер тренутно стоји, оправка квара је у току. Уз ветрић започињемо разговор са члановима посаде. Боли их, кажу скоро једногласно, што се њихов коп још третира као “стари” и што је, још у запећку.

Багериста Радомир Петковић каже да, и кад је на одмору, не спава кад је по распореду на копу његова - трећа смена. - Посао багеристе је свуда

Радован Гавриловић, бравар-мазач. - Одавно сам у смени, и како која година, све теже подносим ноћни

Нема велике разлике између дневне и ноћне смене. У време “врелина”, јонекад, “ноћна добро дође

рад - примећује он. - Још кад знам да, рецимо, обављам два посла, и браварски и мазачки, и имам

исти третман као и мазач са “Поља Д”, који ради само један посао и само у првој смени. Прекида га Жељко Добричић, багериста “рудиса”: - Ево још једног примера третмана нашег копа. “Рудис” је био закопан неких 20 година на “Пољу Д”, па је онда дотеран код нас. Слично је било и са косим мостом. Данас је у кабини “рудис” било сигурно 50 степени, без претеривања! Срећко Алимпијевић, већ

Са “четворке”
пуца поглед на
угљени систем

две године “омладинац”, стоји са стране и окреће лице ветру. - Мени је тежа прва смена, јер у трећој углавном сам на багеру. Иначе, радим све послове физичког радника. Немам стаж, не смем да се разболим, немам одмор, а до прошлог месеца сам зарађивао највише - 15.000 динара. Од првог дана обећавају да ће нас примити “на уговор”, али још ништа, каже Алимпијевић. Багериста “тројке” гледајући за њим, примећује: - Без њих не би могли да ра-

дим. Мало их је, али заслужују све похвале. Никад не одбијају посао, а нема ни изостанака.

Квар је отклоњен, “тројка” почиње са радом, а ми идемо даље. Долазимо до “четворке” са које пуца поглед на угљени систем. У ова тешка времена, кад рударе стално црпе свакодневница, врелина и живот, овакав поглед на систем који сија и на људе са изузетном енергијом улива наду. Али, на све стране потмуло брује машине. Михаило Гајић сигурном

руком управља “глодаром 4” и то пореди са возњом аутомобила. - Рад багера много зависи од спољних фактора. Другачије возиш по киши, опет другачије по снегу и ноћи. Кад радиш ноћу, сам звук багера је уочљивији, зато је неопходна добра концентрација. Дешава се да се очи крену склапати, али чим багер промени звук, пренеш се. Искуство чини своје, закључује Гајић. А преко радио-станице чујемо једни друге, шалимо се да лакше прегурамо ноћ,

прича Гајић и не скида поглед с кашике, која у минути пребације око девет кубика земље. Стрпљиво нас чека Милоје Ивановић, возач “газа”. Трљајући очи тера сан. - Делује исцрпљујуће возити овако по целу ноћ, али опет, човек се на све навикне. Нема велике разлике између дневне и ноћне смене. У време врелина, понекад, “ноћна” добро дође.

Ево нас и на угљу. Сада се ради пуном паром. “ЕЅ 25” копа угаљ, док чак три “мариона” раде на саницији руча. Призор не свакидашњи, небо обасјано светлом, звезде се ни не виде. Милан Томић, већ 20 година багериста ЕЅ-а, руком врсног мајстора води кашику до дробилице, и тако - безброј пута. - У трећу смену се мора доћи одморан и спреман. Па чак и кад дођем уморан, како седнем, тај умор нестане. Сроди се човек с машином, па некако као да ми је ова кашика продужена рука. Некад се багер замори, поготово кад нас притисну. Стално се тражи већа производња, па натоварим и до 25 вагона, што значи да осам сати не скидам око са кашике, вели.

Наше последње, ноћашње, одредиште је - одлагалиште. Протеклог пролећа било је изузетно напорно радити на њему. Руч је био активан, траке су “бежале”; несигурно тло испод одлагача. Кажу да се одлагалиште, напакон, измешта тако да ће ови проблеми ускоро постати прошлост. - Сада је ситуација стабилна, багери копају у блоку, углавном сув материјал, што представља праву благодет за одлагач. При оваквим условима и позицији одлагача ископамо око 4.000 кубика земље у смени, истиче Владан Недељковић, багериста одлагача. ■

Д. Весковић

РЕМОНТНЕ АКТИВНОСТИ У ТЕНТ Б

Скраћивање рокова

■ Ремонт на блоку Б-1 скраћен за два дана ■ У овој години само стандардни послови

Овогодишње ремонтне активности на оба блока у ТЕ “Никола Тесла Б” имају ознаку стандардних ремонта. Предвиђено је да трају по 30 дана, али је ремонт на првом блоку скраћен за два дана, а сви су изгледи да ће и други блок бити урађен раније него што је планирано предвиђено.

- Оно што карактерише ремонте у овој години је то да су у више наврата термини почетка радова на оба блока мењани. Разлога је више. Један од њих је потреба за електричном енергијом у систему, затим дужина ремонта у другим деловима ТЕНТ-а и у ТЕ “Костолац” као и пробле-

ми са димњаком у ТЕНТ А - каже Зоран Стојановић, директор ТЕНТ Б. - Зато је блок Б-2 заустављен скоро месец дана касније иако је требало да ремонт почне два дана по синхронизаци-

успели смо да се још боље припремимо у смислу да извршимо све потребне набавке и уговоримо радове са извођачима. С друге стране, померање рокова изазвало је малу “пометњу” у организацији послова у производњи и одржавању јер су, на основу плана ремонта, већ били договорени годишњи одмори запослених. Било је, такође, проблема и са неким извођачима којима није одговарало мењање термина за ангажовање код нас.

С обзиром на то да су ремонти на оба блока стандардни, на Б-1 извршен је преглед турбоагрегата, провера делова који су изложени абразији, а посебна пажња посвећена је цев-

*
На основу реализације уговора са Сименсом, реконструисана 22 пнеуматска регулациона круга
*

ји “јединице”, односно после 9. јуна. Према динамичности радова очекујемо да ремонт буде завршен у првој декади августа. Могу да кажем да нам је одлагање ремонта на “двојци” на неки начин помогло. Јер,

ном систему и пароводу. У прошлогодишњем, капиталном ремонту на овом блоку, замењена је комплетна линија. Прегледом варова на линији утврђено је да нема пукотина, што је показало да је посао добро урађен и да је изабран добар материјал. У значајније послове у овом ремонту убраја се и завршетак уговора са Сименсом. Реч је о делу посла који није завршен прошле године, а односи се на реконструкцију

Преглед варова - значајан посао

Посебна пажња цевном систему и пароводу

У ТЕ "КОСТОЛАЦ Б" ПОСЛЕ РЕМОНТА

"Двојка" на мрежи

■ Обављени сви послови предвиђени планом ■ Бољи производни учинци

22 пнеуматска регулациона круга. Уграђена је нова опрема, која је проверена и испитана током кретања блока и после синхронизације.

- Када је у питању ремонт блока Б-2, акценат је дат на цевни систем и ти радови су у пуном замаху. После детаљног прегледа, приступило се замени оштећених делова. Констатовано је да је најчешћи узрок пуцања цеви, такозвана питинг корозија. То су оштећења кратерног карактера која није могуће уочити ултразвучним мерењем дебљине зида цеви. Зато смо са Машинским факултетом уговорили испитивање узорака које смо припремили са свих грејних површина оба котла. Очекујемо израду елабората који ће показати какво је стање цевног система и који ће дати препоруке за будуће ремонтне активности - наводи Стојановић.

У овом ремонту, како каже наш саговорник, неће бити урађен један врло битан посао. То је замена загрејача високог притиска. Уговор за израду загрејача потписан је са фабриком МИН-Ниш, која у предвиђеном року није у могућности да посао заврши. То је условило да се откаже и уговор са "Феромонт-ом" којем је додељена демонтажа старог и монтажа новог загрејача. ■

К. Ј.

Синхронизацијом блока Б 2 на мрежу електроенергетског система Србије успешно је окончана прва фаза овогодишњих ремонтних активности у Термоелектрани "Костолац Б". С обзиром на то да је већ за крај јула најављиван старт ремонтних захвата на "јединици", блокови ове електране биће потпуно спремни за јесењи и зимски период пуног ангажовања.

Тачно у планираним роковима, 24. јула, производњом и испоруком првих киловат-часова електричне енергије окончан је овогодишњи ремонт блока Б 2.

- Захваљујући ванредним напорима запослених у Одржавању и Производњи и додатном ангажовању других извођача успели смо, и поред извесних тешкоћа у последњој декади ремонта, да испоштујемо рокове за окончање овог посла - каже Ненад Јанков, директор електране.

Угрожавање предвиђеног рока за поновни старт постројења проистекло је због неиспуњавања уговорних обавеза једног испоручиоца опреме и извођача радова у вези са котловским делом. Блок је, ипак, успешно везан на мрежу а део завршних послова окончан је 25. јула. То је утицало само на нешто већу потрошњу течног горива од планиране.

Ремонт се оцењује веома успешним пошто су обављени сви планирани захвати. Остало је само, а то важи и за блок Б 1, да се намонтира специфична опрема, претежно из иностранства, чији је рок испоруке у периоду од августа до октобра, што не угрожава рад блокова.

Крај минулог месеца протекао је и у знаку производног ангажовања оба блока, јер је због потреба за електричном енергијом рок за заустављање и улазак у ремонт блока Б 1 померен за

неколико дана. Због тога, али и зато што је блок скоро целог месеца, сем неколико ноћних часова, био у пуном погону, знатно су одскочили производни резултати. Тако, на пример, оба блока на годишњем нивоу, закључно са 24. јулом бележе пребачај плана за три процента.

Припреме за ремонте оба блока протекле су истовремено, па стога нема проблема пред улазак "јединице" у ове радове. И овде је реч о класичном ремонту који треба да потраје месец дана. Од 15. до 25. августа извешће се ремонтни захвати на заједничким постројењима, због чега ће оба блока бити ван погона. За очекивати је да се тај период, што наравно посебно важи за блок Б 2, искористи и за ситније интервенције у погону и на опреми где се то процени за потребно. ■

Д. Радојковић

ТЕ "Костолац" - поуздан испоручилац електричне енергије

НА ХЕ "ЂЕРДАП I" РЕМОНТИ ПРЕ ПЛАНИРАНОГ РОКА

Замена дотрајале опреме

■ Ранији почетак ремонта А-2 уследио због квара блок-трансформатора бр.1 ■ Без губитака у производњи електричне енергије ■ У току и ремонти бродских преводница

Планирани овогодишњи ремонтни период производне опреме на ХЕ "Ђердап I" уместо 24. почео је 1. јула. У ремонт је, практично десетак дана раније, ушао други агрегат, на којем ће током 45 дана рада бити обављен низ већ устаљених радова, прегледа, контроле и санације свих виталних склопова и инсталација. Посебна пажња посветиће се склоповима и деловима агрега-

та који су били изложени изузетном напрезању приликом квара блок-трансформатора бр. 1, изазваног лошом синхронизацијом А-2 на мрежу.

Како сазнајемо од Бранимира Вукмировића, шефа експлоатације електране, раније време почетка ремонта, који се на "Ђердапу I" због мањих водостаја редовно планира за крај јула, биће искоришћено да се што детаљније испита стање изолационих

система статора и ротора главног генератора, геометрија намотаја, затим механички делови главног генератора, лежајеви, вратило агрегата, генераторски прекидач, те инсталације воде, уља и ваздуха... Заправо, квар синхронизатора, практично је узроковао и квар самог блок-трансформатора.

Прелиминарни прегледи и испитивања показали су да машина А-2 није претрпела оштећења, осим про-

вним, тако да због овог немалог погонског догађаја неће бити губитака енергије, а поготово што и преостале машине могу да прераде знатно више од 3.500 кубика воде колико тренутно у секунди дотиче у језеро. С тим у вези, Вукмировић истиче проблем дотрајале опреме на "Ђердапу I", а нарочито виталних склопова аутоматике и заштите постројења, чија се замена одлаже због предстојеће ревитализаци-

Сложени ремонтни радови на новој монументалној опреми преводнице

Други агрегат у ХЕ "Ђердап I" први стартовао са ремонтом

цивања расхладног система која су санирана одмах по заустављању.

Што се тиче трансформатора, тачан обим и природа квара утврдиће се након његове дефектаже, која је у току, а после које ће се донети одлука да ли квар санирати сопственим снагама уз ангажовање специјализованих институција и реномираних стручњака или слањем трансформатора изабраном понуђачу на поправку. Трансформатор је већ замењен резер-

је агрегата. Поменути синхронизатор није издржао превелик број, према процени око 12 до 15 хиљада, операција - уклопа генератора на мрежу.

Садашњи доток Дунава од око 3.500 кубика у секунди оптималан је за производњу на ХЕ "Ђердап II", па се овде труде да надокнаде мањкове узроковане превеликом водом у току априла и маја. Уз то одлагање почетка ремонта искористиће се за што бољу припрему самих радова.

Још 23. јула, дакле, више од пет месеци пре рока, "Власинске ХЕ" реализовале су годишњи план производње од 265 милиона вршне енергије, са добрим изгледима да ове године постигну још један производни рекорд. Садашњи показатељи упућују на прогнозу да ће до краја године производња надмашити цифру од 400 милиона киловат-часова, с обзиром на то да се у језеру налази "ускладиштено" око 170 милиона киловат-сати електричне енергије, и то не рачунајући дотоке и учинак ПАП "Лисине" која је већ испунила свој годишњи план препумпавања воде из Лисине у Власинско језеро од 81 милиона кубика. А сваки тај кубик значи 1,8 киловат-часова струје, колико се добија у четири електране "Врле".

Ремонти на "Власинским ХЕ" планирани су за прву недељу септембра. Поред уобичајених стандардних радова, ове године, сазнајемо од директо-

ра овог огранка "ХЕ Ђердап", Радмила Николића, обавиће се демонтажа доњих турбинских лежајева на "ХЕ Врла III" и ХЕ "Врла IV", као и преклињава-

ње статора генератора на "Врли И" и реконструкција разводног постројења на "Врли III". На ХЕ "Пирот" ремонт стартује 10. августа, а обухвата вађење ротора агрегата бр. 2, снаге 40 MW, преклињавање намотаја статора и радове на доводном тунелу, уз ињектирање у зони водо-стаја.

Ремонт бродске преводнице на ХЕ "Ђердап I" се одвија по плану иако обухвата врло сложене радове и нове захвате на изузетно монументалној оп-

реми. Планирано је да се заврши до септембра. Бродска преводница у ремонту је и на ХЕ "Ђердап II". Ова саобраћајница, после непрекидног вишегодишњег рада ушла је 1. јула први пут у дужи, овога пута тромесечни ремонт. Зато следи широк фронт радова уз свестран и детаљан преглед комлетне опреме, ревизију и радних и ремонтних врата, електричних инсталација, хидраулике...

Ч. Драгишић

САНАЦИЈА ХАВАРИЈЕ У ХЕ "ЗВОРНИК"

Ревитализација као приоритет

Високонапонски прекидач 110 kV, који је 16. јуна по подне експлодирао и изазвао хаварију у постројењу ХЕ "Зворник" је произвела немачка фирма "Сименс" неких педесетих година прошлог века, а у експлоатацији је од 1956. године. Тако стари прекидачи уграђени су још само у трафо-станици 110 kV Севојно - па када се деси хаварија међусобно се испомажу за неке резервне делове. Прекидач је, наиме, експлодирао као бомба и поломио и струјни редуктор, два растављача, а уже са којим је био везан на сабирнице је пало, што је изазвало земљоспој сабирница, а то је имало за

последичу испад сва четири генератора, и сва четири да-леководна 110 kV.

- За само сат и по стручњаци ХЕ "Зворник" су нормализовали погонско стање у постројењу и у хидроелектрани - каже Милорад Драгић, директор ХЕ "Зворник". - Наравно, изузимајући тај прекидач, хаварисани редуктор и растављаче. Логично, тражено је и добијено одобрење диспечера за ремонт генератора. Дакле, упоредо су, и то успешно, отклањане последице хаварије уз ремонт овог генератора који је, како је планирано, трајао 20 дана.

У ХЕ "Зворник" наста-вљено је са ремонтним ра-

довима а крајем јула завршава се ремонт генератора А-2, каже директор Драгић, али ово постројење "зрело" је за ревитализацију. У друге делове електране је улагано, али у овом постројењу није, иако је у експлоатацији преко 50 година. Та ревитализација би коштала око два милиона евра и крајње је време да дође на ред. За тај захват, пре неколико година, била је заинтересована и Светска банка, али до његове реализације није дошло.

ХЕ "Зворник" ипак ради пуном паром и остварује изузетне резултате. У јулу производња је пребачена

за 58 одсто, а на годишњем нивоу план је остварен са 130 одсто.

Ремонтни радови у осталим огранцима ПД "Дринско-Лимске ХЕ" теку по плану. У РХЕ "Бајина Башта" завршен је ремонт оба агрегата почетком августа, а у време тоталног застоја РХЕ, и заједничке опреме. На оба агрегата у постројењу уграђени су нови прекидачи, трансформатор од 160 MVA преносног односа 11/242 kV. После 40 дана, завршен је и продужени ремонт генератора Н-4 у проточној ХЕ и то због санације кружних сабирница, која је прошле године обављена на остала три генератора. Ремонтни радови се настављају на осталим генераторима, један по један, у трајању од по 22 дана.

Иначе, производња у ХЕ "Бајина Башта" је изнад плана. Тако је месечни план за јул премашен скоро 50 одсто, а на годишњем нивоу план производње је надмашен за 30 одсто. Акумулација РХЕ садржи воде за производњу 170 милиона киловат-сати енергије.

М. Ђокић

ХЕ "Зворник": само у јулу "вишак" од 58 одсто електричне енергије

Кањон Увца - јединствено станиште заштићеног белоглавог супа

У "ЛИМСКИМ ХЕ" ВЕЋ У ПРВОМ ПОЛУГОЂУ ДОСТИГНУТ ПЛАН ПРОИЗВОДЊЕ

Златне воде Увца и Лима

- Изузетним производним резултатима допринели добра хидролошка ситуација и погонска спремност свих осам агрегата
- Одложен почетак ремонта
- Велике могућности за развој свих видова туризма

Изузетно повољна хидролошка ситуација померила је почетак ремонта у "Лимским хидроелектранама", који су били планирани за 10. април. Тако су ремонти у ХЕ "Кокин Брод" и ХЕ "Бистрица" почели 3. јула, док је у ХЕ "Увац" померен за 21. август. Ремонт ХЕ "Потпећ" почеће по плану, такође, 21. августа.

Према речима Ивка Шапоњића, директора "Лимских ХЕ", огранка ПД "Дринско-Лимске ХЕ", годишњи план производње испуњен је у првој половини 2006. године, захваљујући, пре свега, доброј хидролошкој ситуацији и погонској спремности свих осам агрегата. Поред уобичајених радова, Шапоњић напомиње да су у ремонту за ову годину у плану и други важнији захвати. У ХЕ "Увац", тако, планирана је уградња пумпе

високог притиска за подмазивање носећег лежаја, а тренутно је у току израда синхроних испуста на оба агрегата у ХЕ "Бистрица". Врше се и припреме за постављање OPGW оптичког кабла за повезивање ХЕ "Потпећ" и ХЕ "Бистрица". Објављен је тендер за ињектирање у аерационој галерији бране на ХЕ "Увац", а у ХЕ "Кокин Брод" у току је ремонт трансформатора "А" од 12,5 MVA, као и замена магнетног језгра и намотаја.

- У току је, такође, и израда тендерске документације за рехабилитацију и надоградњу порталног крана у ХЕ "Потпећ" чиме ће бити решено чишћење крупног наноса испред решетки улазних грађевина. Тиме ће проблем бити само делимично решен, а потпуно када се уреду дивље депоније дуж обале Лима и проради еколошка свест код

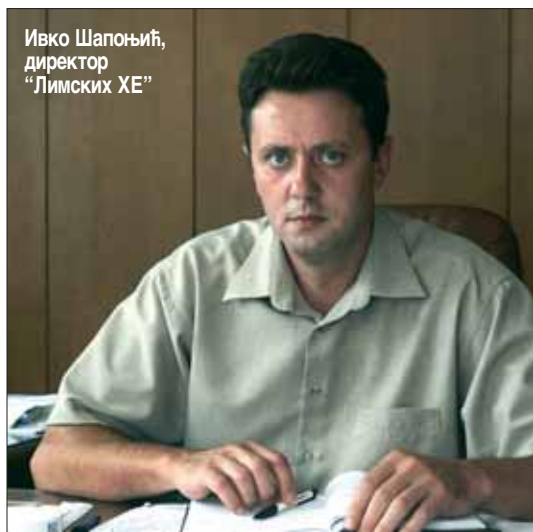
У ХЕ "Потпећ" у плану већа улагања у еколошке пројекте

ХЕ “Увац”: одавде се управља и командује

Најважнији послови у ХЕ “Кокин Брод”: ремонт трансформатора и замена магнетног језгра и намотаја

Иво Шапоњић, директор “Лимских ХЕ”

становништва дуж обале ове реке - напомиње Шапоњић. У ХЕ “Потпећ” планирана је замена дренажних пумпи, уградња RITTMEYER-ове опреме за мерење протока воде кроз турбине, затим горње и доње воде, као и протока воде кроз преливна поља. У плану је и обимнији ремонт агрегата “Ц”.

Треба нагласити да “Лимске ХЕ” у реализацији електроенергетског биланса имају важну улогу јер пребацивањем енергије из влажног у сушни период знатно утичу на повећање просечне годишње производње у осталим хидроелектранама низводно на Лиму и Дрини. Ове акумулације, иначе, промениле су потпуно географску слику између Пештера и Лима и створиле услове за развој риболовног, наутичког и

сеоског туризма. Кањон реке Увац још у 1974. години проглашен је и стављен под заштиту као специјални резерват природе, а 1. априла ове године границе овог заштићеног природног добра проширене су на готово 8.000 хектара и обухватају простор Увачког, Златарског и Радојинског језера на територијама општина Нова Варош и Сјеница. Тај резерват под заштитом је, пре свега, због опстанка белоглавог супа - ретке врсте грабљивице, али и као станиште других ретких врста птица, ловне дивљачи и осталог животињског света. Колонија белоглавог супа, бистре воде језера, чист ваздух и здрава храна на ове просторе привлаче све више туриста и заљубљеника природе. ■

Текст и снимци: Раде Прелић

Израда синхроних испуста на оба агрегата ХЕ “Бистрица”

ОДЛУКОМ САВЕТА АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ СРБИЈЕ

“Електровојводина” са три лиценце

■ У прописаном року добијене све три могуће лиценце ■ Добијање лиценци омогућава реализацију и других важних активности

У складу са новим Законом о енергетици, Привредно друштво “Електровојводина” затражило је три лиценце за обављање енергетске делатности: за дистрибуцију електричне енергије, за управљање дистрибутивним системом за електричну енергију и за трговину на мало електричном енергијом за потребе тарифних купаца. Према речима Душана Мутића, помоћника директора за развој инвестиције “Електровојводина” је искористила право које јој допушта Правилник и тражила је све три поменуте лиценце које је и добила на основу одлуке Савета Агенције за енергетику Србије. Лиценца за трговину на мало електричном енергијом за потребе тарифних купаца добијена је 15. јуна, а за управљање дистрибутивним системом за електричну енергију и за дистрибуцију електричне енергије 6. јула. Лиценце се издају на период од десет година, с тим што је обавеза енергетског субјекта, по решењима о лиценцама, да се све промене у одно-

су на достављену документацију и на основу које су оне добијене морају пријавити Агенцији. Одређене службе биће, стога, задужене да прате те промене и да на време обавештавају Агенцију. Јер, Агенција има право и да (трајно или на одређено време) одузме лиценцу, уколико енергетски субјекат који је добио лиценцу не поштује прописана правила. Надамо се да то тога, у на-

шем случају, неће доћи, наглашава Мутић.
- Добијањем лиценци за-

Једна од три добијене лиценце

Традиција дуга 44 године

ПД “Електровојводина” д.о.о. је крајем месеца издала 400. јубиларни број интерног гласила “ЕВ”. Први број објављен је пре 44 године, тачније 5. новембра 1962. године. У самом старту замишљен је као месечна информативна публикација. Претеча корпорацијског листа био је Билтен Електровојводине, који је почео да излази 1. јануара 1961. године. Била је то месечна публикација у којој су објављиване теме о пословним активностима и резултатима, одлукама пословодства, стручним питањима, али и о спортским и другим активностима запослених. Билтен је излазио као укоричена публикација, и то, најпре је имао двадесет, а потом и тридесет страна. О уређивању се старао Редакцијски одбор од седам чланова. Анализа читаности показала је, међутим, да су запослени заинтересовани и за шири вид информисања, због чега су обављене припреме за издавање информативног листа. У новембру 1962. године коначно се појавио први број новина - и за оно време, било је то модерно гласило. Пуне 44 године излажења “Електровојводина” је успела да одржи традицију и пружи запосленима све важне информације из данашњег привредног друштва и Електропривреде Србије.

вршили смо озбиљан и важан посао и - своју делатност можемо обављати у складу са новим Законом о енергетици. Предстоји нам још пуно посла, који је дефинисао овај закон. Између осталог, добијањем лиценци створили су се формално-правни предуслови да се, као лиценцирани енергетски субјекат, појављујемо према купцима електричне енергије. То омогућава да, такође, почнемо и са реализацијом других значајних активности, као што је преузимање бројила електричне енергије и то када се стекну услови и обаве припреме да би се кренуло у овај обиман и дуготрајан посао, истиче Мутић. ■

М. Чолић

РУКОВОДСТВО ЕД “ЈУГОИСТОК” Д.О.О. У ПОСЕТИ ШВЕДСКОЈ

Оријентација ка купцима

У оквиру пројекта побољшања пословања електродистрибуција на југоистоку наше земље, ради боље припреме за дерегулацију тржишта, делегација ЕД “Југоисток” д.о.о. посетила је најзначајнија електродистрибутивна предузећа у Шведској. Пројекат који финансира шведска влада

организација SIDA, а мониторинг обавља IMG, реализоваће се током три године. За консултантску агенцију изабрана је “Carl Bro Intelligent Solutions” из Шведске, једна од највећих скандинавских компанија за технички консалтинг која је и била организатор посете дванаесточлане делега-

ције ЕПС-а. Студијским путовањем био је предвиђен обилазак највећих дистрибутивних постројења и компанија - E.ON Sverige AB, Elektro Sandberg HQ, Staffanstrop Energy, Helsenburg-Oresndskraft Energy Trading AB. Највећи утисак на чланове делегације ЕПС-а оставио је веома

висок степен организованости пословања и пословног простора, стална улагања у нове технологије и мрежу, као и могућност опстанка веома малих дистрибуција. Такође, у Шведској се велика пажња посвећује и унапређењу односа са купцима.

Р.Е.

На списку великих дужника и тзв. повлашћени потрошачи

У ПД “ЕЛЕКТРОСРБИЈА” НЕМА ПОВЛАШЋЕНИХ КУПАЦА

Наплата прво у својој кући

■ На списку дужника налази се и 1.241 радника овог друштва са дугом од 10.794.136 дин.

Као што је и до сада редовно чинила, финансијска служба је и за недавно одржану седницу Економског савета ПД “Електросрбија” припремила неколико извештаја о извршењу наплатних задатака по фактурисаној реализацији за мај и укупан наплатни задатак за јун, увећан за мање наплаћено у мају ове године. Ови извештаји садрже податке о месечном задужењу, посебно за домаћинства и вирманце, затим стари дуг обрачунат заједнички са мајем, пренети дуг из маја и укупан наплатни задатак за јун и то за свих 18 огранака који послују у оквиру друштву.

Оно што представља новину, то је извештај о радницима “Електросрбије” који у назначеном периоду нису измирили дуг за утрошену електричну енергију. Таквих је укупно 1.241, а њихов дуг износи 10.794.136 динара. Посматрано по огранцима, највећи дужници су запослени у ЕД “Лозница”, у којој 117 радника дугује 1.595.767 динара, потом из огранка у Крушевцу, где

них 172 има дуг од 1.464.527 и Ваљева, чијих 138 радника дугује 1.232.796 динара. Најмањи дуг направили су запослени у ЕД “Сјеница” (7 радника - 24.217 динара), па Трстеника (15 радника - 104.623) и Врњачке Бање (21 радник - 155.693 динара) итд. Занимљиво је да се међу нередовним платишама налазе и запослени у Управи Друштва, у којој 35 радника дугује 287.802 динара!

С обзиром на то да немали број потрошача из категорије домаћинства дугују по неколико десетина па и стотина хиљада динара, онда појединачан дуг радника “Електросрбије”, који просечно износи 8.697 динара и није тако велики. Али, изненађујуће је да од укупно запослених у овом привредном друштву (3.951) сваки трећи радник не измирује благовремено своје обавезе. И то је основни разлог што је овај податак обелодањен у извештају финансијске службе. Али, то није и једини мотив.

Смисао објављивања овог податка је заправо жеља пословодства “Електросрбије”

да отклони сваку сумњу о повлашћеном положају њених радника. А таква сумња је испољена у неким медијима који критикују све врсте наплате дуга привредних друштава у ЕПС-у, видећи у њему злу и опасну бабарогу која плаши народ “маказам” и мраком.

Истина је, додуше, да се на списку великих дужника “Електросрбије” налазе и тзв. повлашћени потрошачи, али то нису њени радници, већ углавном вирманци, односно предузећа од општег интереса (наменска и прехрамбена индустрија) и установе од виталног значаја за локално становништво (болнице, домови здравља, пекарне, школе, дејчи вртићи и сл.), као и неке фирме у приватизацији, чији је дуг привремено “замрзнут”, да би после продаје био намирен.

Према томе, то што нико од неплатиша запослених у “Електросрбији” није искључен са мреже, нити је пак против некога поднета пријава суду са захтевом за принудну наплату, не значи

да су у привилегованом положају, него да су њихови неплаћени рачуни релативно мали. Уосталом, у електродистрибуцијама су нам рекли да имена њихових радника са неизмиреним рачунима за утрошену електричну енергију нису за њих непознаница, а још мање “поверљив спис за интерну употребу”. Напротив, таквим радницима су извесно време скидали са платног списка део зараде ради измирења дуга, али се та мера показала непримереном у погледу једнаког третмана свих корисника електричне енергије.

Одлучено је, стога, да се корисници струје прво у својој кући увере да је редовно плаћање не само у општем него и у њиховом личном интересу, са надом да ће то позитивно утицати на све друге потрошаче који се оглушују о позиве да редовно измирују своје обавезе. Јер, деловање личним примером, искуство казује, по правилу је најефикасније. ■

Р. Гавриловић

ЗАХВАЉУЈУЋИ ЕНЕРГЕТСКОМ БУМУ

Русија поново велесила!

■ У експлоатацији нафте достигнута саудијска продукција ■ Куповина фирми у земљама ЕУ

После распада Сојетског Савеза и свега што је уследило потом на светском плану остала је само једна велесила - Сједињене Америчке Државе. Међутим, последњих година рекордне, стално растуће цене енергетских сировина побољшавају положај и враћају самопоуздање Русије, почев од привреде, преко унутрашње политике до дипломатије, толико да не мало аналитичара, у коментарима поводом недавног самита Г-8 у Русији, пореде руску тежину у енергетици с нуклеарном претњом бившег СССР.

Неколико најмаркантнијих података о томе. Производња нафте порасла је за време председничког мандата Владимира Путина за 60 одсто, то јест на 9,6 милиона барела у просеку дневно чиме је достигнута саудијска продукција. Последњих година Русија је растом своје производње покривала половину раста тражње за нафтом на светском тржишту.

Удео државе у енергетици расте: Кремљ и компаније које су му лојалне контролишу удео од преко 50 одсто у производњи нафте. Држава је установила две главне компаније у енергетском сектору - "Роснефт", који ће доминирати у експлоатацији нафте, и "Газпром" у експлоатацији и транспорту гаса. Кремљ припрема закон према коме ће велика налазишта нафте и гаса моћи да поседују само руске фирме (закон ће се односити и на лежишта руда метала и неметала) "British Petroleum" и "СonocoPhillips" се могу сматрати срећницима којима је још раније омогућено да добију високе уделе у акцијама руских компанија!

ЕУ је недавно позвала Москву да ратификује тзв. Енер-

гетску повељу која се темељи на подршци конкуренције и снижавању цена за транспорт гаса из средње Азије у Европу. Није извесно чак ни да ли ће, а камоли када ће то Кремљ учинити.

Пошто је учврстио позиције у земљи Кремљ се одлучио на експанзију фирми, чије су касе препуне петро и гасдоларима у иностранству. "Газпром", на пример, купује у Великој Британији компанију "Centrica" и показује интересовање за више фирми у Немачкој и Италији. Огромно арктичко налазиште гаса "Stokman" сматрало се најпогоднијим за сарадњу "Газпрома" с америчким, норвешким и француским партнерима. Коначни договор је изостао због америчке неспремности да омогући Русији приступ у Светску трговинску организацију (WTO).

У настојању да покаже добру вољу ради постизања

Девизне резерве преко четврт билиона долара

Девизне резерве Руске банке (централна банка земље) премашиле су последњег дана јуна границу од 250 милијарди долара (за 600 милиона). Граница од 200 милијарди долара резерви прекорачена је, према саопштењу на интернет страници банке, недавно - почетком марта ове године. Најниже девизне резерве биле су септембра 1998. године на врхунцу финансијске и економске кризе, када су износиле свега 12,48 милијарди долара. Априла 2000. године започео је раст резерви које су, међутим, тек фебруара-марта 2003. прешле границу од 50 милијарди долара. Психолошки најважнија граница од 100 милијарди пређена је почетком новембра 2004. године. Резерве су ове године порасле за 70 милијарди долара, а достизање нивоа од 300 милијарди долара очекује се већ најесен.

глобалне енергетске безбедности, Кремљ је коначно дао благослов "Роснефту" да може 14. јула да прода мањински удео у акцијама на берзама у Лондону и Москву. То је и учињено. Била је то пета по величини у историји једнократна продаја акција. Заинтересованим инвеститорима продата је осмина акција у вредности од 10,4 милијарде долара. Стратешки инвеститори су, према саопштењу "Роснеф-

та", купили 21 одсто понуђених акција, мада се, према изворима блиским емисији, намеравало да да британском "BP", малезијском "Petronasa" и кинеском "CNPC" део од око три милијарде долара. Та тројка је, међутим, очекивала двоструко више од тога. Висока заинтересованост за акције "Роснефта" гурале су цену, у траженом оквиру од 5,85 до 7,85 долара за акцију, према горњој граници, тако да се на крају куповало за 7,55 долара. Захваљујући томе, тржишна вредност "Роснефта" скочила је на 80 милијарди долара и превазишла конкурентски "Лукоил", мада овај има више нафтних резерви и знатно веће рафинеријске капацитете. Стратешки инвеститори желе, према банкарским изворима, што тешће везе с Кремљем који је обновио контролу над енергетским сектором земље.

Руска политика је према бившим републикама СССР агресивнија него према Западу. "Газпром" је, на пример, прекинуо испоруке гаса Украјини и Белорусији, захтевајући да одмах почну да плаћају више цене. То се одразило и на смањивање транзита гаса према Европи и појачало страховања од европске зависности од Русије. ■

М. Лазаревић

Петро и гас доларима купују се фирме у свету

ФОТО: ФОНЕТ

Мања јулска производња

После десетодневног застоја, неопходног како би се допунила депонија угља, Термоелектрана "Пљевља" је последњег дана јула у поноћ наставила производњу. Ова електрана је од почетка године произвела око 550 милио-

на киловат-сати електричне енергије, што одговара плану за овај период. У јулу је уместо предвиђених 110 милиона произвела око 87 милиона киловат-сати.

У овој години пљевљанска термоелектрана треба-

ло би да произведе нешто више од милијарду киловат-сати струје, за шта је потребно 1,35 милиона тона угља. У тој компанији тврде да је погонска спремност на високом нивоу, а главни проблеми одnose се на попуњеност де-

поније шљакe и пепела на Маљевцу.

Застој термоелектране је, иначе, енергетским билансом планиран у октобру због припреме постројења за рад током зиме.

П. М. П.

СКОК ЦЕНА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

"Глад" за струјом у Европи

■ Прва аукција електричне енергије у овом региону за 2007. годину донела изненађујуће доста веће цене од очекиваних

Недавне прве аукције електричне енергије у средњоевропском региону за идућу годину, одржане у јулу у Словачкој и Мађарској, донеле су изненађења. Из њих је произашла цена која је била доста већа од очекивања. У Словачкој, у којој је великотрговинска цена струје била 36 евра за мегават-час, скочила је на ниво од 43 евра, што представља раст од 16 одсто. У Мађарској је та цена скочила још више и достигла 47,5 евра (великотрговинска цена је, ипак, само један, мада најважнији елемент коначне цене коју плаћа потрошач. На коначну цену утичу, такође, надокнаде за дистрибуцију и издвајања, то јест дотације за такозвану зелену електричну енергију, односно ветроенергију, соларну...). Посебно је Словачка, због свог географског положаја, сигнал за кретање цена у целом региону. Укратко, у средњој Европи почиње да влада глад за електричном енергијом и неминовно је да цене убрзано расту.

У региону се капацитети у раду смањују. Крајем године у старој словачкој нуклеарки у Јасловским Бохуницама одслужиће један блок и биће трајно

избачен из погона. Рад ограничавају термоцентрале "Војани" и "Новаки", искључење из погона очекује и чешка "Тушмице"... Истовремено тражња за енергијом расте, тако да се на следећој аукцији, коју у августу организује највећи произвођач у региону чешки ЧЕЗ, очекује да ће као никад досад надмашити понуду.

На раст цена у региону, наравно, велики утицај има кретање цена у Немачкој и западној Европи које се повећавају под различитим утицајима, пре свега, и највише са усклађивањем паритета цена с нафтом и гасом. У Немачкој је, иначе, и после свих прилагођавања и усклађивања цена, струја још јефтинија за око 30 одсто него у Чешкој и Словачкој (у ове две земље се креће, углавном, на истом нивоу). С друге стране на успоравање поскупљења делују ниже цене на тржишту дозвола за емисије штетних гасова, тако да ће производња струје из угља бити због тога нешто јефтинија. У чешком случају као стабилизатор цена делује то што ЧЕЗ производи већи део електричне енергије из сопственог угља. Ипак, због релативно високог раста цена енергије, и не

Словачка - сигнал за кретање цена у региону

само у првом реду електричне енергије, у мају се први пут после неколико година догодило у Чешкој да инфлација пређе три одсто и буде виша од критеријума, прописаних за увођење евра. Јер цене енергије се, као што је познато, ланчано преносе и уграђују у цене свих производа и услуга.

Према неким чешким рачуницама, поскупљења струје су већа када су у питању фирме које доста троше електричну енергију. Како каже директор једне фирме, који је новинарима показао фактуру према којој испада да је за његову фирму струја поскупела 47 одсто "ако се настави оваквим темпом,

за две-три године преживеће само једна фирма - ЧЕЗ". Струја је за привреду ове године у просеку, иначе, поскупела овде за 15 одсто, а за домаћинства нешто мање од тога.

У ЧЕЗ-у на такве приче, са смешком одмахују рукама, и одговарају кратко - све то што се добије од поскупљења, иде у нове капацитете, не само оне које ЧЕЗ гради него и оне које купује у иностранству. А од тога највише ућари држава-двотрећински власник ЧЕЗ-а коме је у последње четири године порасла тржишна вредност (капитализација) за пет пута. ■

М. Л.

Препород у знаку ветра

■ Из ветроелектрана, по којима је светски шампион, у Немачкој се производи 26 милијарди киловат-сати струје годишње ■ Немачке резерве угља најбогатије у Европи, а производња лигнита највећа у свету ■ Против затварања нуклеарки

Од уједињења пре петнаестак година Немачка има неспорно најснажнију привреду у Европи, а у Групи осам најразвијенијих земаља трећа је по "тежини" бруто националног производа. У светској електропривреди такође је један од лидера: по производњи и потрошњи струје спада у првих шест земаља, а њени џинови Е.ON и RWE најјачи су европски енергетски тандем.

Због ограничених природних ресурса Немачка увози већину енергената. Изузетак је само угљ, по којим је резервама најбогатија у Европи, а по производњи лигнита је и најјача у свету. Немци су и један од највећих извозника струје на Старом континенту. У производњи електричне енергије највише се ослањају на угљ, на коме је изникло огромно термокомплекс, али доста киловата добијају и из нуклеарних електрана које, међутим, нису по укусу заштитара околине. Могуће превремено гашење нуклеарки и све строжији еколошки захтеви нагнали су Немце да одушак потраже у алтернативним изворима. Њихове компаније и истраживачи постали су светски лидери у технологијама коришћења обновљивих извора, што им је помогло да освоје светски примат и у производњи струје из соларних уређаја и - ветротурбина.

У подручју ветроенергије Немачка је убедљиви светски шампион. Широм те земље окреће се 18.000 ветротурбина укупне снаге 18.500 мегавата, произво-

Хидро-комплекс у другом плану

Светски лидери у производњи струје из ветроенергије

дећи више од 26 милијарди киловат-сати струје годишње или око пет одсто националне продукције електричне енергије. Далеко иза Немачке је Шпанија на

стао је и важнији послодавац од тамошње индустрије угља.

Гранска удружења и институти процењују да ће ове године сектор обно-

вљивих извора у Немачкој произвести више од 48 милијарди киловат-сати струје. Из соларне енергије, по тим прогнозама, добиће се 1,2 милијарда киловат-часова, из малих

хидроелектрана више од седам, из биомасе око осам, а из ветра 31 милијарда, уз још 22 милиона киловат-часова из енергије геотермалних извора. По

неким дугорочним пројекцијама, обновљиви извори осигураће до 25 одсто продукције струје у Немачкој крајем наредне деценије.

Резерве угља у овој земљи премашују 6,7 милијарди тона. Немци на томе још граде енергетску будућност иако је гас све заступљенији у класичним термоелектранама, које са око 65 одсто учешћа дају џиновски допринос националној производњи струје. У немачким рудницама годишње се ископа више од 170 милиона тона угља. Уз лигнит значајна је и производња каменог угља, која је концентрисана у басенима Рур и Сар на западним ободима земље. Налазишта каменог угља скривена су на великим дубинама и скупа су за експлоатацију, па држава помаже разним субвенцијама. У ранијем периоду помоћ федералних и локалних власти индустрији угља кретала се у висини три до пет милијарди евра годишње. Средином ове године Европска комисија је одобрила Немачкој да модер-

Са око 65 одсто учешћа класичне термоелектране дају џиновски допринос националној производњи струје.

другом месту са укупно 10.000 мегавата у ветротурбинама. Немачки сектор ветроенергије је и велики извозник, а како обезбеђује 64.000 радних места по-

Обновљиви извори "јачи" од нуклеарки

У Немачкој је прошле године произведена 581 милијарда киловат-часова електричне енергије, показују подаци EURELECTRIC-а. Највећи допринос дале су термоелектране са 358 и нуклеарке са 154 милијарди киловат-сати струје. Укупна потрошња премашила је 563 милијарди киловат-часова, уз увоз 53 и извоз 62 милијарде киловат-сати. Увозна струја углавном се набавља из Француске, Чешке и Норвешке, а њен извоз највише је усмерен у Холандију, Аустрију и Швајцарску.

Крајем прошле године немачка електропривреда располагала је са око 132.000 мегавата производних капацитета. Класичне термоелектране имају око 80.000 мегавата, нуклеарке 20.000, хидроелектране 10.000, а остали обновљиви извори 21.000 мегавата.

Скромни енергетски извори

Већина нафтних поља у Немачкој налази се на северу земље, а половину домаће продукције обезбеђује једно једино поље - Мителплате у Северном мору. Сопствени извори не покривају ни 10 одсто потрошње нафте, па Немци огромне количине тог енергента увозе из Русије, Норвешке и Велике Британије.

У сектору гаса Немачка је трећи највећи произвођач у ЕУ, после Велике Британије и Холандије. Домаћа производња гаса, међутим, подмирује тек четвртину потреба.

низацију и реорганизацију рудника угља у раздобљу 2006-2010. године припомогне са 12 милијарди евра.

Производња у налазиштима угља преполовљена је у последњих петнаестак година због затварања старих и неефикасних рудника у бившој Источној Немачкој. У међувремену је забрављена и већина застарелих термоелектрана на истоку Немачке, што је потрошњу угља svelo на око 250 милиона тона годишње. Немци су, ипак, четврти највећи потрошач угља у свету, а недостајуће количине подмирују увозом из Јужне Африке, Пољске, Русије, Аустралије и Колумбије. Део увозног угља покрива потребе њихове надалеко чувене индустрије челика.

У светским размерама Немачка је четврти највећи произвођач струје из атома, после САД, Француске и Јапана. Немци тренутно имају 19 угашених и 17 оперативних нуклеарних реактора, међу којима је највећи ISAR 2

са 1.400 мегавата, чији је оператор Е.ОН. Са уласком "зелених" у владајућу коалицију актуализовано је и питање гашења нуклеарки у Немачкој. На инсистирање заштитника природе влада у Бону је пре пет година потписала споразум по коме би све постојеће нуклеарке требало затворити до 2025. године. Овакав план је побудио отпор и у самом нуклеарном комплексу, али и међу немачким политичарима и привредницима. Федерација немачке индустрије (BDI), која представља велике потрошаче енергије, отворено се залаже да нуклеарна опција остане отворена, утолико пре што од краја осамдесетих година минулог века није изграђена ни једна нова нуклеарка.

Крајем прошле деценије Немачка је либерализовала електропривредно тржиште којим сада доминирају четири компаније. Реч је о домаћим енергетским циновима RWE, Е.ОН и EnBW

и шведском "Vattenfall"-у, који заједно производе око 80 одсто струје у Немачкој. Сваки од њих управља неким нуклеарним блоком, али и електропреносном мрежом јер у Немачкој нема јединственог оператера за целу земљу. Постоји и низ локалних електродистрибутивних компанија које у већини случајева поседују мање производне капацитете, а углавном су у државном или у власништву локалних администрација. Све скупа, на децентрализованом немачком електропривредном тржишту послује око 900 компанија, укључујући постројења за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије из којих стиже 12 одсто домаће продукције струје. Систем комуналног грејања најразвијенији је у бившој Источној Немачкој и углавном се ослања на гас, који и сада дотиче из Русије.

По неким мерилима француска група "Electricite de France" (EdF) је моћнија од немачких великана RWE и Е.ОН. Немачки двојац, међутим, непрестано се шири по Старом континенту, а најагилнији је у

Обновљиви извори у Немачкој даваће до 25 одсто укупне продукције струје крајем наредне деценије

аквизицијама у централној и источној Европи. EdF сада годишње продаје 550 милијарди киловат-часова струје, Е.ОН око 400 и RWE око 300 милијарди киловат-сати. Притом EdF има 50 милиона потрошача, Е.ОН око 45, а RWE око 30 милиона. Не рачунајући купце гаса, Е.ОН и RWE заједно опслужују 50 милиона потрошача струје. О каквим је гигантима реч говори и податак да Е.ОН послује у 12 европских земаља и да је лане имао 56 милијарди евра укупног прихода, нето приход од

7,4 милијарди евра и 80.000 запослених. RWE је са нешто већим бројем запослених остварио 42 милијарде евра укупног прихода, уз нето приход од 2,2 милијарде евра. Трећи немачки енергетски великан EnBW достигао је укупни приход од 10,8 милијарди евра. Истовремено, њихов главни ривал у Европи, корпорација EdF, постигла је обим продаја у вредности 51 милијарде евра и исказала 3,2 милијарде евра нето прихода.

Са либерализацијом немачког тржишта струје повећан је и број страних компанија које инвестирају у нове електране у тој земљи. Међу њима предњаче норвешки "Statkraft", холандски "Essent" и, наравно, шведски "Vattenfall". Федералне и локалне власти дају значајне погодности улагачима јер се процењује да у Немачкој треба заменити 40.000 мегавата производних капацитета у наредних 15 година. Са поштрвањем стандарда за емисију угљен диоксида могуће је да ће потребе за заменским капацитетима бити и веће.

У плановима за ову и наредну деценију Немци имају исту стратегију - задржавају јак термокомплекс заснован на (домаћем) угљу да би избегли прекомерну зависност од увоза енергената. Из истих разлога још снажније подупиру обновљиве изворе, чији удео у производњи струје, укључујући и велике хидроелектране, треба да порасте на 12,5 одсто до 2010. године. Инвеститори и произвођачи струје из обновљивих извора уживају бројне погодности, укључујући и обавезу оператера преносне мреже да приоритетно купују "чисту" електричну енергију. Уз савезну владу, и свих 16 федералних јединица - лендера имају сопствене програме за промоцију обновљивих извора.

Младен Бачлић

Нови процват Месопотамије

■ Пројекат југоисточне Анадолије са централном браном "Ататурк" и изградња бране "Илицу" почетак хидро ренесансе југозападне Азије

Кроз планине југоисточне Турске на путу ка северној Сирији и Ираку, Еуфрат и Тигар теку удаљени једна од друге 80 километара, што је јединствена географска појава. Еуфрат је дуг 2.740 километара, а Тигар 1.890 километара. Горњим током пролазе кроз долине и клисуре источне Анадолије, на надморској висини између 1.850 и 3.050 метара. Средњим током теку кроз Сирију и Ирак, а њихова делта чини доњи ток, где се спајају у Шат ел Араб на ушћу у Персијски залив. Процењени хидропотенцијал обе реке износи 25.000 мегавата, а пројекат југоисточне Анадолије (ГАП) и изградња бране "Илицу" у Турској само су почетак хидро ренесансе југозападне Азије.

Некада давно Месопотамија је зависила од ђуди те две реке лепотице југозападне Азије. Данас, вековна жеља народа дуж обала Еуфрата и Тигра да их укроте и водену снагу употребе за добијање електричне енергије и наводњавање милиона хектара плодне земље у Турској, Сирији и Ираку полако, али сигурно, добија коначне обресе. Мамутски пројекат југоисточне Анадолије (ГАП) са централном браном "Ататурк" у Турској, потпуно је оправдао очекивања. Турска је обезбедила 8,9 милијарди киловат-сати електричне енергије, а само брана "Ататурк" је за деценију рада произвела струју вредну 8,5 милијарди долара, чиме је сама себе отплатила. У току је наставак овог великог пројекта на изградњи бране "Илицу" у југоисточној Анадолији на реци Тигар, 65 километара узводно од сиријско-ирачке границе. Вредност посла је 1,56 милијарди долара, а турској влади финансијску помоћ пружиле су Велика Британија, Шведска, Аустрија, Немачка, Италија, Јапан, САД, Португал и Швајцарска. Финансирање води UBS банка из Цириха. Брана је дуга 1.850 метара, а висока 135 метара. Резервоар за акумулационо језеро је капацитета 10,4

Брана "Ататурк" у Турској на Еуфрату: лепотица од 4.200 мегавата

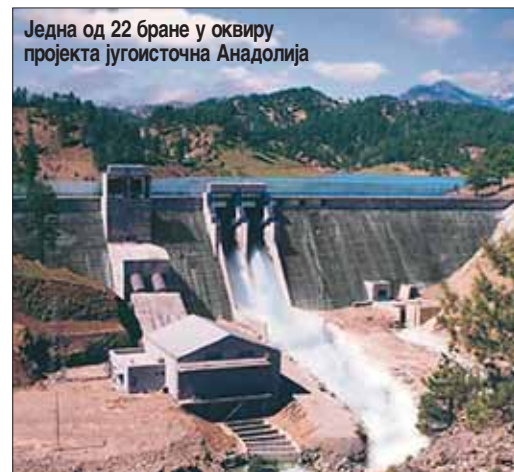
Анадолијски аграрни рај

Турска ће 2010. испунити деценијски сан да искористи изванредну водену снагу Еуфрата и Тигра и од сушне Анадолије направи пољопривредни рај за две жетве годишње. Тада ће, по прогнозама стручњака, бити завршен мамутски пројекат југоисточне Анадолије (ГАП) вредан чак 32 милијарде долара. У структури трошкова чак три четвртине новца је отишло на изградњу брана. Реч је о систему од 22 мање бране и 19 хидростаница у осам турских провинција. Централно постројење - брана "Ататурк" завршена је 1993. године. Висока је 184 метра, а дуга 1,8 километара. Инсталисана снага је 4.200 мегавата, по чему је "Ататурк" шеста брана по величини у свету. Планирано је да се из овог система наводњава чак 1,5 милиона хектара плодне земље преко малих брана, канала и дистрибутивне мреже. ГАП би требало да обезбеди 22 одсто турских потреба за електричном енергијом. Према замисли инжењера, од бране "Ататурк" тунелским системом Санлиурфа вода се усмерава ка равницама Харан, Мардиа и Сејланпинар. Тунелски систем Санлиурфа састоји се од два паралелна тунела од којих је сваки дуг 26,4 километра, пречника 7,62 метра. Први је отворен 1994. године, а други је пуштен у експлоатацију ове године. Главна идеја је да се из њега наводњавају памучна поља.

милијарде кубних метара воде, на површини од 312 квадратних километара. Инсталисана снага је 1.200 мегавата. Радови су почели 1999. године, а током ове године требало би да потекну и први киловати струје. Хидромеханичку опрему заједнички уграђују шведска компанија АББ и швајцарски конзорцијум "Sulzer". Грађевински радови су поверени компанијама "Balfour Beatty" (Велика Британија), "Impregilo" (Италија) и "Skanska" (Шведска), заједно са три турске грађевинске фирме. Занимљиво је да градњу бране прате и жестока политичка препуцавања између Турске, Сирије и Ирака око коришћења воде из акумулационог језера. С обзиром на то да се брана налази у делу Турске насељеном Курдима чије герилце подржава Сирија, јасно је да Анкара то никако не може да прихвати. С друге стране, Ирак тврди да ће бране на реци Тигар смањити дотоке воде за наводњавање и тражи компромисно решење за све три стране. Конфликт је стигао и до Уједињених нација и само се потврдило колико је вода значајно животно питање за сваку земљу.

Еуфрат, највећа река југозападне Азије, настао је од две мање реке: Мурат и Карасу. У горњем току тече кроз дубоке кањоне, а у средњем кроз Сирију је незаобилазан у наводњавању

плодних поља. У Тобги, сиријском градићу, Руси су подигли истоимену брану високу 70 метара, са идејом да се наводњава читав регион. Нешто низводније у Еуфрат се уливају Белик и Кабур, једине притоке. Улазећи у сиријску пустињу и ирачку низију, река губи брзину и постаје спори поток. На уласку у Ирак код града Хита, Еуфрат је само 53 метра изнад нивоа мора. На путу лугом 753 километра ка Персијском заливу, Еуфрат губи снагу, али је незаменљив у наводњавању. У доњем току кроз систем канала и брана омогућава да се на његовим обалама гаје житарице, али често плави јер оне нису уређене насипима. Пре него што се сједини са Тигром

Једна од 22 бране у оквиру пројекта југоисточна Анадолија

НУКЛЕАРНА ЕЛЕКТРАНА "КРШКО"

Већа снага из јапанских турбина

■ Капацитет нуклеарке повећан је за 20 мегавата, а производња за 150 милиона киловат-сати електричне енергије

После провера при раду пуним капацитетом и закључних испитивања Нуклеарној електрани "Кршко" у Словенији одређена је у јулу нова називна снага, која сада износи 727 мегавата на електричном генератору. Повећана снага електране остварена је заменом обе турбине ниског притиска током овогодишњег ремонта. Нове турбине које је испоручио јапански "Mitsubishi" имају боље искоришћење и представљају најсавременије технолошко решење. Оба турбинска ротора кована су од једног одливка, лопатице су тродимензионално обликоване, а новим решењима досеђена је висока поузданост.

Овом модернизацијом реализована је за 20 мегавата виша називна снага, а годишња производња биће у просеку већа за око 150 милиона киловат-сати електричне енергије. Инвестиција ће се вратити у раздобљу од седам година захваљујући повећаном капацитету НЕ "Кршко" и мањим трошковима одржавања. Пројект замене турбинских ротора трајао је три године, док је она изведена за 28 дана.

Овако оснажена словеначко-хрватска нуклеарка у Кршком произвела је у јуну 515,6 милиона киловат-часова бруто електричне енергије, односно 493

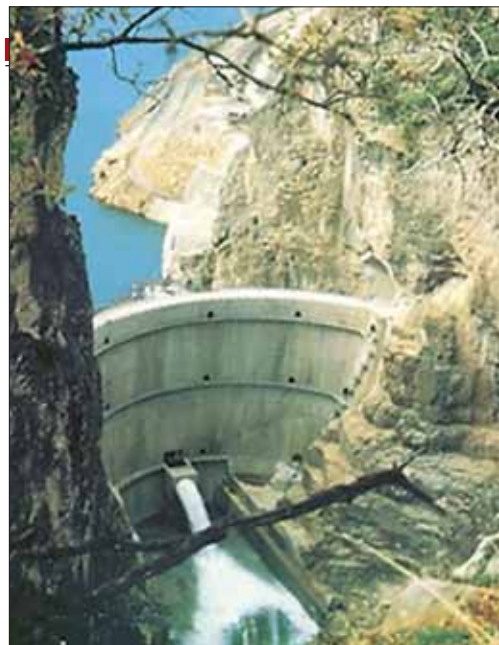
НЕ "Кршко" са новом називном снагом од 727 MW

милиона киловат-сати нето. Јунска производња била је 10,3 одсто већа од планиране. За првих шест месеци ове године НЕ "Кршко" је испоручила готово 2,8 милијарди киловат-сати бруто или безмало 2,3 милијарди киловат-часова нето. Упркос подбачаја производње током ремонта, шестомесечни учинак је на нивоу прошле године, у којој је "Кршко" укупно произвело 5,6 милијарди киловат-сати електричне енергије.

Заједничка словеначко-хрватска нуклеарка

"Кршко" прикључена је на мрежу 1981. године и тренутно је на половини радног века. До најновије модернизације њен једини реактор имао је бруто капацитет од 707 мегавата, односно нето 656 мегавата. Са продукцијом већом од пет милијарди киловат-сати годишње "Кршко" досеже 40 одсто укупне продукције струје у Словенији. Лане је у тој земљи произведено 13,2 милијарде киловат-сати електричне енергије. ■

М. Б.

Нове бране "кроте" Тигар

код места Кварна, Еуфрат се дели на много канала стварајући мочваре и језеро Хамар. Највећа брана на Еуфрату у Ираку је Хадита (инсталисана снага је 660 мегавата) удаљена 240 километара од Багдада.

Тигар, такође, извири у источној Турској и тече до града Сизре, где ствара природну границу са Сиријом. Низводно после 32 километра улази у Ирак. Снагу добија уливањем четири велике притоке: Великог Запа, Лесер Запа, Адхејма и Дијале. Престоница Багдад лежи на ушћу Дијале у Тигар. Занимљиво је да је Тигар богатији водом од Еуфрата, јер се у њега уливају бројне притоке у Зарго планинама. Плован је од Багдада на југ, све док са Еуфратом не формира Шат ел Араб и заједно се улију у Персијски залив. Тигар је чувен по поплавама, јер дуго стручњаци нису могли да објасне огроман прилив планинских притока. Веће бране на њему су "Мосул", "Самара", "Бекме", "Докан", "Дибис". Нарочито значајна је брана "Мосул" код истоименог трећег највећег ирачког града. Инсталисана снага је 320 мегавата и од виталног је значаја за добијање електричне енергије на северу Ирака. Обезбеђује, такође, квалитетно наводњавање плодне земље. ■

Б. Сеничић

Нови реактори у САД после 30 година

■ У Сједињеним Државама раде 104 нуклеарна реактора. У њима је лане произведено 780 терават-сати електричне енергије или нешто више од трећине укупне светске производње нуклеарних електрана.

Нуклеарни лоби у највећој економској и војнополитичкој сили света, Сједињеним Америчким Државама, ликује. После више од 30 година дочекао је прву нову наруџбину за градњу атомске централе. Компанија "НРГ Енерџи" саопштила је да намерава да наручи од америчког концерна "Ценерал електрик" и јапанске фирме "Хитачи" два реактора, која ће поставити у близини тексашког Хјустона, у вредности од 5,2 милијарде долара.

То је само први део дугорочног пројекта "НРГ Енерџи" у вредности 16 милијарди долара којим се планира градња нуклеарних централа укупног капацитета од 10.500 ме-

Буш: Нуклеарке двоструко решење

За убрзани развој нуклеарне енергетике изјаснио се недавно амерички председник Џорџ Буш. Он је уочи самита Г-8, који је као кључне имао енергетске теме, овако одговорио на питање које се у интервју немачком привредном листу "Хандесблат" тичало улоге коју у енергетском миксу треба да игра нуклеарна енергија.

- Занимљиво је да је могуће истовремено достићи економске и националне извесности и штитити животну средину. Нуклеарна енергетика је за мене, с обзиром на страховања од поступног отопљавања земље, изузетно важна. Ако је некоме заиста стало до заштите животне средине, онда је заиста мирољубиво коришћење нуклеарне енергије за њега добро решење. Али, то је принципијелна одлука и свака земља у енергетском развоју мора за поједине опције - истако је Буш.

гавата. Наружбина ће бити, како је најављено, закључена идуће године, нова тексашка нуклеарка ће почети да се гради 2009, а треба да почне да ради 2014. године.

За оживљавање нуклеарне енергетике, на коју у САД отпада нешто мање од петине укупне про-

изводње електричне енергије, упадљиво се залаже сам амерички председник Џорџ Буш. За овакав његов став, како се тврди у добро обавештеним круговима у енергетском бизнису, доста заслуга има амерички стручњак и бизнисмен српског порекла Бранко

Терзић који је био коминистар енергетике (односно члан енергетске комисије од три члана) у влади Џорџа Буша старијег. Буш млађи, нуклеарну енергетику види као највећу шансу да се смањи зависност од увоза нафте. Лане је Буш потписао и нови закон о енергетици. Према том закону, градитељи нуклеарних централа имају право на пореске олакшице, бенефициране кредите и јевтиније осигурање.

- Додатни капацитети би нам били потребни већ између 2009. и 2011. године, али нови реактори, могу да почну да раде најраније три године касније - пожалио се "Вашингтон тајмс" Мајк Валас, потпредседник компаније "Консталејшн енерџи". Ова компанија намерава да постави две нове нуклеарне централе на америчкој источној обали. Подршку енергији из атома не скрива ни брат председника Буша, Џеб Буш, иначе гувернер југоисточне америчке државе Флорида.

У Сједињеним Државама у раду су 104 нуклеарна реактора. Укупно, у њима је лане произведено 780 терават-сати електричне енергије или нешто више од трећине укупне светске производње нуклеарних електрана.

Оживљавање нуклеарне енергетике у САД изазива, наравно, велика узбуђења, прилагођавања и преумеравања у светским енергетским круговима,

У САД у раду 104 нуклеарна реактора: НЕ "Susquehanna"

Из нуклеарки око петине укупне производње електричне енергије: НЕ "Kewaunee"

посебно нуклеарној машиноградњи. Нуклеарна енергетика поново постаје посао са великом будућношћу. "Хитачи", који је досад поставио 23 нуклеарна реактора у Јапану и Тајвану, од најављеног уговора у САД очекује да ће му помоћи да учврсти свој положај у бици са највећим ривалом. А највећи му је конкурент нико други него, такође, јапанска "Тошиба". Она је недавно (о чему је писао "kWh") конкуренте бацила на колена договором с фирмом "Бритиш нуклеар фјуелс" да од ње за 5,4 милијарде долара купи познатог специјализованог америчког произвођа-

ча опреме за нуклеарне електране амерички "Вестингхаус". Уколико та трансакција прође код антимонополних уреда, "Тошиба" постаје убедљиво највећи светски произвођач у овој бранши.

У конкурентској бици за наруџбине за градњу нових америчких централа ући ће сигурно немачки концерн "Сименс", потврдио је одмах после информација о наруџбини од "НРГ Енерџи" од "Ценерал електрика" и "Хитачија" извршни директор ове фирме Клаус Клајнфелд. Овај концерн много очекује од заједничког предузећа за производњу опреме за нукле-

НЕМАЧКА - Велика владина коалиција, која је на власти, прихватила је обавезу раније владе да ће се до 2020. године поступно из употребе избацити све нуклеарне централе. Приватне компаније притискају да се продужи век трајања бар трећини капацитета.

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА - Премијер Тони Блер уврстио је будућност нуклеарне енергије у кључне теме своје владе. Приклања се начелу да је нуклеарна енергетика неопходна ради дугорочне сигурносности у снабдевању.

ФРАНЦУСКА - У овој земљи око 80 одсто електричне енергије потиче из нуклеарки. Ниједан нови блок, међутим, није пуштен у рад од 1993. године. Планира се, ипак, градња европског реактора под притиском снаге 1.600 мегавата који би требало да буде пуштен у погон 2012. године.

ФИНСКА - У градњи је пети нуклеарни блок у овој земљи који ће почети производњу у 2008. години. Индустијски лоби већ ради на томе да почне да се гради и шести.

ШВЕДСКА - На референдуму 1980. године грађани се одлучили да ће се сви реактори поступно избацити из рада. Још 1999. године заустављен је рад нуклеарне централе у Барсебаку на југу земље.

ЧЕШКА - Државна енергетска концепција из 2004. године рачуна на на поступно увећање удела нуклеарних електрана у производњи електричне енергије са 18,4 одсто у 2000. години на 38,6 одсто у 2030. години. Јачање Зелене странке, која је по први пут на изборима у јуну успела да уђе у парламент, доводи у питање ову концепцију.

КИНА - До 2030. године у плану је да се изгради 30 нових реактора. Удео нуклеарне енергетике у производњи електричне енергије тако би се повећао са 2,3 на четири процента, што је осетно мање од светског просека и посебно просека развијених земаља.

ЈАПАН - Ова земља, која је трећи највећи светски произвођач енергије из атома (после САД и Француске) намерава да до 2010. године постави пет нових блокова и тако удео нуклеарних електрана у производњи електричне енергије повећа са нешто више од 30 на 40 одсто.

арне централе, формира-
ног с француском "Аре-
вом".

На светском тржишту
неће, када се тиче ове гра-
не, изостати ни Русија.
Шеф владе агенције
"Росатом" Сергеј Кири-

јенко најавио је намеру
владе да се сви руски про-
извођачи у овој бранши
обједине у једну фирму
која ће се вероватно звати
"Атомпром".

М. Лазаревић

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Сарадња са Словенцима

Највиши руководиоци Електропривреде Републике Српске (ЕПРС) и Холдинга словенске електрарне (HSE) потписали су крајем јула споразум о дугорочној пословно-техничкој сарадњи. Документ потписан у Бањалуци предвиђа учешће те словеначке пословне групе у изградњи новог блока снаге 600 мегавата у Термоелектрани "Угљевик" и модернизацији старих постројења у тој електрани, као и учествовање у изградњи хидроелектрана у Републици Српској.

Процењује се да ће укупна улагања HSE у развој електропривреде Републике Српске достићи 600-700 милиона евра.

Предстоји градња новог блока у ТЕ "Угљевик"

Групу HSE чине пет производних компанија, рудник угља, две инвестиционе и три међународне компаније - HSE

Italia, HSE Balkan Energy и HSE Hungary. Тај највећи пословни систем у словеначкој електропривреди има 5.000 запослених и даје половину укупне производње струје у Словенији. У првих шест месеци ове године група HSE остварила је чисту добит у висини 45,5 милиона евра и произвела 3,55 милијарди киловат-часова електричне енергије. Трећину те количине HSE је извезла, највише у Италију.

М. Б.

Општа корист од чисте енергије

■ Челници најразвијенијих земаља обећали у Санктпетербуршком Акционом плану већу помоћ земљама у развоју ■ Бржи трансфер технологије у подручју обновљивих извора и енергетске ефикасности

Лидери осам најразвијенијих земаља - САД, Јапана, Немачке, Француске, Велике Британије, Италије, Канаде и Русије - изразили су на самиту у Санкт Петербургу подршку развоју отвореног и транспарентног енергетског тржишта и обећали да ће снажно "промовисати још ширу употребу обновљивих и алтернативних извора енергије". У Плану акција за глобалну енергетску сигурност, усвојеном на крају дводневног Самита Групе Г 8 чији је домаћин била Русија, наглашава се да земље произвођачи и потрошачи енергије имају заједничке интересе и подвлачи да је отворено, транспарентно и конкурентно тржиште кључ за постизање сигурности у снабдевању енергијом.

Овај документ прихваћен је као део заједничких напора за превазилажење постојеће несигурности и тешкоћа у снабдевању енергијом. Њиме су лидери Г 8 потврдили и спремност да примене сличне споразуме са претходних самита, али су упозорили да се ни глобална енергетска сигурност, ни миленијумски циљеви развоја не могу достићи све док 1,6 милијарди људи у земљама у развоју нема приступ струји.

Баш током самита берзанске цене нафте порасле су на рекордних 78 долара за барел, па је у Санктпетербуршком Плану акција наглашена потреба рационализације горива у сектору тран-

спорта јер се ту реализује две трећине светске потрошње нафте.

Председници држава или влада осам најразвијенијих земаља обећали су да ће у оквиру Плана акција радити на побољшању инвестиционе климе у енергетском сектору, подстицати енергетску ефикасност, штедњу енергије и диверсификацију енергетског микса и давати допринос у спречавању климатских промена. "Сматрамо да је важно олакшати прилив капитала у производњу електричне енергије, укључујући градњу нових, много модерних електрана, оспособљавање постојећих постројења

Лидери Г 8 поздравили су и успостављање глобалне сарадње у биоенергији и обећали да ће тешке сарађивати са земљама у развоју

за знатно веће коришћење обновљивих извора, ширење електропреносне мреже, развој међурегионалне енергетске инфраструктуре и олакшавање размене електричне енергије уз помоћ прекограничних и транзитних аранжмана", наводи се у Акционом плану. У документу се прецизира да диверсификација енергетског микса умањује глобалне ризике у снабдевању енергијом, због чега ће учесници самита радити на развоју "алтернативне и енергије са ниским уделом угљеника како би се проширило искоришћавање обновљивих извора, а иновативне

Обновљиви извори све конкурентнији конвенционалним горивима

технологије развијале и примењивале широм енергетског сектора".

У посебном одељку Акционог плана посвећеном обновљивим изворима истиче се да њихова шира употреба значајно доприноси дугорочном снабдевању енергијом без лошег утицаја на климу. Обновљиви извори у виду соларне, еолске, геотермалне и хидроенергије и биомасе постају по трошковима све конкурентнији конвенционалним горивима, а у низу случајева су и економични, констатује се у документу и истиче пуна подршка међународним програмима и механизмима везаним за обновљиве изворе. У том контексту посебно

се помињу "Програм за обновљиву енергију и енергетску ефикасност", "Медијтеранска сарадња у подручју обновљивих извора" и "Мрежа обновљиве енергије за 21. век". Лидери Г 8 поздравили су и успостављање глобалне сарадње у биоенергији и обећали да ће тешке сарађивати са земљама у развоју да би подупрли коришћење обновљивих извора.

"И даље ћемо јачати међународну сарадњу у коришћењу потенцијала биомасе и примени усавршених поступака за одрживо управљање шумама" јер се тиме олакшава диверсификација

локалне потрошње енергије, смањује садржај угљеника и постижу још многе економске и еколошке користи, порука је са Самита у Санкт Петербургу. Из истих разлога учесници су обећали да ће подупирати и развој (осталих) локалних извора енергије, укључујући обновљиве изворе попут хидроенергије, соларне, геотермалне и енергије ветра и биомасе, јер се тиме може смањити сиромаштво и побољшати снабдевање енергијом у земљама у развоју. Поменуте мере, наводи се у овом документу, подразумевају и развој енергетске инфраструктуре способне да смањи рањивост сиромашних земаља на енергетске шокове.

"Наложили смо нашим стручњацима да заједно са другим земљама, међународним и регионалним финансијским институцијама (Светском банком, регионалним развојним банкама, агенцијама УН) и приватним сектором раде на трансферу технологије у подручју енергетске ефикасности, штедње енергије, обновљивих извора и децентрализације локалних извора да би се тиме смањило енергетско сиромаштво, побољшао приступ енергији и интензивирала енергетска ефикасност у земљама у развоју", саопштено је са овог скупа. ■

М. Бачлић

“Еколошки дуг” већ у октобру

■ Истраживање “Дана еколошког дуга” је засновано на принципу поређења утицаја људске делатности на животну средину

Све је краћи рок у току сваке године у коме се потроше природни ресурси који не успевају да се обнове таквом брзином каквом је човек способан да их троши, тако да ће већ за пар месеци, прецизније 23. октобра, доспети у својеврстан “еколошки дуг”, упозорили су научници у студији британске независне организације “Њу економикс фандејшен”. Научници из NEF-а очекују у будућим годинама да ће дан светског еколошког дуга доспевати још раније, а за то су, углавном, према њиховом мишљењу, одговорне брзо развијајуће економије као што су, на пример, Кина и Индија.

Истраживање “Дана еколошког дуга” је засновано на принципу такозване еколошке стопе, које омогућава поређење утицаја људске делатности на животну средину. Ради се о систему који утврђује колико је земље и воде потребно људској популацији за производњу хране, електричне енергије, обезбеђење саобраћаја, као и ликвидацију отпада. “Уколико претпоставимо да је сваком

човеку аутоматски додељен одговарајући исти део глобалне атмосфере, а људи у богатим државама троше далеко више него што је њихов праведни удео у глобалном атмосферском угљениковом буџету, онда је то упозоравајуће”, указује се у студији.

У “календару еколошког дуга” који је ова организација објавила, приказани су дани у календарској години у којима одговарајућа група земаља фактички престаје да се користи властитим природним изворима и почиње да живи на уштрб остатка света. Принцип “Дана еколошког дуга” би се могао упоредити, на пример, са “даном пореске слободe” када грађанин једне земље престаје да ради за државу и почиње да ради за себе.

На ранг-листи “еколошких дужника” прву лествицу је заузела Холандија која је још 2. марта исцрпела своје изворе, а остале дане у години живи на рачун остатка света, а за њом следе Јапан који је ту квоту испунио 3. марта и Италија која је у “дуг” доспела 13. априла ове

године. Велика Британија је дужник нашој планети постала 16. априла, Грчка 29. априла, Шпанија 1. маја, Швајцарска пет дана касније, Португалија 13. маја, а Немачка 29. маја. САД су дужничку квоту испуниле 26. јуна, а Чешка Република 18. јула, а 27. овог месеца то очекује и Француску. У августу ће, према тој студији, “своје” ресурсе потрошити Мађарска (2. августа) и Данска (17. августа), а 27. септембра на ред долази Турска. За њом следи Аустрија 1. октобра, цео свет је на реду 23. октобра, а Словачка ће у дуг доспети “тек” 11. новембра.

Аутори овог пројекта се надају да ће “Дан еколошког дуга” постати редовни годишњи показатељ здравља наше планете. Обезбеђење економске сигурности наше планете и убрзана потрошња природних ресурса, била је и једна од главних тема на недавно одржаном самиту Г8 у Санкт Петербургу. На самиту је позитивно одговорено на питање о томе да ли ће бити довољно енергетских извора, а пре свега, погонских горива за саобраћај у

свету и то са средњорочног и дугорочног гледишта. Мање је смирујући, међутим, био одговор на надовезујуће питање о томе како ће глобална економија задовољити растућу тражњу за енергијом, а да за то не мора да плати високу цену катастрофалних промена светске климе на коју утиче повећана концентрација гасова који изазивају ефекат стаклене баште. До сада, упркос свим законима и протоколима, емисија тих штетних гасова није успела да се прикочи, а поврх свега се очекује да ће до 2030. године чак бити повећана за несхватљивих 80 процената!

Уколико ситуацију посматрамо за две деценије, 2050. године, а поштујемо принцип да емисија угљен-диоксида у атмосферу не сме премашити двоструку концентрацију из преиндустријског доба (уз глобално отопљавање до два степена Целзијусове скале), укупан прираст енергетске потрошње морао би бити покривен из “чистих” извора и из атомских језгара. Није, међутим, тешко претпоставити како би велики требало да буде тај прираст. Јер, уколико се у приступу потрошњи енергије ништа битније не промени, према подацима Међународне агенције за енергију, глобалне енергетске потребе ће се удвостручити, тако да би за то био потребан раст такозване “чисте” енергије у обиму целокупне садашње потрошње.

Богати стварају дуг за сиромашне

Повећањем потрошње и неплаћањем за последице глобалног отопљавања богате земље стварају огромни еколошки дуг за већински сиромашни свет, упозорио је директор пројекта еколошког дуга из организације NEF, Ендрју Симс. Он је нагласио да научници немају ништа против увоза робе и услуга, али упозоравају да су “наше очи веће него планета” и да је проблем у томе што желимо да трошимо више него што нам наша Земља може дати, а при томе уопште не мислимо на последице.

Холандија на челу “еколошких дужника”

Агнеза Трпковски
(Пренејто из лисџа “Борба”)

ЗНАМЕЊА: ЗЕМУНСКИ ХРАМ СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ

Чувар православља

■ Судбина сународника код Земунаца из Горње вароши учврстила намеру да се домогну сопствене цркве, која би била једини гарант очувања националног идентитета

На 52. страници монографије “Земунска горњоварошка црква Свете тројице” Николе Илића налазе се, према потпису, репродукције портрета Екатерине и Димитрија Лазића, које је, наводно, насликао Димитрије Посинковић 1844. На споменику у зиду цркве под којим је сахрањен, пише да је Димитрије умро 1845. године, што значи да један од највећих приложника таман дочекао да присуствује освећењу и првој литургији у јединој цркви коју су Земунци у Горњој вароши изградили сопственим парама и узинат властима у Бечу и Пешти.

Слике је, са још неким за-

монографији дислоциране у времену могао би се уверити свако ко би свратио у земунски Завичајни музеј, али нажалост, оригинали су - нестали (неко их је украо и сада туђе претке представља као своје). Наиме, на тим сликама су Димитрије и Марија носили одећу карактеристичну за седамнаести, а не ону која се носила средином деветнаестог века, али то сад нема значаја. У темељима цркве је, дакле, сахрањен Димитрије Трпков Лазић, док је на слици Димитрије Лазарев Лазић. Али, ово је прича о цркви, а са њом и о земунској Горњој вароши.

Земун је ту где јесте од памтивека, а Горња варош,

уживали привилегије као њихови земљаци који су одржани живели у Војводини, Славонији, Крајини и Далмацији.

Упркос обећањима да ће им бити саграђени црква и школа, па су локације за ова здања већ биле одређене и унете у катастар, власти су процениле да је мудрије приштетети ћесарску и градску касу, а “савезнике” препустити злехудој а саввим извесној судбини покатоличења, која је већ снашла многе Србе православце широм царевине.

Међутим, управо је таква судбина сународника код Земунаца из Горње вароши учврстила намеру да се домогну сопствене цркве која би била једини гарант очувања националног идентитета. Јер, Српска православна црква већ увелико није марила за онај велики део пастве који је због морања променио веру, па иако је историја дуго баратала појмовима Србин католик, или Србин мухамеданске вероисповести, а власт то признавала, за Свети архијерејски синод они су били - отпадници - што су, како је време одмицало, заиста и постајали (отуда онај чудан део рапорта извесног официра свом претпостављеном у току Колубарске битке, који је Ђосић доцније искористио у свом капиталном делу “Време смрти”: “Ма, Швабе и ‘вако и ‘нако, ал’ опасни су они што говоре српски!”).

Са притисцима на власт да испуни обећање почело се током последње деценије осамнаестог столећа, али без много наде да ће уродити плодом, па се упоредо почело и са прикупљањем прилога за градњу цркве, које је организовала званично још непостојећа и

непризната црквена општина. Кад су Срби скупили форинти и по хиљаде форинти и наручили пројекат цркве, власти им наложе да новац похране на чување у државну банку у Бечу, где му се, после извесног времена, изгубио сваки траг.

После много перипетија, децембра 1842. је коначно довршен и осветан храм Свете тројице, а здање склепано од дасака, блата и сламе, које је од краја осамнаестог века коришћено и као школа, и као учитељски стан, а готово четврт столећа и као “привремена” црква - преуређено само за школску наставу, чему је и служило до 1865, када је коначно срушено.

Први парох у новој цркви био је отац Димитрије Марковић, а када је постављен за протојереја и послат у Шид, Горњоварошани су му одали признање за сав труд који је уложио у изградњу храма Свете тројице. Наследио га је отац Василије Суботић, пред којим је стајао тежак посао унутрашњег уређења храма и живописања. Први иконостас је израдио мајстор ликорезац Гаврило Нинковић из Сремских Карловаца. Нешто касније, по препоруци патријарха Јосифа Рајачића, осликавање цркве је поверено Горњоварошанину Живку Петровићу, академском сликару.

Посебно је занимљиво да је администратор у цркви Свете тројице једно време био и Димитрије Руварац, угледни историчар и легендарни библиотечар Патријаршијске библиотеке.

Земунци су поносни на све своје цркве, али им је храм Свете тројице, ипак, најдражи. ■

Милош Лазић

Једина земунска црква изграђена парама народа, узинат властима у Бечу и Пешти

СНИМО САША ЦАМБИТ

нимљивим предметима, средином седамнаестих година прошлог столећа Завичајном музеју у Земуну поклонили архитекта Света Лазић. Док су ти портрети предака још били у његовом поседу, поверио нам је да су снимани 1688. године, а да су на њима верно представљени Димитрије и (не његова баба Екатерина, већ чукунчукунбаба) Марија. Да су оне репродукције у

његова прва периферија (што бисмо данас назвали приградско насеље), од средине осамнаестог века. Тај део града је био насељен искључиво Србима, и то махом досељеницима из Београдске нахије, али и са југа, из Старе Србије, који су ту живели у педесетак кућа. Иако су војевали против Турака и, следствено томе, били прави савезници највеће европске монархије, нису

ПОРТРЕТ ВЕЛИКАНА: ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ

Лик из крипте Позоришног музеја

■ Био је и један од оснивача Народног позоришта у Београду и професор историје на Великој школи

Када је пропао онај чувени пројекат градње првог здања изнад Баре Венеција, на Зеленом венцу (сазнало се за клизиште, па чак и да Теразијски брег клизи неравномерно: негде више, а негде мање) и сасвим неславног бекства Италијана архитекте са преосталим новцем, кнез Михаило Обреновић је 12. марта 1868. одлучио да се нова зграда Народног позоришта зида на државном, раније турском земљишту, крај Стамбол-капије. Истога тог дана је почело рушење старих турских кућа крај Шанца. На ужас неимара, кнез је захтевао да здање буде завршено већ до 15. октобра!

Иако је млади просвећени кнез планирао да зграду Народног позоришта сагради о свом трошку, није му се дало: убијен је само два и по месеца касније, 29. маја, у атентату у Кошутњаку.

Темељи позоришта ударени су 18. септембра 1868. године у присуству тада малолетног кнеза Милана, по-

тоњег краља Србије: прва представа, "Посмртна слава кнеза Михаила" (у три чина са певањем), са много глумаца, певача, статиста па чак и коњаника све с коњима, коју је пригодно написао Ђорђе Милетић, изведена је 30. октобра наредне, 1869. године.

Ти први глумци, чланови Народног позоришта, никако нису били почетници: дошли су из Новог Сада предвођени интендантом (управником) Српског народног позоришта Јованом Ђорђевићем. Јован је, а не Стева Тодоровић, ангажовао и Алексу Бачванског, првог редитеља Народног позоришта, мада су ова двојица, заиста, пре тога скупа радили у Сегедину.

На отварању позоришта, слово о њему је изрекао тадашњи в.д. интендант Јован Ђорђевић, за кога су савременици написали да је био "драматург, одличан зналац историје театра, веома добро обавештен о позоришним кретањима свога времена, стручњак са врло зрелим схватањима о најслојенијим питањима позори-

шне организације, одушевљени 'вуковац', књижевник, критичар, али и преводилац..." Та беседа је одредила место и посао нове установе у националној култури. А рекао је: "Позориште је чувар језика, будилник националне свести, народног поноса и свију народних врлина; школа и упориште свега доброга; поуздано мерило његове способности за цивилизацију; живи знак потпуне народне самосталности и јемац националне будућности и величине."

Народно позориште је у првој сезони играло шездесет једну представу: деветнаест домаћих аутора и четрдесет две стране. За малу метрополу мале кнежевине (Београд је тада бројао двадесет пет хиљада становника), било је то равно чуду које се могло збити једино благодарећи ентузијазму позоришних посленика.

Али, Јован Ђорђевић је, по образовању, био - лекар - као и Змај Јова Јовановић, један од његових наследника драматурга у Народног позоришту у време управниковања Јована Бошковића.

Рођен је у Сенти 1826, а медицину је студирао у Пешти. Ипак ће се свим срцем посветити ономе што је одувек више волео. Осим што је писао и преводио, био је професор и директор гимназија у Шапцу и Београду, оснивач Српског народног позоришта у Новом Саду. Позориште је, иначе, изградио Гидеон Дунђерски с намером да га поклони српском народу, али, како аустроугарске власти то нису дозволиле, "продао" га је

Јован Ђорђевић

оном коме је и било намењено, за - један грош. У тој "пословној трансакцији" са пакосним а опасним изругивањем властима значајну улогу је имао и Јован Ђорђевић.

Био је и један од оснивача Народног позоришта у Београду, а после повлачења с места интенданта постављен је за професора историје на Великој школи; једно краће време је био и министар просвете Краљевине Србије, да би се прихватио врло незахвалне дужности да буде и васпитач принца Александра Обреновића. Да ли има среће што је умро 1900, три године пре крвавог "мајског преврата", не зна се?

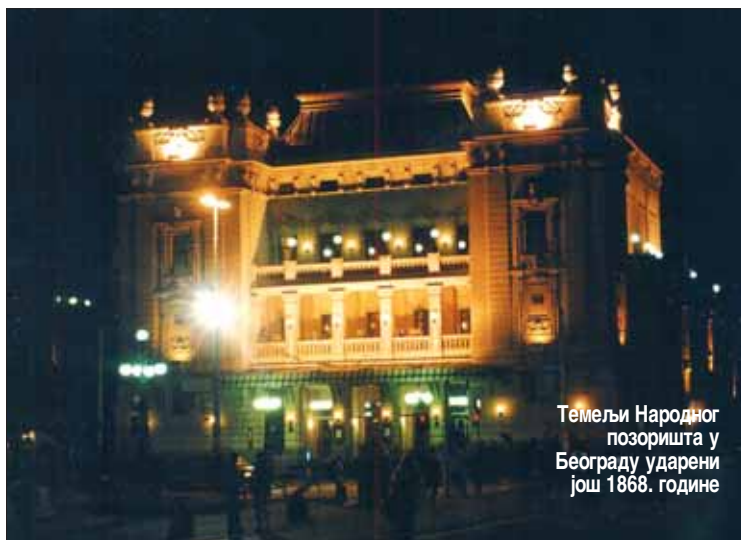
Зна се да је био ујак Стевана Сремца, али да свог сестрића ни у чему није фаворизовао, осим што је овај једно краће време становао код њега у Кнез-Михаиловој улици, преко пута кафане (данас палате) "Албанија".

Као професор, написао је "Општу историју", а као писац и драматург прву нашу алегорију "Маркова сабља". Потписник ових редова памти да је покојни Борислав Михајловић Михиз планирао да, ако га послушке глава и здравље, преради ову алегорију за неко београдско позориште, највероватније за Атеље 212.

Штета што му се није покрећило. ■

Милош Лазић

57

Темељи Народног позоришта у Београду ударени још 1868. године

..... БИОСКОПИ

“МОЈА СУПЕР БИВША ДЕВОЈКА”

Лето је време када највише пријају филмови који опуштају и забављају. Најновији филм са Умом Турман у главној улози је интересантног назива, а у биоскопе стиже крајем августа. Режирао га је Ајван Рајтман, један од најуспешнијих редитеља комедија свих времена. Његови бројни филмо-

ви укључују: “Истериваче духова”, “Пруге”, “Меатбаллс” и “Истериваче духова 2”. За филм “Моја супер бивша девојка”, Рајтман је тражио нешто ново. “То није лако”, каже Рајтман,

“Видели смо много романтичних комедија, и све су по неком сличном шаблону: дечко упознаје девојку; губи је на кратко време и онда се помире и опет буду заједно.” Рајтман је пронашао причу какву је тражио у сценарију Дона Пејна, писца серије “Симпсоно-

ви”. Пејнов сценарио је променио шаблон класичне комедије: “дечко” се заљубљује у “девојку” за коју открива да је суперхерој. Отишавши још даље, Пејн је начинио своју суперхероину неуротичном, захтевном и љубоморном - што чини кошмарни троугао љубави.

“РАСКИД”

Недуго пошто се развела од Бреда Пита, Џенифер Анистон је започела снимање филма “Раскид”. Многи ће рећи - добар маркетиншки потез. И jeste. Ова романтична комедија стиже у биоскопе 3. августа, а у њој поред Анистонове игра и Винс Вон, њен садашњи вереник, са којим се зближила на снимању “Раскида”. Брук (Анистон) је одлучила да раскине са својим дечком Гаријем, међутим, ни једно од њих двоје не жели да се исели из стана који су делили. Прихватајући савете својих најближих пријатеља, али и познаника, они започињу ментални рат са намером да натерају оно друго да напусти просторију - све док једнога дана не схвате да се на тај начин можда боре и да одрже своју везу у животу. Дакле, још један идеалан филм за вреле летње дане.

МОЦАРТОВ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ

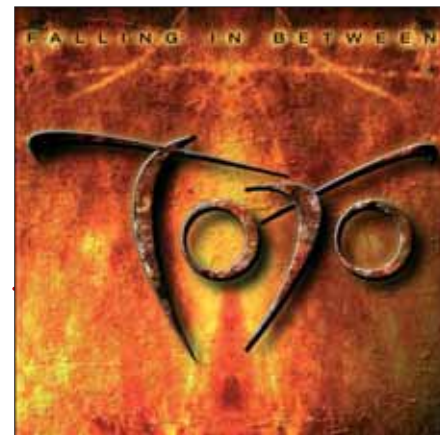
Ова манифестација, као поклон града Беча Београду, затвара овогодишњи БЕЛЕФ. Поводом 250 година од рођења Моцарта, Беч поклања БЕЛЕФ-у и Београду избор изузетних филмованих музичких записа извођења Моцартовог оперског, оркестарског и концертног репертоара, са таквим именима каква су Чечилија Бартоли, Рикардо Мути, Шандор Вег, Раду Лупу, Данијел Баренбојм и многи други. Концепција осмодневног фестивала у којој се конзумира храна пре, за време и после пројекције чувених музичких дела, биће за наше поднебље велика новина. Пројекције ће бити одржане на великом платну, на Тргу Републике од 5. до 12. августа.

..... ПОЗОРИШТЕ

БРОД ТЕАТАР СА ПРЕДСТАВОМ “ПОШТО-ПОТО ПОСЛАНИК”

Новосадски глумац и редитељ Ратко Радивојевић, већ трећу годину заредом организује путујуће позориште, које плови рекама Војводине, пристајући у градовима да би глумци одиграли представу за мештане. Ове године се одлучио да са новосадском екипом глумца реализује комад Косте Триф-

ковића “Пошто-пото посланик”. Ратко Радивојевић потписује режију, али и тумачи једну од улога. Брод театар - јединствен у нашој земљи, испловио је из Новог Сада 21. јула и до сада је гостовао 2. августа код Моса у Српском

Милетићу, 5. августа на шtrandу у Сомбору, 11. августа на Тронеји у Каравукову, а 12. код Моста у селу Дероње. Брод театар допловиће 15. августа до Бача, а крај турнеје предвиђен је за 18. и 19. август када стиже у Бачку Паланку, где ће глумци на Градској плажи одиграти представу. Циљ оваквог пројекта је да пружи прилику и задовољство мештанима мањих места у Србији да уживају у квалитетној позоришној изведби. Цео програм је бесплатан.

..... КОНЦЕРТИ

“ТОТО” НА ТАШМАЈДАНУ

Легендарни амерички бенд “Тото” одржаће концерт на београдском стадиону Ташмајдан, 15. августа. Власници легендарних хитова “Rosanne” и “Africa” наступају први пут у Београду и то у оквиру турнеје на којој представљају нови албум “Фаллинг In Between”. “Тото” је основан још 1976. године у Лос Анђелесу, када су већ прослављени студијски музичари са Џефом Поркарум и Дејвидом Паицхом на челу одлучили да оформе властити бенд. За певача је доведен Боби Кимбал, а за гитаристу Стив Лукатер. Годину касније објавили су први албум и сингл “Hold the Line”, који се брзо нашао у самом врху топ-листа. Запамћени су као један од бендова са најпродаванијим наступима и турнејама у свету. Мање је познато да су “Тото”, одмах након турнеје са албумом “Тото IV”, имали и излет у филмске воде, радећи музику за филм “Дина” Дејвида Линча. Снимили су и песму “Moodido - The Match” за Олимпијске игре 1984. године. Са готово 30 милиона продатих плоча, “Тото” је репер по коме се многи уметници вреднују и равнају, себе, своју музику, свирање, звук и

продукцију. Цене улазница за београдски концерт су 1.500 динара (партер), 2.000 (трибине) и 3.000 динара (ВИП), а могу се купити на благајни Дома омладине Београда, ComTrade шоповима, продавницама РС Центра, Мунгосу (Нови Сад).

“ЗАЈЕЧАРСКА ГИТАРИЈАДА”

“Зајечарска гитаријада”, најстарији и највећи међународни фестивал младих и неафирмисаних рок бендова у југоисточној Европи, ове године одржана је јубиларни 40. пут. Поред такмичарског програма и наступа познатих група као што су Eyesburn, Партибрејкерс, Бјесови, КУД Идиоти и Uriah Heep, ову манифестацију карактерисале су и разноврсне пратеће активности, укључујући Rock Village, Међународни салон рок фотографије и Рок камп.

“РАШКЕ ДУХОВНЕ СВЕЧАНОСТИ”

Традиционална манифестација “Рашке духовне свечаности” одржава се до краја августа у Рашкој, а све је почело 22. јула са Међународном ликовном колонијом “Академија Јелена Анжујска” на којој је учествовало десетак сликара из Србије, Румуније, Русије, Француске, Италије и САД. Овогодишње “Рашке духовне свечаности”, које трају месец дана, посвећене су и 150-годишњици рођења Николе Тесле, а тим поводом биће приређена изложба слика инспирисаних животом и делом тог научника, саопштили су организатори. У част тог јубилеја Студентско позориште “Станиславски” из Јагодине извешће драму Милице Новковић “Наш Тесла”, а биће емитован и документарни филм о Николи Тесли, Милутину Миланковићу и Михаилу Пупину. Изложба слика насталих у току ликовне колоније “Академија Јелена Анжујска” биће отворена од 14. до 21. августа. И ове године 19. августа, на Преображење, биће уручено признање “Стефан Првовенчани” које се додељује за трајни допринос националној култури. Предвиђен је и низ уметничких програма, песничких вечери, књижевних трибина и концерата.

ИЗЛОЖБЕ

СВЕТСКИ ДИЗАЈН НА БЕЛЕФУ

Као велико финале овогодишњег програма визуелних уметности, БЕЛЕФ ће представити изложбу најбољих и најзубудљивијих остварења из

области графичког дизајна, принта, адвертајзинга, интерактивних медија, илустрација, фотографија, паковања. Уметници који ће изложити радове на овој изложби освојили су златне и сребрне медаље Светског Art Directors Club-а, установљеног још 1921. године, за најуспешнија остварења из ових области свеобухватно схваћених визуелних комуникација. Изложба је отворена од 6. до 12. августа у Бетон хали, у Карађорђевој улици 2.

КЊИГЕ

ЛОРЕН ВАЈСБЕРГЕР: “ЂАВО НОСИ ПРАДУ”

Ових дана у америчким биоскопима стартовао је филм “И ђаво носи Праду” у коме главну улогу, уредницу-тиранина модног магазина, тумачи Мерил Стрип. Филм је на самом почетку биоскопског живота инкасирао милионе долара, а настао је по истоименом бестселеру који је стигао и у наше књижаре. Роман “Ђаво носи Праду” написала је Лорен Вајсбергер. Главна јунакиња је Андреа Саш, девојка из малог града, која је добила посао у којем сањају милиони. Постала је помоћница Миранде Присли, уреднице “Ранавеј магазина”. Ова књига на богат и урнебесан начин пружа ново објашњење значења свакидашњих јадиковки на газде из пакла. Прича је испричана кроз Андреин освежавајући глас; ово је сторија о дубоком, мрачном, дијаболичном животу који се може само наслутити кроз трачеве са свих тренди журки или у колумнама модних часописа. Како радња долази

до кулминације, од мање-више очекиваног до невероватног, скандалозног, Андреа почиње да схвата да тај посао за који би милион девојака умрло могла може и њу да убије. Ако преживи, мора да одлучи да ли је то вредно губитка њене душе. Ауторка је књигу писала на основу личног искуства. На-

име, Лорен је била асистенткиња главне уреднице америчког “Вога” Ане Винтур, чувене по строгаћи и моћи коју има у светској модној индустрији. “Ђаво носи Праду” је књига која ће вас забавити, али и информисати о строгим правилима која владују у свету уносног модног бизниса и новинарства.

ШАН СА: “ЦАРИЦА”

Роман “Царица” враћа нас у древну Кину, у 7. век, за време владавине династије Танг. Младој Кинескињи плебејског порекла, мења се читав живот у тренутку када указом суверена бива позвана на службу у унутрашњост Забрањеног града. Одрасла је на обали реке Лонг, где је научила да кроти коње. Ступила је у царски Гинесеум у ком је живело 10.000 конкубина. Срекла се са убиствима, заверама, издајама. Постала је царица Кине. Упознала је рат, глад, заразу. Она је кинеску цивилизацију довела до врхунца. Живела је окружена песникињама, калиграфима, филозофима. Владала је најпростијим царством под капом небеском, у најлепшој палати на свету. Постала је Свети-Цар-Који-Окреће-Златни-Точак. Њено име је оскрнављено, прича о њој извитоперена, спомен на њу избрисан. Мушкарци су се осветили једној жени која се усудила да постане Цар. Први пут после тринаест векова, она отвара капије Забрањеног града.

Млада кинеска књижевница Шан Са је рођена 1972. у Пекингу. У Париз је дошла 1990. и почела да пише на француском. Године 1997. објављено је њено дело “Капија небеског мира”,

које јој је обезбедило Гонкурову стипендију за први роман. Две године касније, за “Четири живота врбе” добила је награду Казес, а 2001. је њен роман “Играчица гоа” постигао велики успех код читалаца и критике.

Јелена Кнежевић

ПЛАШИМО СЕ БОЛЕСТИ, А НЕ БРИНЕМО О ЗДРАВЉУ

Излежаванье прети нацији

■ Средње и млађе генерације су без животног елана, влада масовно субдепресивно стање, упозорава др Олга Поповић-Младеновић ■ Никада код лекара не одлази 17,7 одсто Срба ■ Људи са 40 или 50 година гледају како да после посла - легну у кревет

После стрепње од економске кризе, Србе највише окупирала страх од болести. Ипак, чак 17,7 одсто учесника анкете поносно ће изјавити да никада не одлазе лекару, чак 51,4 одсто испитаника код лекара иде

своје здравље, али да док се озбиљно не разболимо, ништа нисмо спремни да учинимо да га сачувамо. Нација је у масовном субдепресивном стању (ово значи да нисмо у депресији, већ на корак до ње). То већину људи вуче у - кревет, излежаванье пред телевизором, и вишесатно седење по кафићима и кафанама. У шетњу идемо - колима... Нема више много планинара или шетача по Авали, Фрушкој гори или Ртњу. Ко увече цогира поред реке или у парку, испада смешан. Као нација, веома се мало крећемо и бавимо спортом здравља ради.

Професор др Олга Поповић-Младеновић, специјалиста физикалне медицине и рехабилитације, иначе, велики заговорник редовног вежбања у служби здравља, каже како је охрабрена податак из овог истраживања да се, ипак, око 70 одсто испитаних бави неком физичком активношћу. Проблем је што то редовно чини само 16,8 одсто учесника анкете.

- Људе морамо циљано усмеравати за редовно, креативно бављење спортом. Преовладала је масовна пасивност, која нас пуно кошта: све је више гојазних, незадовољних, особа са психофизичким проблемима, истина не драматичним, али приметним. Редовна физичка активност спречава дијабетес, срчана обољења, па чак и малигне болести. Узмите пример жена које редовном рекреацијом јачају организам и имунитет, али и вољу и оптимистички став, па побеђују и тешку болест попут рака.

Докторка Поповић-Младеновић примећује да већ

готово десет година међу средњом и млађом генерацијом нема животног елана:

- Видећете многе старе суграђане, чак деведесетогодишњаке како свакодневно шетају, од клупе до клупе, по 100 метара, али зато они са 40 или 50 година само гледају како да после посла - легну у кревет!

Докторка Поповић има утисак да наши људи стално нешто чекају и чекају... Одлажу посету лекару, одлажу почетак саветоване рекреације, која је дефинитивно исте важности као лек, таблета. Занимљиво је да су анкети о здрављу, учесници као главне узроке болести код нас издвојили загађену храну, воду и ваздух. Кардиолог др Вишеслав Хаџи-Тановић ово коментарише као бежање од истине.

- Сви знамо да су главни узроци болести код нас дефинитивно стреса у последње време и бесперспективност и депресија. Одмах затим доминантан узрок обољевања је пушење. Па, сваки други одрасли становник Србије је - пушач. Не изненађује ме податак да чак више од половине учесника изјављује да код лекара одлази само када је болесно. То је део нашег усађеног традиционалног размисљања када је реч о болестима: "нећу да идем код лекара да ми нешто не открију". Спремни су да забију као ној, главу у песак, да потисну бригу о свом здрављу у управу тако се пропушта прави тренутак када се пацијенту максимално може помоћи, каже овај кардиолог.

Имали или не било какве симптоме, 70 одсто људи

требало би по свим правилима и статистикама да годишње посете лекара. Препорука је да свака жена треба једном годишње да уради комплетан здравствени преглед - од контроле крвне слике, до гинеколошког прегледа и ултразвука дојке. За мушкарце, нарочито оне који су се приближили 40. години, препорука је да ураде кардиолошки преглед, наравно комплетне лабораторијске претраге, али и ултразвук јетре и простате.

Занимљиво је да према овој анкети људи много редовније и чешће одлазе код зубара, него код лекара. Лекари кажу да ту нема никакве мудрости: "бол тера људе", али је очигледно да су стоматолози успели да подигну ниво здравствене културе.

Др Небојша Јановски који је дуго година радио на Институту за плућне болести КЦС у Београду и гледао људе који код лекара стижу онда када им се не може много помоћи каже како смо ми чудан народ. Дотериваћемо стан, желети да нам ауто буде што бржи и бољи, али такве бриге за здравље нема.

- Са друге стране ми смо мазохисти када је реч о личном здрављу. Убијамо се од пушења. У Европи заузимамо прво место по броју пушача. Такође, гурмани смо и често нас храна и традиционална кухиња доводи на праг озбиљних болести попут атеросклерозе или шећерне болести, али веома тешко прихватамо да мењамо стил живота који нас је довео до болести, каже др Јановски. ■

3. Ж. Д.

ФОТО: ФОНЕТ

само када су болесни, а оних који редовно одлазе код зубара је 20 процената. То је, међутим, утешно ако се зауставимо на податку да редовно код лекара одлази само 7,2 одсто грађана.

Ово су неки од најзанимљивијих закључака анкете коју су недавно широм Србије заједнички спровели лист "Политика" и Агенција за истраживање и испитивање јавног мњења "Фактор плус" о томе шта нас највише плаши. Испало је да се плашимо за

ИСХРАНА

Роштиљ не скида килограме

Аткинсова дијета која нам дозвољава да једемо неограничене количине меса са салатама, али ни да помирисамо хлеб и колаче, сваког лета и код нас има на стотине и хиљаде поклоника, који мисле да је ово најидеалнији начин да се за кратко време реше сувишних килограма. Пред годишње одморе многи навале на роштиљ, али већ у позну јесен велика већина се врати сармама и хлебу - и поново набаци килограме. Зашто је то тако, недавно су објаснили научници са универзитета у Копенхагену. Они тврде да ова и друге дијете са ниским садржајем угљених хидрата не помажу људима да остану мршави.

Научници су признали оно што су многи наши грађани већ пробали: за шест месеци

Аткинсова дијета доводи до губитка тежине и то није реч само о губитку течности, већ и телесних масноћа. Постоје и позитивне промене свих фактора ризика, на пример за кардиоваскуларне болести и дијабетес типа 2. Ипак, у тексту објављеном у листу "Лансет" објављено је да се изгубљена тежина враћа после шест месеци. Људи који су годину дана подвргнути Аткинсовој дијети почињу да се жале на главобоље, слабост у мишићима, грчеве и дијареју, што се може објаснити малим уносом воћа, поврћа, житарица и хлеба. Разлог: нису добијали 150 грама угљених хидрата дневно, колико је минимално потребно за снабдевање мозга и мишића глукозом, неопходном за нормално функционисање органа.

КАРДИОЛОГИЈА

Сојом и бадемима против холестерола

Људима који се неуспешно боре са високим нивоом холестерола, канадски стручњаци су понудили дијету за коју тврде да је ефикаснија од статина прве генерације, а заснована је на свакодневном уносу намирница са великим садржајем угљених хидрата и соје, биљног стерола и бадема. Једини нежељени ефекат

је губитак килограма. Препорука за јеловник, извесно је, захтева велику самодисциплину и одрицање, јер се, руку на срце, не ради о специјалитетима или ђаконијама, а инсистира се на свакодневном уносу ових намирница. Лекари препоручују да се на пример на дневном менију нађу намирнице које садрже вискозна влакна, на пример, хлеб од овса, много сојиних протеина, две чиније сировог патлиџана или чинијица са 40 грама бадема.

За 12 недеља трајања истраживања ниво лошег (ЛДЛ) холестерола је код пацијената смањен за 14 процената и годину дана касније се још одржавао на ниском нивоу.

НУКЛЕАРНА МЕДИЦИНА

Брзо до кривца за бол у желуцу

Најпопуларнија метода нуклеарне медицине која се у последње време прочула по Београду је "издисајни тест". Пацијент попије капсулу обележену радиоактивним изотопом Це 14 и након дувања у цевчицу добије одговор да ли је за желудачне тегобе крива бакте-

рија Хеликобактер пилорис. За тест се тврди да је најезактнији за откривање бактерије, а пацијенти су је прихватили, јер је много пријатнија у односу на ендоскопске методе, односно "гутање сонде". Тест се плаћа, јер је реч о ванстандардној услузи.

ЛЕТО И ЗДРАВЉЕ

Аспирин и за младе и за старе

Врућине се не предају и нема нам друге него да што паметније гурамо до првих освежења. Ко мора да ради и на августовским жегама мора да упамти најједноставнији рецепт: лака храна и много течности. Кардиолози у Хитној помоћи много чешће на улицама и купалиштима воде битку за живот младих људи. Чак саветују да током врелог лета све особе старије од 20 година узимају по један аспирин дневно. Тиме би се смањило велики број инфаркта, јер аспирин разређује густоћу крви (вискозност) и тиме се смањује ризик настанка инфаркта.

Како ћемо поднети врућину првенствено зависи од односа влаге и температуре. Ако је влага велика, већ на температурама изнад 26 степени Целзијуса живот постаје неподношљив. Ко упркос препорукама лекара остаје упоран да тенис или кошарку игра у подне, да кров поправља кад сунце најјаче жеже или да жеђ гаси искључиво пивом уместо водом, мора да буде свестан да се излаже великом ризику по своје здравље.

Најозбиљније стање је топлотни удар. Доктори подсећају на упозоравајуће знаке на које, уколико их препознамо код себе или код особа у нашој близини - у превозу или реду за визу, треба што пре реаговати. Осећај жезе у току кретања или дужег стајања и знојења је први знак да се тело прегрејало. Слично као мотор код аутомобила. Значи, треба стати, склонити се у хладовину, попити течности, и све ће, у већини случајева, проћи за десетак минута. Ако, међутим, особа не реагу-

је на знак упозорења, може да дође до топлотног удара, до несвестице и чак до смртоног исхода.

Знаци топлотног удара су главобоља, вртоглавица, умор, неке особе губе концентрацију и свест, дисање постаје плиће и брже, а кожа хладна и знојава. Упркос јези и хладноћи таква особа се не покрива деловима одеће, пешкирима или покривачима. Напротив, угроженог је потребно хладити и квасити, јер унутрашња телесна температура може да нарасте и до 41 степена.

Велика опасност од врућине прети особама које су дуго у аутомобилу, јер се температура у колима, по неким проценама, попне и до 50 степени, зависно од боје кола, али и од тога колико се времена проведе у колони. Према објашњењу лекара, погрешно је клима уређаје сматрати нездравим, неопходно је само правилно их користити. Ако је напољу 36 степени, погрешно је наместити климу на само 20 или 22 степена, већ је оптимално ставити термостат на 28 степени Целзијуса. Значи, одржавати разлику од шест, седам степени између унутрашње и спољне температуре. Клима уређаји могу да се користе и ноћу, јер многи се људи жале на лош сан, али тада расхладни уређај не треба да се налази у спаваћој соби, већ до ње треба само да допиру благодатни хладни утицаји, при чему максимално снижавање температуре треба да износи око 24 или 25 степени. ■

З. Ж. Д.

КОЛУБАРСКИ ВОДОПИС

Чамцем у авантуру

■ Пошли смо од Ваљева, извора Колубаре, с намером да стигнемо до ушћа у Обреновцу, али, доживели смо бродолом у Вреоцима. Ево како је то било...

Ни ми тачно не знамо где смо, осим да смо на шљунковитом спруду уз леву обалу Колубаре, уз ватру, мало иза Диваца, где смо се улогорили после вишесатне пловидбе, од Ваљева. Гумени, војни десантни чамец купљен на ваљевском отпаду 1975, пропловио је многе реке, а још му куца старачко срце: љуљка у полумраку. Када би нас ко издалека угледао, помислио би да смо деца утекла из књиге Марка Твена, а када би се приближио, увидео би да је у праву, само што су деца остарела у трагању за несталим Мисисипијем.

Тишином шапуће вода, ћукне ћук, шушне жаба, пољски миш, ватра лизуцка меки мрак и суши наше мокре ствари. Све је мокро.

Па, да представим посаду. Драган Бабић Драгуца, писац, новинар је у Радио Обреновцу и Обреновачким новинама, некада композитор и певач, а што је најглавније - власник речног чамца. Зоран Јовановић (43) је продавац мобилних телефона на обреновачкој пијаци, Драгуцин најчешћи сапутник на оваквим путовањима, а Љубиша Јовановић (56), новинар је гороњомилановачких "Таковских новина". Зоран ће нам се придружити успут, јер долази са славе из села Ба.

Одговарајући приступ Колубари у Ваљево је код градске депоније, преко пута сточне пијаце. Смрад и жалостиво кравље мукање. Мада је дан био сунчан и леп, чинило се да улазимо у неку врсту пакла, па смо журно надували чамец, убацили ствари и отиснули се да што пре напустимо ужас.

Миливоје Симић
Ћира: Шта
човеку више
треба од овог?

Вода нас је понела.

Сјурјемо се низ брзаке, дрљамо по плитким тишацима због којих каткад излазимо да растеретимо пловило не би ли наставили, али звоњава мобилних телефона нас подсећа да нисмо измакли данашњици. Зове ме Љиљана Љиљак из Радио Ваљева да известим о путовању са лица места.

Не може да се живи од новинара.

Ђа се машам за весло, ђа за мобилни, ђа искачем из чамца и помажем при превлачењу преко плићака, тражим блок међу хрпом

ствари да запишем податак а вода плусне па право на свеску ... ама полако људи.

Прошли смо Белошевац, приближавамо се Мрчићу, где је, стотинак метара од обале кафана.

Без двоумљења, једногласно одлучујемо да је посетимо. Јесте да смо на води, али није она једина течност.

Кроз наткривену кафанску башпу протиче Петнички поток, или Бања (увире стотинак метара даље, у Колубару), преко којег је постављен патос тако да су над самом водом четири

стола. Уз благоугодан жубор, у хладовини, наткривени брдима Бела стена и Пејића страна, пријатно је седети, али ваља путовати.

Љуљушкамо се на мекој води, клизимо, па весламо. Сунце упекло, квасимо се или изврнемо из чамца кад је дубља вода, да се освежимо.

Овде је цео свет. Не знамо шта се збива у Ираку, Бриселу, на берзи, скупштинама, конференцијама за штампу, пијацама, саобраћајницама...

Код моста који води за Дивце, односно Мионицу, чека нас Зоран с кесом печења и литром ракије, са славе. Упознајемо се, нагнемо по једну, па настављамо с намером да на време изаберемо згодан бивак за ноћ која се приближава.

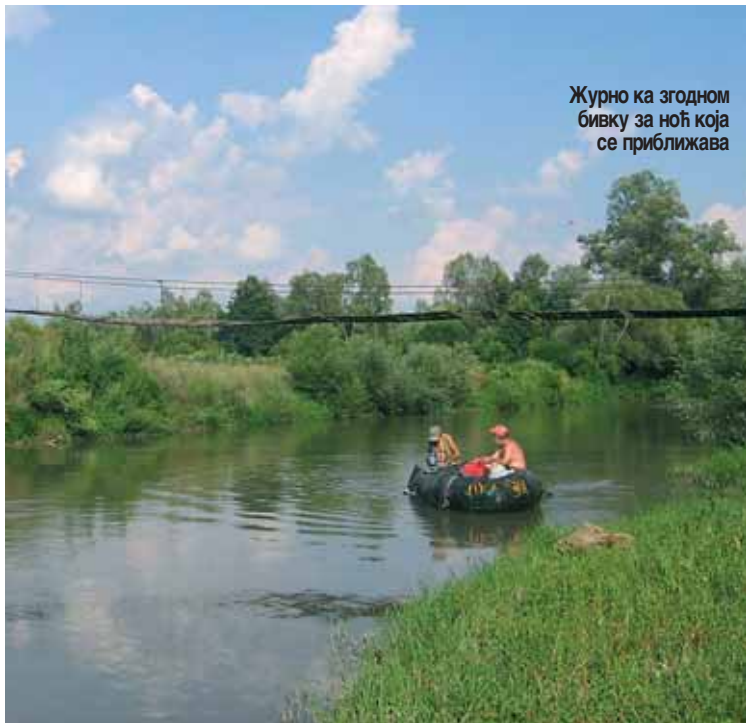
Тако се укотвисмо уз шљунковит спруд, потпалисмо ватрицу уз коју Љубиша очас постави сушило.

Све ово вратило ми се као сећање на протекли дан док сам дрхтурио на шљунку, непокривен, чекајући да нас огреје сунце или се бар вреће и шатор осуше. Али, пре сунца огрејала нас је јутар-

Богата флора дуж
реке Колубаре

Журно ка згодном
бивку за ноћ која
се приближава

сам умео, ни корак. Он мене онда овде иза ува увати за длачице, скоро ме подиже. Смрачи ми се пред очима па му завалим шамарчину, а он мени кечину у дневник, оволику!

- Коло води Васа.... - викну Љубиша и отисну чамац од обале.

- Слушај мене, ради како 'оћеш! - подучава Драгуца Љубишу веслачком занату.

Видим, лепо се разумеју. Колубара, дан трећи.

Лепо смо одспавали тамо негде иза Словца, заложили по сардину, сунце огрејало, па заплвили. Сунце

ништа против. Друга је Сanela Ранковић, из Јабучја, завршила угоститељску. Овде, у Рубребрези (Јајковац) је у гостима код другарице.

- Ово вам је плажа?

- Ма јок. Ми ту 'нако... А кад ће бити слике?

Непун километар даље, човечија глава вири из воде.

- Момци, 'оћете да свратите на кафу и ракију?! - викну глава.

Док дланом о длан, већ смо марширили за Миљовићем Симићем званом Ђира (45), у колони по један уском стазом уз струму оба-

Без двоумљења
и једногласно:
посета кафани
у Мрчићу

Кафана
"Бункер"
убила се за
омладину
после напорног
одмарања
преко дана

ња ватра и на њој загрејано печење које је имало укус роштиља.

Пијемо кафу, причамо. Разговор без журбе, у тишини којом протиче вода. Све је у складу, ништа не недостаје.

Путујемо током који пролази кроз копове РБ "Колубара" ка ТЕ "Никола Тесла" грдосији која у Обреновцу гута угаль... У овом крају, последњих 45 година ископано је око 400 милиона тона лигнита...

Скоро ће десет, ствари још влажне.

Весламо, кобеламо се из плићака, избегавамо вирове, али не може увек: занесе нас под багрем који ме шчепа оштрим канцама, мада сам полагао - уронеше боље у бутине. Кукам, јунак, јади моји.

Сви се смеју, осим мене. Драгуца подучава Љубишу веслању:

- Слушај мене, ради како 'оћеш!

Чујем трактор с једне

стране реке, аутобус с друге, одозго бруји авион, у сусрет, водом, прилази нам "рено четири", мало после и шпорет "смедеревац", па канта нека, пластична.

Пуна је Колубара отпада. Као да је добродушна ала која прогутати може све што људи одбаце.

Код моста у Словцу улива се Тошлица, поток који извире у Бањи Врујци. Згодно за пецање.

- Нема ништа, - каже Драшко Панић (42), наслоњен на колена, нагнут над удило.

Пристадосмо уз риболовца, зарад продавнице у Словцу.

- Знате ли ви људи да сам ја пао из фискултуре у седмом разреду и ишао на поправни?! - забрунда људина, ни пет ни шест, као да наглас наставља причу која му се јавила из сећања док је буљио у мутну воду. - Учио нас да играмо коло уз песму "Коло води Васа, ала се таласа"... А ја никако ни-

огрејало, рекох, прхне по која сива чапља, малени водомар, ил јато патака, праћакне се кркуша, трепере јата вилиних коњица, вијуга белоушка с главом изнад воде, нигде отпадака... лепота, брате, на ивици кича. Одмах знам да ће нешто све да поквари.

Колубара мења ток, мењају га и људи, а мења се и биље око ње. Некада, каже Зоран, није било багрења уз реку. А коприве, чувене колубарске, биле су високе три метра.

- Их, три метра?! - сумњи чаво мрмља Љубиша отпухујући дим "нишке дрине" без филтера.

На спруду с десне стране, у даљини, угледамо две девојке. Редак призор. Пошто су и оне нас угледале, утекоше у жбуње, ваљда да се обуку. Нису морале.

Појави се потом једна, жгољава. Мало касније и друга, расна колубарка. Прва неће ни да разговара ни да се слика, док друга нема

лу, ка његовој дашчари испред које се белео смедеревац. Кућа му је пола километра даље, а овде му је башта и плажа, ту проводи слободно време.

- Волим, вели, - да угостим.

Ђира је железнички прегледач. То је онај чика што чекићем куца у точкове.

Добродушан човек изнесе сатљик с ракијом (толико је само и имао), отрча у башту и набра гомилу парадјаза, паприке, направи салату и спакова нам и да понесемо. Онда подложи шпорет и испржи једина четири јаја, а пошто је чуо да нам је понестало хлеба, даде нам свој.

- Извините, од јуче је, није таз... Ма јок, није проблем за мене, ту ми је кућа... Шта човеку више треба од овога?

Док смо се отискивали, Ђира је, машући, довикнуо: - Кад год пролазите, обавезно свратите!

На Колубари нема, као на

путевима, ознака које је место пред вама или чији сте атар напустили. Да није педароша, често не бисмо знали где смо.

Већ би требало да се укаже велика камена брана по целој ширини реке, одакле се одваја јаз за чувену лајковачку Јолића воденицу. Ту би опет требало да пренесемо чамац који је почео озбиљно да пропушта воду јер га је вероватно подерала оштра стена.

Ево је! Воденица ради пуном паром, а око ње је много купача. Брчкају се у реци а повремено долазе под витла, где их шибају јаки млазеви воде.

- Ово је боље него пет секса! - каже плавуша која је управо искочила испод витла.

Пренели смо чамац и кад смо хтели да га закрпимо увидесмо да је лепак испурео, а оно мало што је остало, овлажило. Немамо турпију за гуму. А немамо ни избора. Љубиша отвара прорез и почиње да струже.

Пада сумрак, на плажи остале још две девојке.

Ваља нам пре мрака замаћи бар неколико стотина метара и наћи прво zgodно место за логоровање.

Заграбисмо жустро велсима.

- Коло води Васе! - викну Љубиша орно.

- Слушај мене, ради како 'оћеш, - одговара Драгуца, ма шта да то значи.

Нестаје разделница сумрака и мрака. Зауостављамо се на првом zgodном месту. Ватрица већ пуцкета, а ветрић повремено наноси дим у очи.

- Дим иде само на будалу... - каже Зоран, и таман кад заустих да негодујем, додаде: - паметан се склони.

Вечерамо препечену сланиницу, рибу конзерве, и уживамо у причама које се једна на другу наслањају.

Умор савладао. Са свих страна допиру звуци: клопавање воза, бруј аутомобила и гласови, песма... Ништа није прегласно, већ пријатно, успављујуће. Утоњу.

Буди ме чегртање кашике

Полазак у неизвесност

у мањерки из које се пуши кафа.

Сунце је искочило повисоко, можда има и десет. А који је дан, не знам. Само мним да ко зна који пут треба све расклапати, паковати, носити у чамац...

Ни десет минута није прошло кад се на левој обали указа бункер, а испред пластични столови и столице. Чамац сам пристаде уз обалу.

Митраљески отвори кафане "Бункер" затворени су картонима, а унутра, уместо граната - боце с пићима. Припада Синдикату Железнице, па су цене као у продавницама.

- Прича се - каже Немања, келнер - да ће Немци потраживати закупнину, јер су ово они градили.

Лепа, наткриљена тераса, мало изван града, поред реке, јевтино пиће, убило се за омладину после напорног одмарања преко дана.

Зајахасмо на таласе, покакујемо.

- Коло води Васе!

- Слушај мене, ради како 'оћеш!

Леп је живот, ако није ружан, зар не?

Кроз озонску рупу на васељенском омотачу припеца Звезда.

Клизимо поред Ђелија... Који је дан? Време је као вода која протиче: увек нова, а иста.

Колубара, чини се, не тече. То стога што је у Вреоцима брана, преливница која омогућава исти ниво реке за потребе РБ „Колубара”. И ту ћемо морати да пристајемо, пребацимо ствари и чамац с друге стране бране, да бисмо наставили пут до ушћа у Саву, код Обреновца.

Чује се потмуло, тихо тутњање машина, као да земља и водоток дрхтуре. Од дрвећа и свеколиког растиња уз обале не видим, али замислити могу ледине и ровокопаче, радничке бараке с обе стране, где су негда била села. Где су биле њиве,

баште, штале, бунари, живинарници, стогови, гробља, где се могао чути лавез, кукурикање, мукање, дозивање, звон меденица, цика дечурлије...

Жалостиве су слике насталог живота, кад их призовем, али оно што се назива економски напредак често превагне над идилом, осећањима, везаношћу за прошлост. Ту негде било је село Цветовац, па био Скобаљ, па... Одлучено је и да се иселе Вреоци испод којег лежи пола милијарде тона лигнита. Због толиких ископавања промењена је клима, настало је више од хиљаде хектара ораница...

Веслање по мртваји је досадно и напорно подужареним сунцем. Колубара је широка, мирна, стакласта жућкаста маса у којој се огледа обалско биље.

Појављују се први кишни облаци, али не и преливница у Вреоцима.

Да ли нам је пети, шести или седми дан? Не знамо.

Ако данас стигнемо до бране, до ушћа ће нам требати још два дана.

Али... брзина којом смо избацивали воду из избушеног чамца, била је недовољна да бисмо се одржали на површини. Као прави бродоломници, једва смо се докопали обале да спасемо ствари. Утом се смрачило, спустила се густа киша кроз коју се назирала силуета бране у Вреоцима.

Други пут ћемо можда стићи и до ушћа. ■

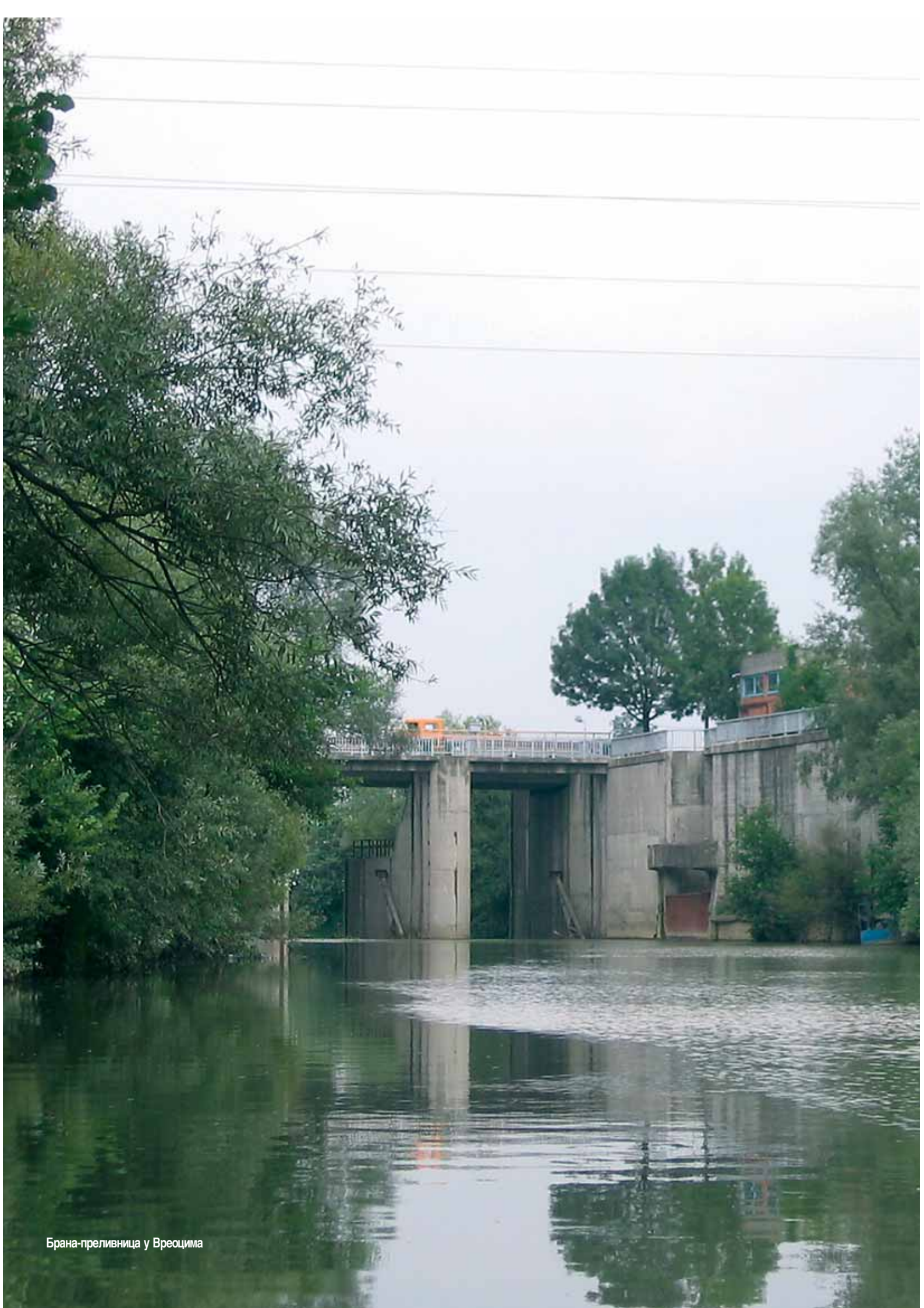
Слободан Стојићевић

Колубара у колору

Зубатог и као нож шпицастиг камења у води има много, јер их ломе огромни багери који из Колубаре ваде песак. Некада, када се вадио лопатама, није се видно нарушавао природни ток, нити је толико било муљевитовог дна. Временом, човек је постао све незаситији. Као грабљивица, огромним гвозденим шакама захватао је све више и више песка који се продаје за све више и више грађених кућа, стамбених насеља, градова.

Колубара више не може да направи толико песка колико, све више и више, треба човеку за бетонирање, ударање прве, друге, треће плоче, цокле, назифивање, дозиживање, армирање, малтерисање... Уморна је Колубара од човека који јој безобзирно нарушава склад, па тако и самоме себи.

Из Колубаре се вади риба (неумерено, метлицама, мрежама, рукама, експлозивом...), песак, узима вода за заливање, у њој се купају људи и перу кола, коњи, пси, у њу се бацају све врсте отпада, уливају канализације... Прастарата, футљива река све трпи и готово наочиглед умире.

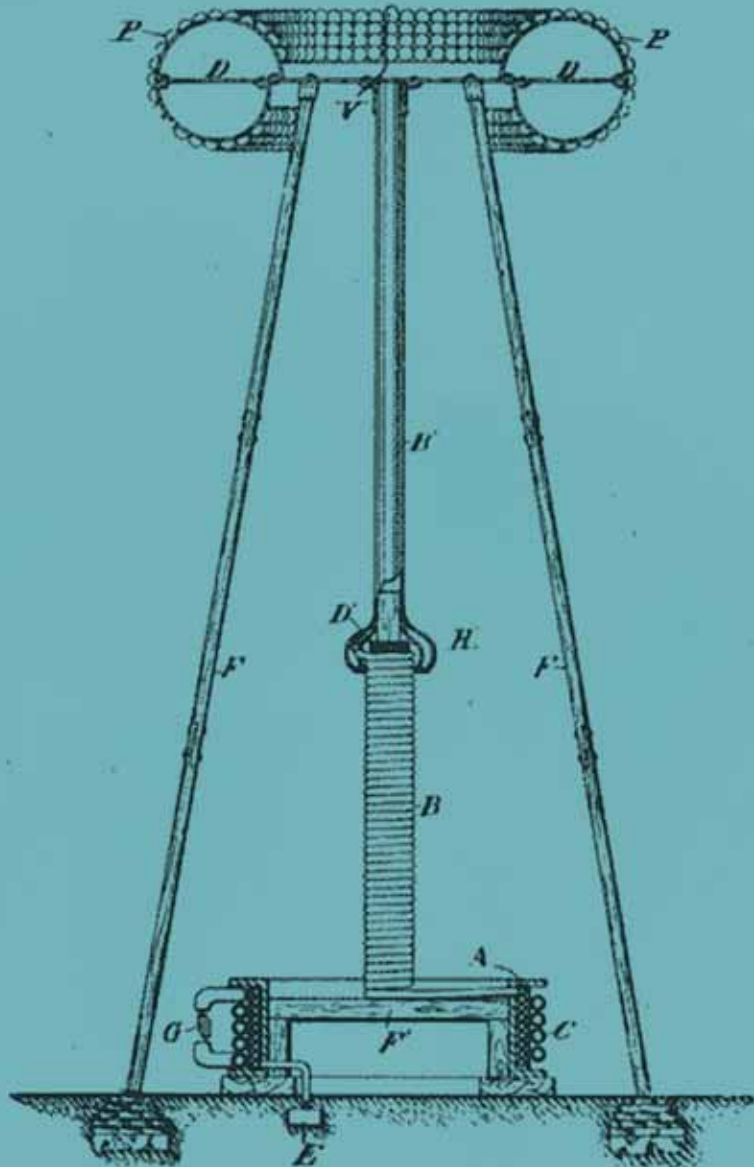

Брана-преливница у Вреоцима

N. TESLA.
APPARATUS FOR TRANSMITTING ELECTRICAL ENERGY.
APPLICATION FILED JAN. 19, 1903. RENEWED MAY 4, 1907.

1,119,732.

Patented Dec. 1, 1914.

WITNESSES
W. Lawson Dyer
Benjamin Miller

Nikola Tesla, INVENTOR.
BY *Kear, Page & Cooker*,
his ATTORNEYS.